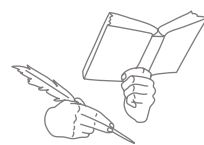

Vaščan

številka 134 • letnik 51 • december 2025

Glasilo
Krajevne
skupnosti
Poljane

Osrednja tema:

Prihodnost
kmetijstva

Matjaž Košir

Kmet o kmetijstvu –
očetov pogled

Lenart Košir

Kmet o kmetijstvu –
sinov pogled

Tadeja Šubic

Maline z doline

Tadeja Šubic

Najboljši evropski
mladi kmet Aleš
Čadež

Špela Krek

Taj Stanonik:
Kmetijstvo v srcu –
tudi brez domače
kmetije

VAŠČAN,
Glasilo Krajevne
skupnosti Poljane

Naklada:
860 izvodov

Uredniški odbor:
Jerneja Bonča (urednica)
Anton Debeljak
Franc Dolenec
Bernarda Jesenko Filipič
Špela Krek
Bernarda Pintar
Jaka Šubic
Tadeja Šubic
Mateja Tušek

Izbor fotografij:
Jaka Šubic

Fotografija na naslovnici:
Pogled s Planince na
zorana polja in okolico
(Foto: Jaka Šubic)

**Fotografije na zunanji strani
zadnje platnice:**
Poljanske podobe
(Foto: Tadeja in Jaka Šubic)

**Izid glasila sta finančno
omogočili:**
KS Poljane in Občina
Gorenja vas - Poljane

Delo uredniškega odbora
in avtorjev prispevkov je
prostovoljno.

Lektoriranje:
Tina Benedičič

**Oblikovanje
in grafična priprava:**
Studio Mazzini, d. o. o.

Tisk:
Pro Grafika, d. o. o.
Poljane, 2025

KAZALO		
UVODNIK	Jerneja Bonča Udomačena z napako	1
NAGOVORI	Franc Dolenec in Anton Debeljak Spoštovane krajanke in krajani!	2
	Milan Čadež Medrug Polanci	4
	Jože Plut Kakor da je prvič ...	6
KRAJEVNA SKUPNOST IN OBČINA	Jerneja Bonča Občinska in krajevna priznanja v letu 2025	7
PRIHODNOST KMETIJSTVA	Matjaž Košir Kmet o kmetijstvu – očetov pogled	11
	Lenart Košir Kmet o kmetijstvu – sinov pogled	14
	Tadeja Šubic Maline z doline	16
	Tadeja Šubic Najboljši evropski mladi kmet Aleš Čadež	20
	Špela Krek Taj Stanonik: Kmetijstvo v srcu – tudi brez domače kmetije	22
OBRAZI NA POLJANSKEM	Bernarda Jesenko Filipič Dr. Rado Frlan (1875–1902), prvi slovenski zobozdravnik, fotoimpresionist in prezrti Poljanec	24
DEDIŠČINA NA POLJANSKEM	Alojz Demšar in Petra Leben Seljak Županovše in Predmost v reki časa	29
	Marjeta Pisk Poljanski rokopis	36
	Tina Benedičič Naj ti ostanejo zvesti, o, Bog!	37
	Jaka Šubic Nekaj prijavimo, drugo prešvercamo	39
	Goran Šušnjar „srid gošave ževi križ“	46
KNJIŽNE NOVOSTI	Tina Benedičič Vsak naslednji otrok je lepši	48
IZ SVETA	Matjaž Mazzini Gruzija in Armenija – dvojčici na popku sveta	49
KRAJEVNE ORGANIZACIJE	Jože Plut V letu Polanskega misijona	54
	Bernarda Buh Poljanci še vedno brez knjižnice	55
	Goran Šušnjar »Vse se bleši od pisanga pjerja«	57
	Jure Ferlan Šubičeva hiša skozi leto 2025	59
	Jure Ferlan Kulturni spomenik, ki diha s tradicijo in sodobnim utripom	60
	Izak Debeljak Tabor Raubarjada – vrhunec desetletja skavtov v Poljanski dolini	61
	Matija Božnar Novo vozilo – nova pridobitev za kakovostnejše delo	63
	Primož Drnovšek Poljanci ne gojimo veliko različnih športov, a smo v tistih v špici	65
	Silva Pustavrh Plezalna zgodba Cempina se začanja doma	67
ŠOLSKA PRILOGA	Tomaž Lang Nagovor	69
	Projekt mladi raziskovalci	70
	Literarni prispevki učencev OŠ Poljane	73
	Likovni izdelki učencev OŠ Poljane	84
	Mateja Matjašec Vrtec Agata v letu 2025	87
STRIP	Iztok Sitar	89

Udomačena z napako

Jerneja Bonča, urednica

Letos v začetku poletja sem gledališkemu soigralcu z rahlo zamudo napisala kratko sms voščilo za njegov rojstni dan. V odgovor sem dobila še krajše, a zelo pomenljivo sporočilo, ki se je glasilo: *Pogrešam tvoje zamujanje*. Da boste razumeli veličino te modrosti, moram seči prej nazaj še nekaj dlje.

Enkrat, pod večer je bilo, potem ko sem prihitela na vaje, ne vem točno, katere predstave. Stopila sem v dvorano zdaj že nekdanjega kulturnega doma, ko se je namesto običajnega *Zamudila si!*, ki je v mojem primeru nadomeščal pozdrav, tokrat streslo name celo predavanje. Ne mogla bi v podrobnosti navesti vsebine meni namenjenega govora, ker se ga prav dobro ne spomnim. Vem, da je bilo nekaj o mukah čakanja in nedostojnosti zamujanja. Nemara nisem poslušala, ker sem tisto že vse vedela, nemara je vedel to tudi govorci, a je v danem trenutku moral povedati svoje, ker je gojil še zadnje upanje v moje napredovanje. Še bolj pa zato, ker je svoj govor tik pred mojim prihodom »zvadil« do te mere, da bi ga povedal, z enako vnemo, tudi če bi se na tiste vaje sploh ne prikazala. Niti pomislila nisem, da bi ga prekinila, prvič zato, ker sem poznala pravilo retorike: *Kadar govorec govori, poslušalci molčijo!*, in drugič, ker bi bilo v tistem trenutku govorca prekinjati še bolj nespoštljivo kot zamujati. Počakala sem do konca, da je tekoča snov odtekla, se odcedila do zadnje besede, počakala še trenutek, ravno toliko, da bi lahko zvrnil kdo še šilce kratkega in se naposled od pekoče žganjice oddahnil. Potem pa sem morala nekaj reči. Na moj zagovor je čakal moj »vzgojitelj«, pa tudi »publika«, ki se je nabrala okrog naju, ko sva nenadoma postala glavna igralca v prologu tiste vaje. Bolj sebi kakor »publiki« in ne toliko v opravičilo kot v obrambo sem v primežu pogledov naposled rekla: »Enkrat bom pa res točno prišla!« Ne vem, od kod je stavek privrel, možgani mi ga niso razodeli, nemara je že ves ta čas sedel na koncu jezika in ker nisem imela drugega, sem pač tisto izpljunila. Stavek niti ni bil tako slab. Ne nazadnje je sporočal, da se bom še naprej vztrajno trudila, ohranjal pa je tudi upanje, da mi bo enkrat za spremembo celo uspelo. A kaj, ko je bilo pri vseh drugih mišljeno, da bi se morala moja »bolezen« enkrat za vselej in dokončno pozdraviti. In rezultat! Vsi čakajoči na začetek vaje so bušknili v smeh. Sogovornik je hotel še nekaj reči, premislil si je, zavzdihnil in se naposled še sam vdano nasmehnil, iz česar je bilo razvidno, da je sklenil premirje, ki se je na koncu koncev prevesilo v trajni mir. Takrat sem vedela, da mi je vse od-

Irena Romih, Maja Šubic, *Sončna ura*, freska, 2025, Pri Primaž, 100 cm x 80 cm (Foto: Jaka Šubic)

puščeno, za nazaj in tudi za naprej, da sem udomačena, tako kot si je to zamislil Mali princ, pravzaprav njegova lisica, ki je opozarjala ljudi moderne dobe, da si je za udomačitev treba vzeti dovolj časa in predvsem, da je treba biti pri tem zelo potrpežljiv.

Antoine de Saint-Exupéry je ob tem verjetno pozabil napisati še to, da so udomačeni posebna, lahko bi temu rekli posvečena skupnost z nalogo. Med sabo se morajo sprejemati točno takšne, kot so in

v kompletu z vsemi čudnimi napakami, ki jih pred nikomer v svoji družbi sploh ne skrivajo, jih tudi ni smiselno, ker se med sabo kar naprej spoznavaajo. Še več, pri udomačenih se je iz napak, lastnih ali tistih v lasti drugih iste skupnosti udomačenih, dovoljeno po mili volji hecati in posledično zabavati, pri čemer mora šala nasmejati vse, tudi lastnika napake. Med udomačenimi se tudi ve, da napake nikakor ne krhajo prijateljstva, prej bi lahko rekla, da se zaradi njih vezi med njimi sklenejo še trdneje.

Toda, ne razumite narobe. Ne povečujem pomanjkljivosti ali celo propagiram grešnosti. Želim samo, da skupaj z mano vidite ta svet v resničnosti in v celoti skupaj z napakami. Odpravila jih ne bo nobena znanost, kaj šele lepotna operacija. Zdi se mi, da na tem svetu preprosto so, da se ob njih lahko brusimo, boljšamo, rastemo ali na kratko, da se ob njih učimo biti bolj ljudje. Pa tudi zato, da nam življenje ne postane pusto, dolgočasno, prazno ali celo nesmiselno.

In še opozorilo. Nikakor se ne smemo hecati iz napak nekoga, ki ne sodi v našo skupnost udomačenih, torej tistega, ki ga slabo poznamo ali – Bog ne daj! – celo zavračamo. Isto ravnanje ima v slednjem primeru čisto drugačno učinkovanje, pa tudi drugačno ime. Reče se mu zasmehovanje, kar med udarci nasilja zaboli najhuje. To je povedal v eni svojih knjig Viktor E. Frankl, nevrolog in psihiater, ki je občutil bolečino zla zunaj vseh predstav človeškega ter osmisli celotno trpljenje Auschwitza.

Kaj naj vam na koncu še rečem? Spoznavajmo se. Nekaj k temu pripomore tudi letošnji *Vaščan* – povabljeni, berite! –, da se bomo lažje sprejemali, spoštovali, se imeli radi, takšne, kot smo in v celoti, in potem nam bo na tem kratkem svetu morda za spoznanje lepše in od časa do časa celo lepo.

P. S. Prosim, naj se mi odpusti še to, da sem spet poučevala mnoge poučene, ki imate šolanje nemara že davno za sabo. Napaka se pojavi z leti, če vztrajno ponavljajš eno in isto delo.

Spoštovane krajanke in krajani!

Franc Dolenec, predsednik krajevne skupnosti, in **Anton Debeljak**, podžupan

Čez leto brez prestanka hitimo, decembra pa nas vedno znova preseneti trenutek, ko zaslutimo pred vrati še eno novo leto. Praznični čas pa nas povabi, da delimo hvaležnost in lepe trenutke z ljudmi, ki jih nosimo v srcu. To je čas toplih besed in nasmehov, ki grejejo še dolgo v novo leto.

December je tudi mesec, ko se zaključujejo številni projekti in se snujejo cilji za prihajajoče leto. Zato pogledjmo v nadaljevanju, kakšno je bilo leto 2025 za našo krajevno skupnost.

S sredstvi Krajevne skupnosti Poljane smo najprej poravnali obveznosti iz leta 2024, ko smo v Delnicah na novo asfaltirali 460 m dolg odsek ceste. Sredi leta smo asfaltirali 150 m dolg odcep ceste Kremenik–Zare in pa krajši odsek ceste na Dolenjih Brdih. Del sredstev smo namenili za zemeljska dela za ureditev vaškega jedra na Volči, Občina pa je financirala odvodnjavanje in asfaltiranje celotne javne površine.

Z občinskimi sredstvi so se izvajali pomembni infrastrukturni projekti, ki bodo pomembno vplivali na kakovost našega vsakdana, to sta predvsem vodooskrba – obnova vodovoda izpod Blegoša, preko Suše, Gorenjih in Dolenjih Brd do Srednje vasi. Nadaljevala so se obnovitvena dela na lokalnih cestah, ki so jih poškodovala avgustovske poplave leta 2023. Tako se je skoraj v celoti na novo z opornimi zidovi in odvodnjavanjem utrdila in na novo asfaltirala cesta Poljane–Smoldno. Z varnostno-odbojnimi ograjami pa so se zavarovali številni nevarni odseki lokalnih cest po celi krajevni skupnosti. V prvi polovici leta se je obnovil dotrajan most čez Poljansko Soro v Žabji vasi. Obnovljena je bila celotna povozna lesena konstrukcija, sanirana strešna konstrukcija in v celoti odstranjena stara in na novo pritrjena lesena ograja. S strokovnim delom in sanacijo so se ohranili oblika, nosilnost, višina in širina mostu. Z občinskimi sredstvi se zaključuje tudi gradnja nove Hiše kulture v Poljanah, v kateri so se konec novembra že odvijali prvi kulturni dogodki, ki so bili odlično obiskani.

Na Svetu krajevne skupnosti smo na novembrski seji že pripravljali načrte in potrdili plan za leto 2026. Največ denarja iz proračuna Krajevne skupnosti tako namenjamo za asfaltiranje novih – makadamskih cest in tudi za vzdrževanje le teh. Tako načrtujemo naslednje leto na novo utrditi in asfaltirati odsek ceste v Denicah – 300 m in v Predmostu – 150 m.

Že tradicionalno praznovanje dneva državnosti, ki smo ga praznovali na kresni večer, 23. junija, smo pričeli s sveto

mašo za domovino v cerkvi svetega Martina v Poljanah, ki jo je daroval župnijski upravitelj dr. Jože Plut. Slovesnost smo nadaljevali v telovadnici osnovne šole v Poljanah. Uvodni nagovor je imel poslanec Žan Mahnič. Povedal je, da smo občanke in občani ponosni na svojo državo, kar dokazujemo tudi s tem, da je kar pet krajevnih skupnosti v naši občini v dneh okrog državnega praznika organiziralo praznovanje. Slavnostni govornik general podpolkovnik Robert Glavaš pa je v nadaljevanju povedal, da Slovenija v zagotovilo za večjo varnost v tem negotovem času, ko se spet vnamajo številni vojaški konflikti, potrebuje dobro opremljeno vojsko. V sklopu

prireditve so bila podeljena tudi priznanja zaslužnim krajanom. Podelil jih je predsednik Krajevne skupnosti Franc Dolenec. Prejeli pa so jih: **Damjan Vidmajer** za dolgoletno predano in strokovno delo na področju gasilstva v Poljanah, **Miro Stanonik** za dolgoletno prizadevno delo na družbenem področju v KS Poljane in župniji Poljane, **Gasper Klinec** za organizacijo športnih prireditev v Poljanah in za uspešno trenersko delo, **Rezka Košir** za dolgoletno delo na humanitarnem področju in skrbi za lepši videz domačega kraja ter **Franc Arnolj** za dolgoletno in uspešno delo pri razvoju lokalne skupnosti. Vsem prejemnikom krajevnih priznanj, ki so bile letos podeljene že osemnajstič, iskreno čestitamo in se jim zahvaljujemo za pomemben prispevek k razvoju kraja in občine. Prireditve so v sklepnem delu

Obnova vaškega jedra na Volči z novim znamenjem
(Foto: Anton Debeljak)

popestrili poljanski skavti v svojih uniformah, ki so v sprevodu odšli iz dvorane prižigati bakle ob pešpoti pred poljansko šolo, kar je večeru dodalo posebno svečano noto. Bogat kulturni program so oblikovali še člani Kulturnega društva dr. Ivan Tavčar Poljane, učenci Osnovne šole Poljane, oktet Deseti brat in Francetove orgličarke. Po koncu slovesnosti je sledilo druženje ob napitkih in pecivu.

Zadnjo soboto v novembru, ob občinskem prazniku, so bila tako kot vsako leto podeljena občinska priznanja za leto 2025, toda za razliko od prejšnjih let tokrat v Hiši kulture v Poljanah, svoja vrata je odprla za slavnostno akademijo z naslovom *Za tradicija se gre*, ki jo je s svojo ekipo pripravil Andrej Šubic. Priznanja je podelil župan Milan Čadež, prejeli pa so jih tudi krajanke in krajani ter društva iz naše krajevne skupnosti. **Jakob Šubic** je prejel plaketo Občine – za sooblikovanje kulturne podobe in ohranjanje dediščine Poljan. Bronasta pri-

znanja so prejeli: **Danica Šubic** in **Maja Cankar** – za predanost in zgled solidarnosti pri izvajanju pomoči na domu, **Nejc Šega** – za razvoj in promocijo floorballa, **Karate klub Ronin Poljane** – za športne uspehe in promocijo karateja v Poljanki dolini. Vsem prejemnikom občinskih priznanj iskreno čestitamo in se zahvaljujemo Kulturnemu društvu dr. Ivan Tavčar za odličen kulturni program na slavnostni akademiji.

Našo krajevno skupnost že dolga leta obiskuje sveti Miklavž, ki prinaša darila in bogati tudi duhovno. Prihaja petega decembra, večer pred svojim godom, in pričara čaroben začetek prazničnega meseca. V spremstvu angelov se je letos do cerkve svetega Martina v Poljanah pripeljal s sanmi, kjer ga je v polni cerkvi, v družbi svojih staršev, z velikim veseljem pričakalo več kot tristo pridnih poljanskih otrok. Miklavž je otroke nagovoril in poudaril, da je treba ubogati, pomagati staršem in prijateljem. S pomočjo številnih angelov je dobri Miklavž vsem pridnim otrokom razdelil več kot tristo daril. Hvala članom Kulturnega društva dr. Ivan Tavčar Poljane za odlično izpeljavo miklavževanja. Darila je Miklavžu pomagala nabaviti Krajevna skupnost Poljane, ob prijetnem druženju pa so jih zavile pridne roke krajanov.

V vaškem jedru Poljan, kjer je nekoč stala mogočna baročna cerkev, se bo v letu 2026 nadaljevala sanacija arheološkega najdišča. Konec novembra so Občina in strokovni sodelavci predstavili projekt sanacije arheološkega najdišča sv. Martina. V uvodu je vse obiskovalce pozdravil župan Milan Čadež in na kratko predstavil potek del, ki so se v zadnjih 15 letih izvajala pri urejanju vaškega jedra Poljan. Nato je sledila strokovna predstavitev arheoloških raziskav, ki jo je pripravila Mija Topličanec iz Zavoda za kulturno dediščino. Predstavniki podjetja Arhitektura Babnik, Uroš Babnik, pa je predstavil načrtovane dejavnosti za ohranitev te bogate dediščine, ki jo imamo Poljanci v samem središču kraja. Projekt bo omogočil ohranitev dragocene dediščine, ki bo po zaključku projekta predstavljena širši javnosti.

Ko se s praznovanji in druženjem poslavljamo od iztekajočega leta, spoznamo, kako dragoceni sta usklajenost in medsebojna podpora. Zato se vam, spoštovane krajanke in

krajanji, iskreno zahvaljujemo za vaš trud in plodno sodelovanje. Hvala vsem, ki nesebično sodelujete, pomagata in sooblikujeta našo krajevno skupnost: prostovoljcem, društvom, humanitarnim organizacijam in posameznikom, hvala celotnemu šolskemu kolektivu in novemu ravnatelju za prispevek pri vzgoji naših najmlajših krajanov.

Prav tako hvala župnijskemu upravitelju dr. Jožetu Plutu za bogato misijonsko leto ter za skrbno pripravljene in izvedene programe za duhovno rast. S svojim delom je v našo župnijo prinesel veliko živahnosti in duhovnega bogastva. Velika zahvala gre tudi vsem članom Sveta krajevne skupnosti, občinskemu svetnikom, občinski upravi in županu Milanu Čadežu za uspešno delo in dobro sodelovanje.

In ne nazadnje izrekam besedo zahvale še vsem, ki soustvarjate glasilo *Vaščan*. Hvala za vsak članek, fotografijo, ki prispe med naše bralce, krajanke in krajane, hvala uredniškemu odboru za dobro sodelovanje, ki si ga želimo tudi v nadaljevanju.

Spoštovane krajanke in krajanji!

Do božiča in novega leta nas loči le še nekaj dni. Preživite jih v družbi tistih, ki jih imate radi in so vam vse leto stali ob strani. Naj bodo prihajajoči prazniki obdani s soji luči in dobrotami iz domačih peči. Mirne in blagoslovljene božične praznike vam želiva.

V teh dneh mineva tudi 35 let, odkar se je slovenski narod s prepričljivo večino, skoraj soglasno, izrekel za samostojno državo. Odločitev in dogodki, ki so sledili, so terjali veliko poguma in državotvornosti. Dokazali smo, da imamo dovolj trdne volje in narodne zavesti. Obudimo ljubezen do domovine ter izobesimo slovenske zastave in ponosno praznujmo dan samostojnosti in enotnosti.

Leto 2026 naj vam prinese zdravja, sreče in veselja. Naj se vam izpolni vse tisto, kar upate, naj se odkrije vse tisto, kar iščete, in naj se vam uresniči vse tisto, kar si želite. Srečno 2026!

Asfaltiranje ceste Poljane–Smoldno
(Foto: Anton Debeljak)

Predstavitve projekta arheološkega parka Poljane v Hiši kulture
(Foto: Anton Debeljak)

Medrug Polanci

Milan Čadež, župan

V maju 2021 smo tedanjemu vodstvu Ministrstva za kulturo z Občine odposlali obširno pobudo, da želimo na območju Poljan ustvariti sodobno kulturno središče in inovativno urediti arheološko najdišče sredi vasi. Takrat še sami nismo najbolj verjeli v tako visoke cilje, sploh ker niti stari kulturni dom niti Mercatorjeva trgovina še nista bila v lasti Občine. Da bodo cilji v manj kot štirih letih povsem realni, tedaj ni bilo niti malo verjetno. A tedanje vodstvo ministrstva nas je podprlo, kasnejše žal ravno obratno.

Prikaz načrtovane ureditve arheološkega parka v Poljanah (Vir: Arhitektura Babnik, arhitekturno projektiranje, d.o.o.)

Hiša kulture odprla svoja vrata (Foto: Anton Debeljak)

Danes smo kljub temu na pragu priložnosti, da v središču Poljan ustvarimo edinstven simbol raznolikih zgodovinskih obdobj, svetovnih nazorov in ustvarjalnih presežkov rojakov Poljancev. Vsaj deloma bi se oddolžili prednikom, katerih srčna in vztrajna prizadevanja niso mogla obvarovati pred rušitvijo monumentalnega arhitekturnega spomenika »poljanske katedrale«. Vse odtlej osrčje Poljan kliče po zapolnitvi praznine, ki so jo po izpričanih arheoloških najdbah tisočletje bogatili sveti hrami generacij poljanskih prednikov. Usoda tisočletnih Poljan uči in vabi k danes še kako aktualnemu razmisleku pomena širitve miru in spoštovanja med različno mislečimi – a sobivajočimi.

Zato je prav, da s takšno držo na tako pomembnem mestu odstremo in prikazemo pogled v mnoga stoletja nazaj, da bi znali prav naprej. Veseli nas, da smo prav v dneh občinskega praznika in tudi ob sklepu poljanskega misijona le dočakali podpis pogodbe o sofinanciranju ureditve arheološkega najdišča svetega Martina. V prihajajočih mese-

cih bomo tako sredi Poljan urejali neprecenljivo arheološko dediščino celo iz romanskega obdobja, kakršne ni prezentirane v širši regiji. Najdišče gotskega dela bomo prekrili, notranjost kulturnega spomenika pa bo trajno na voljo za ogled domačim in tujim obiskovalcem. Po obodu nekdanje mogočne baročne cerkve z zvonikom visoko nad Kosmov grič pa bo urejena zunanja ploščad. Projekt ureditve najdišča je nastajal dolgo in počasi, pripravljenih je bilo veliko variant ureditve, minilo je veliko srečanj moje delovne skupine, potrebnih je bilo še več usklajevanj z Zavodom za varstvo kulturne dediščine ZVKD, preden je padla kocka o končni ureditvi. V veliko veselje nam je, da tudi strokovnjaki ZVKD končno rešitev pohvalijo kot izjemno, še največjega pomena pa bo sprejetost med domačini.

Na nasprotni strani parka v Poljanah pa novo kulturno središče že stoji. Poimenovan je **Hiša kulture Medrug Polanci**. Tako se je imenovala tudi gledališka igra v poklon umetnosti poljanskih

ustvarjalcev ob 170. obletnici rojstva pisatelja Ivana Tavčarja, ki jo je odigralo domače kulturno društvo. Hiša kulture v zadnjih mesecih že na široko odpira vrata poljanski ustvarjalnosti, tukaj smo letos praznovali občinski praznik, prvi dogodek pa je bil ravno predstavitev projekta ureditve najdišča na lokaciji nekdanje cerkve sredi Poljan.

Želim, da bi Poljanke in Poljanci novi kulturni hram radi in pogosto obiskovali, v njem ustvarjali in gostoljubno sprejemali ustvarjalce iz vseh krajev Slovenije. Ker *medrug Polanci* to zmoremo, če le *vkop* držimo. In skupaj gradimo uspešno in povezano skupnost, ki spoštuje preteklost, živi v sedanjosti in odgovorno načrtuje prihodnost.

Vsem krajkankam in krajanom Krajevne skupnosti Poljane želim še naprej dobrega sodelovanja, vsem pa voščim blagoslovljene, mirne praznike, veselo praznovanje Božjega rojstva, ponosno praznovanje dneva državnosti in srečno, zdravo, zadovoljno in uspešno novo leto 2026!

Kakor da je prvič ...

Jože Plut, župnik

Globoko v človeku je naseljena želja po praznovanju. Želja po času, ki ga namenimo slavlju nečesa, ki vsakdanje dogodke presega. Če se morda kakšnim praznikom še izognemo, pa se nekaterim ne moremo, ker na tak, poseben, tih, notranji, globok način vabijo s svojim sporočilom. Nekaterim praznikom se človek skoraj ne more upreti. Eden takih je božič. Čeprav ga obhajamo vsako leto, se zdi, da ga vsakič praznujemo prvič. Da, tako velik je, tako poseben, tako pristen, tako človeški, tako presežen, tako večni, tako človeški in tako božji.

»Kako lepo!«, »Kako lepe jaslice!«, »Kako lepa pesem!« Taki in podobni vzkliki prihajajo iz src in ust otrok, mamic, mladenk in krepih mož, za katere se zdi, da v običajnem vsakdanjiku sploh ne poznajo nežne besede, navdušenja in pohvale.

To pa samo zato, ker je božič; zato, ker se je Božji Sin rodil; zato, ker je mladenka Marija devet mesecev prej na povabilo nadangela Gabrijela odgovorila: »Da, zgodi se mi po tvoji be-

sedi!« Ko Bog vstopa med nas kot človek, naš Brat, pomeni, da so se nebesa spustila, da se območje med nebom in zemljo odpira in da se bo za veliko noč z vstajenjem in vnebohodom na neki poseben način tudi zemlja dvignila proti nebesom. Božji Sin postane naš brat, živi z nami, je Emanuel – Bog z nami, in gre v nebesa, ko izpolni poslanstvo. Kar je bilo pred Njim zaprto in zastraženo z angeli, je z Njim odprto.

Bog se je na božič z največjo nežnostjo dotaknil človeka, njegovega srca in uma. Bogu se ni zamalo zdelo biti človek, postal je eden izmed nas, da bi nas vse posvetil, odrešil in privedel v nebesa. Božič ni le lepa zgodba, je dogodek neizmerno velike božje ljubezni do človeka.

Vesel in blagoslovljen božič vsem. Lepo in ponosno praznovanje dne slovenske suverenosti. In zdravja, poguma za dobro ter veselja zaradi novih priložnosti, ki nam jih Bog daje, vam želim v letu 2026.

Občinska in krajevna priznanja v letu 2025

Zbrala in uredila Jerneja Bonča

V naši lokalni skupnosti vsako leto izpostavimo posameznike, ki s svojim delom, predanostjo, prostovoljstvom, srčnostjo in zgledom pomembno prispevajo k skupnemu življenju. Občinska priznanja so bila letos podeljena 23. novembra na občinski prireditvi v novem hramu kulture v Poljanah. Med prejemniki so bili tudi krajani KS Poljane: Jakob Šubic, Nejc Šega, Karate klub Ronin Poljane, Danica Šubic in Maja Cankar. Priznanja Krajevne skupnosti Poljane pa so bila podeljena, tako kot že vrsto let, 23. junija na praznovanju dneva državnosti, ki so ga Poljane praznovale še v OŠ Poljane. Tam so priznanja podelili: Damjanu Vidmajerju, Miru Stanoniku, Rezki Košir, Gašperju Klinecu, Francu Arnolju.

Nagrajenci KS Poljane: Damjan Vidmajer, Miro Stanonik, Gašper Klinec, Rezka Košir, Franc Arnolj (Foto: Izidor Jesenko)

Dobitniki občinskih priznanj iz KS Poljane

JAKOB ŠUBIC

Jakob Šubic je prejel plaketo Občine Gorenja vas - Poljane za sooblikovanje kulturne podobe in ohranjanje dediščine Poljan.

Jakob Šubic se je rodil 16. julija 1957 v Hotovlji. Po končani osnovni šoli in gimnaziji je študiral zgodovino in umetnostno zgodovino in leta 1982 diplomiral na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani. Čeprav se ni zaposlil v svojem poklicu kot profesor, mu je bilo delo, povezano z umetnostjo, vedno blizu. V več kot petdesetih letih delovanja je tako v KS Poljane uresničeval svoje talente za njeno dobrobit kot dejaven član Kulturno-umetniškega društva Poljane (danes Kulturnega društva dr. Ivan Tavčar Poljane), sveta KS Poljane in uredniškega odbora lokalnega glasila *Vaščan*.

Njegovo udejstvovanje v kulturnem društvu sega v dijaška leta, ko je nastopil v vlogi kmetiča pri prvi uprizoritvi *Ravbarskega cesarja* leta 1973, in se nadaljevalo s sodelovanjem pri Tavčarjevih dnevih v osemdesetih letih in številnih gledaliških predstavah in prireditvah. V letih od 1986 do 1993 je bil predsednik društva, nekaj časa pa je vodil tudi likovno sekcijo. Vrhunec njegovega delovanja je bila priprava in izvedba projekta *Cvetje v jeseni*. Igra s skoraj petdesetimi sodelujočimi v režiji Mirana Herzoga je v letih 1991–1993 doživela več kot 30 ponovitev, med drugim tudi v zamejstvu. Z velikim angažiranjem Jakoba Šubica je bila igra posneta v studiu RTV Slovenija, večkrat predvajana na televiziji in izdana na kaseti. Vse to je prispevalo, da je ta projekt postal ena izmed najsvetlejših točk poljanskega gledališča.

V zadnjih letih kot vodja tehnične ekipe zagotavlja podporo uprizoritvam in prireditvam v izvedbi društva. Kot pravi član društva, skoči prvi in najhitreje za vsako stvar in

Jakob Šubic, prejemnik plakete Občine Gorenja vas - Poljane (Foto: Vito Debelak)

Danica Šubic, Maja Cankar in Polona Frlic Slak, prejemnice bronastega priznanja Občine Gorenja vas - Poljane (Foto: Vito Debelak)

odide zadnji. Kot član uredniškega odbora lokalnega glasila *Vaščan* že 15 let s prispevki in širokim poznavanjem preteklega in sedanjega dogajanja v kraju prispeva pomemben delež pri njegovi vsebinski in oblikovni podobi. Leta 2021 je uredil publikacijo *Medrug Polanci*, izdano ob retrospektivni razstavi poljanskih likovnih ustvarjalcev zadnjih dvesto let, z več prispevki pa je sodeloval tudi pri pripravi zbornika ob 75-letnici delovanja društva. Za svoj prispevek v kraju je prejel več priznanj v KS Poljane ter občinsko priznanje kot član odbora *Vaščana* ob 50-letnici izhajanja.

S svojim znanjem, predanostjo in delom v kraju Jakob Šubic pomembno prispeva k družbenemu in kulturnemu življenju Poljan, prepoznavnosti kulturnega društva ter ohranjanju kulturne dediščine kraja in občine, zato mu iskreno čestitamo ob prejemu plakete Občine Gorenja vas - Poljane.

DANICA ŠUBIC, MAJA CANKAR IN POLONA FRLIC SLAK

Danica Šubic, Maja Cankar in Polona Frlic Slak so dobitnice bronastega priznanja Občine Gorenja vas - Poljane za predanost in zgled solidarnosti pri izvajanju pomoči na domu.

V službi pomoči na domu pod okriljem Centra slepih, slabovidnih in starejših Škofja Loka številni občani zelo dobro poznajo socialne oskrbovalke, ki vsakodnevno z različnimi oblikami pomoči in opravili pomagajo ter omogočajo uporabnikom, da kljub bolezni in šibkosti lahko še naprej živijo v svojem domačem okolju.

Danica Šubic, Maja Cankar in Polona Frlic Slak so uigrana ekipa, ki do potankosti pozna svoje uporabnike. Svoje delo opravljajo z veliko mero odgovornosti, strokovnosti, srčnosti, zanesljivosti in tudi znanjem številnih drugih veščin. Njihovo delo nikoli ni samo služba. Z oskrbovanci so skozi leta stikale pristne odnose in z njimi delijo tako dobre kot slabe dni. Mnogokrat jim jih polepšajo z drobnimi pozornostmi, pa naj bo to doma spečen kolač ali dišeča cvetlica za dobro jutro.

Presenetiti jih znajo s skupnim obiskom ob osebnih praznikih, tudi družno pospravljanje drv ali čiščenje stanovanja ni zanje nič nenavadnega.

Ob obiskih, delu in pogovorih z oskrbovanci se vedno zavedajo, da so razumevanje, zaupanje in dober odnos temelj, na katerem gradijo in omogočajo obojestransko zadovoljstvo. K boljšemu delu prispeva njihovo samoiniciativno povezovanje ter sodelovanje z lokalno skupnostjo in njenimi službami. Stalna prilagodljivost na različne situacije, ki so večkrat zelo zahtevne ali na videz celo nerešljive, so bogato poplačane s hvaležnostjo in bogatimi izkušnjami, ki jim dajo priložnost, da svoje delo še izboljšujejo.

Danica Šubic, Maja Cankar in Polona Frlic Slak si za svoje izjemno delo, nesebično predanost in zgled solidarnosti v skupnosti zaslužijo občinsko priznanje. Ob prejemu bronastega priznanja Občine Gorenja vas - Poljane jim iskreno čestitamo!

NEJC ŠEGA

Nejc Šega je prejel bronasto priznanje Občine Gorenja vas - Poljane za razvoj in promocijo floorballa.

Nejc Šega se je rodil 15. aprila 1988 v Kranju. Že v osnovni šoli je vzljubil šport. Po letu 2005, ko se je floorball razširil tudi v Poljanski dolini, pa je njegova športna pot postala popolnoma predana tej športni panogi. V okviru ŠD Marmor Hotavlje je Nejc prevzel trenerstvo ekip igralcev do 19 let v sezoni 2008/09 in z njo osvojil tretje mesto na mladinskem državnem prvenstvu.

Želja po učenju in pridobivanju novih izkušenj je Nejca za dve leti vodila na Finsko, kjer se je v floorballu kalil kot igralec in sodnik. Po vrnitvi je zaigral v članski ekipi Olimpije iz Ljubljane in v obojestranski ekipi Polanske bande, sekciji ŠD Poljane, ki si je v 2. Slovenski floorball ligi utrila pot med prvoligaše.

Od sezone 2013/14 dalje je neprekinjeno treniral različne selekcije Polanske bande. Z ekipo U19 je osvojil naslov mladinskega državnega prvaka, s člansko ekipo drugo mesto v državi, kjer je ekipa vztrajala osem sezon zapored. Ustanovil

Nejc Šega, prejemnik bronastega priznanja Občine Gorenja vas - Poljane (Foto: Vito Debelak)

Karate klub Ronin Poljane, prejemnik bronastega priznanja Občine Gorenja vas - Poljane (Foto: Vito Debelak)

je žensko člansko ekipo ter mladinsko šolo floorballa. Člani in članice so se v času njegovega vodenja povzpeli med najboljše tri ekipe v državi, mladinske ekipe pa od leta 2020 dalje zbirajo naslove državnih prvakov v različnih kategorijah.

Njegovo znanje in sposobnosti niso ostale neopažene niti v državni članski in mladinski floorball reprezentanci, kjer je deloval kot glavni pomočnik selektorja članske in mladinske floorball reprezentance ter kot predsednik Floorball zveze Slovenije.

Letos mineva 20 let od njegovih začetkov v floorballu in prav toliko od ustanovitve floorball kluba Polanska banda, v katerem pušča neizbrisen pečat, zato Nejcu Šegi podeljujemo bronasto priznanje.

KARATE KLUB RONIN POLJANE

Karate klub Ronin Poljane je prejel bronasto priznanje Občine Gorenja vas - Poljane za športne uspehe in promocijo karateja v Poljanski dolini.

Karate klub Ronin Poljane letos vstopa že v svoje 20. leto delovanja. Postal je pomemben del športno-družbenega življenja v Poljanski dolini ter vzgojil številne generacije mladih in odraslih karateistov.

V dvajsetih letih se je osnovnega usposabljanja iz karateja udeležilo več kot 230 otrok in odraslih iz Poljanske doline in tudi širše. Pod budnim očesom soustanovitelja ter glavnega trenerja Jurija Šubica, mojstra karateja 6. DAN, ki je motor kluba, je klub dosegel izjemne uspehe na strokovnem in tekmovalnem področju. V tem času je klub vzgojil 22 mojstrov karateja. V klub je letno včlanjenih od 50 do 70 članov, kar dokazuje, da karate na Poljanskem uživa veliko zanimanje in zaupanje.

V klubu deluje šest inštruktorjev. Svoje znanje pridobivajo na seminarjih in tekmovanjih doma in v tujini, tudi na Japonskem, in ga prenašajo na nove generacije. Člani kluba se redno udeležujejo tekmovanj v okviru panožne športne zveze JKA (Japonske karate zveze) Slovenija, kjer posegajo po medaljah. V dvajsetih letih je imel klub 60 državnih prvakov v različnih starostnih kategorijah in disciplinah.

Najboljši člani tekmujejo za reprezentanco JKA (Japonske karate zveze) Slovenija tudi na evropskih in svetovnih prvenstvih, kjer prav tako v različnih kategorijah in disciplinah dosegajo odlične rezultate. Od leta 2010 pa do danes so na evropskih in svetovnih prvenstvih, ekipno in v borbah, osvojili več kot 20 kolajn, letos že sedem. Poleg športnih dosežkov pa klub gradi svojo zgodbo na vrednotah karateja: disciplina, spoštovanje, vztrajnost ter osebnostni razvoj.

Za vrsto uspehov na izobraževalno-vzgojnem področju dela z mladimi ter za športne uspehe in promocijo karateja v Poljanski dolini klubu Ronin podeljujemo bronasto priznanje.

Dobitniki priznanj Krajevne skupnosti Poljane

DAMJAN VIDMAJER

Damjan Vidmajer je prejel priznanje Krajevne skupnosti Poljane za dolgoletno predano in strokovno delo na področju gasilstva v Poljanah.

Damjan Vidmajer je v gasilskih vrstah že več kot 45 let. Svoje moči je že zgodaj usmeril v operativno delo, članstvo v upravnem odboru pa mu je dalo vpogled v delovanje društva. Leta 2018 so ga člani izbrali za predsednika PGD Poljane. S svojim vodenjem je vdahnil nov zagon, ni mu bila pomembna funkcija predsednika, ampak delo. V času njegovega petletnega mandata so poljanski gasilci pridobili novo vozilo GVM-1 in nadgradili gasilski dom s prizidkom ter tako pridobili tudi skladišče in nadstrešek za kombi.

Zanj je gasilstvo način življenja: prostovoljstvo, srčna pomoč ljudem in povezovanje. Damjan s požrtvovalnostjo, strokovnostjo in veliko predanostjo prispeva k večji varnosti našega kraja in občine, z energijo in idejami pa bogati skupnost. Vedno je bil in je še povezovalni člen z ostalimi institucijami v kraju. Tudi po selitvi v Gorenjo vas ostaja srce in duša gasilskih družabnih dogodkov v Poljanah. Za njegov veliki prispevek k

razvoju gasilskega društva in pomoči Poljancem se Damjanu Vidmajerju zahvaljujemo in čestitamo za priznanje.

MIRO STANONIK

Miro Stanonik je prejel priznanje za dolgoletno delo na družbenem področju v Krajevni skupnosti Poljane in župniji Poljane.

Miro Stanonik je član več društev v kraju. Rad se odzove, kadar je potrebna pomoč pri izvedbi njihovih projektov, pri čemer je porok, da bodo dejavnosti pravočasno izvedene. Že od mladosti je član PGD Poljane, nadaljeval je v operativni enoti, danes pa je dejaven kot gasilec veteran. V okviru Kulturnega društva Poljane je bil 20 let zvest podporni član glasbene skupine Planinca. Skrbel je za prevoze na njihove nastope po Sloveniji, jih dokumentiral in tako ohranjal zanimive trenutke kulturne dediščine. Nikdar se ni izpostavljajal, ostajal je skrit v zaodruju.

Kot član gospodarskega sveta Župnije Poljane je Miro Stanonik eden izmed dveh ključarjev župnijske cerkve, ki vestno skrbi za ohranjanje in obnovo župnijskih stavb ter okolice cerkve. Novi izzivi in obveznosti prihajajo zanj z obnovo župnijskega doma v Županušu. Z znanjem, delom in odgovorno držo do skupnosti je Miro že vrsto let predan župniji in družbenim tokovom v Poljanah. Zahvaljujemo se mu in čestitamo za priznanje.

GAŠPER KLINEC

Gašper Klinec prejme priznanje Krajevnega skupnosti Poljane za organizacijo športnih prireditev v Poljanah in uspešno trenersko delo.

Že takoj po vstopu v osnovno šolo je Gašper Klinec v Žireh začel trenirati smučarske skoke. Leta 2010 se je kot član Smučarsko skakalnega kluba Alpina Žiri uvrstil v mladinsko državno reprezentanco, večji del aktivne kariere pa nastopal v pokalu FIS. Pridobil je dovolj izkušenj, ki jih v vlogi trenerja danes deli z mladimi skakalci Smučarsko skakalnega kluba Norica Žiri.

Tudi v Športnem društvu Poljane je prevzel vodenje skakalne sekcije, za skoke pa navdušil mlajši sestri Barbaro in Emo. Gašper je bil vedno navdušen nad mnogimi športi in športnimi dogodki v domačem kraju ter nudil pomoč pri organizaciji kolesarskih dirk iz Poljan na Stari vrh in izvedbi Visoškega teka, ki se ga je tudi sam udeleževal. S sovrstniki je začel z nadvse uspešnim projektom Blat-fejst na Visokem in s turnirjem v floorballu Švicbol na igrišču pri osnovni šoli. Leta 2017 je nastopil prvi mandat predsednika ŠD Poljane in mu predsedoval sedem let, poskrbel za finančno stabilnost društva ter med drugim obnovil Trim stezo na Golavi. Poklic trenerja smučarskih skokov, dejavnosti v PGD Poljane, družina in gradnja hiše mu zapolnjujejo in bogatijo sedanji čas. Gašperju se zahvaljujemo za opravljeno delo, želimo mu uspešno trenersko delo z mladimi skakalci in čestitamo za priznanje.

REZKA KOŠIR

Rezka Košir je prejela priznanje Krajevnega skupnosti Poljane za dolgoletno delo na humanitarnem področju in skrb za lepši videz domačega kraja.

Po upokojitvi leta 1981 in včlanitvi v upokojsko organizacijo je Rezka Košir kot predana poverjenica mnogim ljudem nesebično bogatila dneve, obiskovala bolne ter osamljene občane, kar ji je poplačano z notranjim zadovoljstvom in mnogimi prijatelji. Mlajše člane je obveščala o številnih društvenih prireditvah, srečanjih in izletih. Za večletno požrtvovalno delo je v društvu upokojencev prejela številna priznanja. Kot hišnica je od leta 1973 skrbela za lovski dom v Poljanah; to je tudi njen dom. Z veseljem je vedno pomagala pri pripravi hrane za lovce na njihovih prireditvah, kasneje pa še za otroke na poljanskem oratoriju ter ob športnih prireditvah v kraju.

Že od mladosti dalje Rezka ni zavračala nobenega dela, ampak je vsakega opravljala častno in odgovorno. Tako je dvajset let, po dvajset ur tedensko, skrbela tudi za lepši videz domačega kraja. Zdelo se je samoumevno, da so Poljane čiste in urejene, smetnjaki izpraznjeni, odpadki na javnih površinah in avtobusnih postajališčih odstranjeni, cvetlična korita in ekološki otoki v središču Poljan in Dobju pa urejeni.

Po enoletni odsotnosti zaradi padca in poškodbe je Rezka Košir spet med Poljanci. Krajanji smo ji hvaležni za predanost in opravljeno delo v našem kraju in ji čestitamo za priznanje.

FRANC ARNOLJ

Franc Arnolj je prejel priznanje Krajevnega skupnosti Poljane za dolgoletno prizadevanje in uspešno delo pri razvoju lokalne skupnosti.

Franc Arnolj je človek dejanj. V letu 1976 je bil prav on med ustanovnimi člani pevske skupine, ki se je kasneje imenovala Nonet Blegoš. Iz njegovega srca pa so skozi leta pogosto vrele občutene rime, ki jih je rad delil med ljudi.

Pred osamosvojitvijo Slovenije je v svojem navdušenju za demokratične ideale s somišljeniki ustanovil odbor Demosa za Poljane, kasneje pa se vključil v lokalno politiko kot član sveta KS Poljane in občinskega sveta. Bil je pobudnik in član skupine za postavitev spomenika zamolčanim žrtvam poljanske župnije, po petih letih pa poskrbel za obnovo spomenika.

Kot predsednik vaškega in član vodovodnega odbora je v letu 1980 prevzel pobudo ter pridobil sovaščane za izgradnjo telefonskega in električnega omrežja ter obnovo vodovoda. 500-letnico posvetitve cerkve sv. Jurija na Volči, septembra 2019, je obeležila celotna župnija. Prav Franc je s strokovno pomočjo v Nadškofjskem arhivu pridobil posvetilno listino z dne 16. maja 1519 ter organiziral priprave na veliko slovesnost z gosti in kulturnim programom. Pred tem je sam poskrbel in financiral makadamska dela na dostopni cesti k cerkvi, za asfaltiranje je poskrbel Krajevna skupnost Poljane.

Vaščani Volče niso pozabili trikotnega znamenja s freskami sredi vasi, odstranjenega leta 1958. Letos se je z rušitvijo starega objekta sredi vasi pokazal prostor za gradnjo novega znamenja. Franc je priskrbel potrebna dovoljenja, poiskal strokovno pomoč in z nekaterimi sovaščani postavil znamenje. Na semanji dan v septembru je bilo znamenje blagoslovljeno v njegovo zadovoljstvo in zadovoljstvo vseh, ki spoštujemo dediščino naših dedov. Francu Arnolju smo hvaležni za dolgoletno uspešno delo na številnih področjih v lokalni skupnosti in mu čestitamo za priznanje.

Kmet o kmetijstvu – očetov pogled

Matjaž Košir

Zame ni lepšega izleta, kot se peljati po poljanskih, polhograskih ali cerkljanskih hribih in opazovati lepo urejene samotne kmetije in majhne vasi ter zelene travnike okrog njih. Še lepše se je povzpeti na Blegoš, Pasjo ravan, Javorč ali kakšen drug hrib v naši okolici in opazovati prelepo pokrajino. Predstavljam si lahko, kako so naši predniki negovali gozdove. Kjer sta bili lega in zemlja primerni, so pridobivali njive, travnike in pašnike, večinoma s svojimi rokami in preprostim orodjem, šele kasneje tudi s stroji. Kljub raznim nesrečam, vremenskim nevšečnostim, s pametnimi in nespametnimi ukrepi državnih politik so obdelovali svoje domačije že več kot tisoč let.

Za droben vpogled v zgodovino lahko pogledamo samo našo kmetijo, po domače pri Koširju v Suhem Dolu, ki se ne razlikuje veliko od vseh drugih. Za dobro poznavanje zgodovine se imamo zahvaliti mojemu očetu Matevžu, ki je ohranil zelo veliko ustnega izročila, in mojemu stricu Tonetu Koširju, ki je vse to zapisal in prebrskal ogromno arhivov. Gradivo je zbral v več knjigah. Pri hiši imamo rodovnik, iz katerega je razvidno, da naši kmetiji danes začenja gospodariti že 14. rod s priimkom Košir. Iz leta 1755 imamo ohranjeno votivno (zahvalno) podobo, ki se je našla v župnišču v Šentjoštu. Do druge svetovne vojne je visela za oltarjem v romarski cerkvi Marije Vnebovzete v Smrečju. Izročilo pravi, da je treščilo v hišo, ravno ko so bili vsi zbrani za mizo pri kosilu. Hiša je zagorela. Otroke je pometalo po tleh, kjer so obležali negibni. Gospodar se je priporočil smreški Mariji. Ogenj so z lahko to pogasili in otroci so brez hujših posledic vstali s tal. Nova nesreča je družino ponovno ogrozila v 19. stoletju. Pred več kot 150 leti je mladega gospodarja med zaviranjem voza pičil modras in je umrl – še po drugi svetovni vojni je nad vasjo stalo znamenje, ki je spominjalo na tragični dogodek. Iz Ljubljane, kjer je študiral, se je vrnil njegov brat Jurij, da je prevzel kmetijo. Ohranjeno imamo še *Sveto pismo*, kjer je podpisan z imenom in priimkom.

Od konca 19. stoletja pa do druge svetovne vojne je na kmetiji gospodaril moj praded Matevž, ki je bil član kmetijske družbe in je večkrat potoval na Dunaj, kjer so obiskovali tudi razne sejme. Tam je videl več različnih vrst orodja, ki ga je potem sam doma izdelal, na kar še danes spominjata inicialki K. M. Vse to in še mnogo drugih stvari je moj oče zbiral v več kot tristo let stari domači kašči in je tudi na ogled. Praded Matevž je do druge svetovne vojne veliko zaslužil s prodajo jelk za ladijske jambore. V našem gozdu so posekali primerno jelko, potem pa so jambor kar v gozdu stesali. Moral je biti dolg 16 metrov in debel najmanj 40 centimetrov. Po tako imenovani jamborni poti je do vrhniške železniške postaje potovala s konji, od tam pa nadaljevala z vlakom v Trst ali na Reko. Zasluženi denar je večinoma hranil na banki in doma, toda na začetku druge svetovne vojne je denar izgubil vso vrednost. Vojna je pobrala pradedu Matevžu, njegovega sina Jakoba pa čas takoj

po vojni. Matevža je pri 82. letih na italijansko-nemški meji raztrgala mina. Njegov sin Jakob, naslednik, pa se je ob koncu vojne umaknil skupaj z domobranci na Koroško – domov se ni nikoli več vrnil. Jakobov brat Anže je z družino živel na Dolgih Njivah, od koder izhaja moj oče Matevž. Že pri devetih letih, leta 1940, je prišel na kmetijo, najprej kot pastir, nato hlapec, pri štirinajstih letih pa je ostal edini moški pri hiši. Ob pomoči stare mame Barbare in dveh tet je prevzel kmetijo.

Po vojni je bila večina gozda izsekanega. Med vojno so ga sekali zaradi postavljanja meje, po vojni pa zaradi obvezne oddaje. Pobrali so večino živine, leta 1952 je pogorel tudi hlev, ki ga je potem še nedokončanega podrl visok sneg. Moj oče je vseeno imel toliko moči in volje, da je ohranil kmetijo in si ustvaril družino. Ponovno je postavil zdrave temelje, s katerih sva z ženo in najino družino močno nadgradila kmetijo v sedanje stanje, veseliva pa se tudi zagnanih naslednikov.

Med številnimi domačijami je zgornji opis eden izmed mnogih primerov, ki so se na podoben način prebijali skozi zgodovino. Ustvarjali so z močno voljo in zaupanjem v Boga.

Današnji čas nam prinaša nove in nove zahteve in pritiske. Globalna in evropska politika imata dolgoročno strategijo, čim več podeželskega prebivalstva preseliti v večja središča in s tem zmanjšati izdatke za infrastrukturo, komunalo itd. Obdelovalno zemljo kupujejo multinacionalke in bogataši, ki bodo pridelovali poceni industrijsko hrano in surovine za razne prehranske nadomestke, kot so črvi in žuželke. Trenutno najbolj žalostna zgodba za evropskega kmeta je trgovinski sporazum z južnoameriškimi državami. Pri tem gre predvsem za reševanje evropske avtomobilske industrije. Lahko si predstavljamo, koliko govedi dobimo za en sam avto. Poleg tega uvoženo govedo ne ustreza našim standardom. Dobro vemo, koliko mesa iz tujih hladilnic že danes pripotuje do naših krajev in potem pristane na policah naših veleblagovnic, po kuhinjah naših javnih zavodov, šol in domov. Kljub dobro zveneči promociji slovenskega zajtrka se ni čuditi podatku, da se je slovenska hrana na policah trgovin v nekaj letih zmanjšala s 60 na borih 30 odstotkov. Človek dobi občutek, da se vse splača, samo da se prepelje z enega konca na drugega, zakaj? Morda zato, da se izgubi vsaka sledljivost? V trgovinah je že zdaj na voljo ogromno na pol pripravljene procesirane hrane, ki vsebuje razne konzervanse in ojačevalce okusov, kar ustreza vse bolj ležernemu življenju in posledično prekomerni teži pri vse več ljudeh.

Na drugi strani za izvoženo orožje v Ukrajino dobimo njihovo žito. Lahko bi se šalil, da se na kmetovih plečih rešuje svet. Ob vseh teh pritiskih na ceno naše kakovostne hrane lahko z zaskrbljenostjo opazujemo nevladne in druge organizacije, kako ogromno, tudi kmetijskega denarja porabljajo za razne dvomljive projekte za varstvo narave. Potem pa z lobiranjem preko različnih politik zmagajo v Evropskem parla-

Koširjeva družina štirih generacij za pečjo (Foto: arhiv družine Košir)

mentu. Kmet potem nosi posledice, ko se duši v raznih birokratskih zahtevah in omejitvah. Kolikor je mogoče, sledimo novim tehnologijam in se strinjamo z razumnimi omejitvami in varovanjem narave.

Tudi v Sloveniji smo priča raznim neupravičenim pritiskom na kmete, med njimi so zlonamerni prispevki v medijih, kot so domnevna mučenja živali v blatu, kokoši v kletkah, nedovoljene kastracije pujskov, mučenje živali v klavnicah ... Posamezni žalostni primeri, ki jih je treba nasloviti in reševati, bodo vedno obstajali. Toda mislim, da se vse to prikazuje z enim samim namenom – zmanjšati porabo naravne domače hrane in povečati delež umetne hrane na policah naših trgovin.

Če se vrnemo na Blegoš, od koder opazujemo velik delež naše pokrajine, poraščene z gozdom, ne moremo mimo divjadi in zveri. Naš človek se je stoletja boril, da jih je spravil na raven, ko mu niso povzročale prevelike škode. Danes so nam preko raznih institucij dvignili nad razumno mejo populacije medveda, volka, jelena, divjega prašiča, ki nam povzročajo veliko škodo. Kako se počuti kmet, ki mu je volk poklal in splasil čredo ovc, medved raztrgal čebelnjak, telico ali, Bog ne daj, človeka, ali pa prašič razril in uničil travnik, posebno če je to še na strmem terenu? Tudi v gozdu lahko žalostno opazujemo od jelenjadi pojedene mlade poganjke šibkega podrastja. Danes že lovci odkrito priznavajo, da so razmere neobvladljive. Če pa kmetje opozarjamo, naletimo več ali manj na gluha ušesa. Zasledil sem podatke, da ima Skandinavija 40-krat manjše število zveri na določeno površino kot pri nas. Gozd je bil vedno kmetova banka. Danes so iglavci sorazmerno dobro plačani, vendar vemo, da jih imamo v zelo

omejenih količinah. Največ je v naših gozdovih listavcev, kjer pa je zgodba drugačna. Hlodi imajo nizko ceno, drva so se doslej še kar prodajala, tudi v Italijo. Danes pride v pristanišče ladja iz tretjega sveta in so hitro pokrite potrebe italijanskih pekovic. Doma pa ogrevanje naših domov hitro nadomešča elektrika in toplotne črpalke.

Nerazumne zahteve naših umnih politikov so danes tudi novi zakoni za psa, ki ga je kmet vedno imel na dvorišču, da je čuval njegovo imovino. Čuval mu je živino ali le delal družbo. Danes pa moraš imeti psa v kletki ali na povodcu. Največkrat kmet nima časa za sprehod s psom, med delom ga ne moreš imeti na povodcu. Če pa te najde inšpektor, te lahko oglobi do 1600 evrov, to pa za kmeta ni malo.

Nedavno sem imel priložnost sodelovati na delavnicah, ki jih je organizirala lokalna akcijska skupina LAS Ljubljana okolica. Obravnavali smo dve temi. Prva je bila stanovanjska problematika, saj se okolica Ljubljane sooča z vse večjim pritiskom priseljevanja ljudi iz drugih delov Slovenije. Druga pa konflikti na podeželju ali z drugimi besedami »Kmet – moteči element na vasi.« Kako ustvariti sobivanje na vasi.

Problem nastaja, ko kmet nanosi blato na cesto, povzroča hrup s stroji, vozi smrdečo gnojovko in gnoj. Na drugi strani pa potrebujemo vse več kolesarskih poti, sprehajalnih stez in drugih površin, namenjenih športu. Moram povedati, da na teh delavnicah nisem opazil nobenega kmeta. Kdo bo še spoštoval kmetovo lastnino? Kdo bo odločal o vsem tem? Kdo bo zagotovil, da se bodo tudi v naravi pobrali pasji iztrebki? To so že vse priprave na podeželski parlament, ki se bo odvijal drugo leto. Ali bodo kmetje sploh lahko vedeli zanj? Vemo, da se bo vedno več denarja, ki je bil doslej namenjen spod-

bujanju pridelave hrane, v prihodnje porabljal za programe v okviru kohezije za povsem druge projekte.

Lahko se še malo dotaknem problema propadanja hribovskih kmetij, kjer so spet malo drugačni izzivi. Na to moramo gledati kot na problem celotne družbe. Na mnogo stvari posameznik ne more vplivati sam, čeprav mu jih pripisujemo in mora posledice večkrat nositi. Tudi kmet, ki ima polno volje in pripravljenosti, da bo ohranil svojo kmetijo, morda ni kriv, da ni našel sebi primerne življenjske sopotnice ali se je preveč gnil za kmetijo, ob tem pa je nehoti razpadla družina. Morda so se vsi otroci odločili za lažji kruh. Mogoče je kriva takšna ali drugačna bolezen. Mislim, da na take primere gledamo nekoliko zviška, čeprav vemo, da je za takšno stanje v veliki meri krivo splošno družbeno vzdušje, ki ga ustvarjamo vsi. Ali znamo ceniti vsakega posameznika, ki vstaja prej, da nakrmi živino pred službo? V prostem času pa kosi bregove in pripravlja krmo za živali. Vse to vodi k ohranjenosti naše lepe krajine. Mogoče vidimo traktor, ki ga je kmet kupil s svojim trdom in delom v času, ko je bil nekdo drug morda prost. Hitro se pojavijo govorice o subvencijah, za katere vemo, da so pičlo plačilo za težje pogoje pridelave. Pri razdeljevanju nepovratnih sredstev prihaja do nepravilnosti razdeljevanja tudi med kmeti. Pogoje lahko izpolnijo le redki posamezniki, sistem pa zaradi neučinkovitosti prepogosto nagradi zvitost namesto potenciala. Družinske kmetije, ki so steber slovenskega kmetijstva, danes mnogokrat postajajo popolnoma nekonkurenčne. Vedno manj bo tudi takih primerov, kjer ljudje hodijo v službe, da lahko vzdržujejo svoje kmetije. V ravnini ena kmetija lažje obdela zemljo dvajsetih manjših kmetij, medtem ko je to v hribih nemogoče. Tudi ekonomika se bo vedno težje izšla.

Narava vedno poskrbi zase, vendar zmanjka prostora za človeka in kulturno krajino, ki mu omogoča življenje. Kaj pa turizem, ki nam daje upanje, da se bomo v prihodnje vedno bolj naslanjali nanj? Kje bomo speljali pohodniške poti in panoramske ceste?

Iskro upanja nam prižigajo mladi, ki z veseljem nadgrajujejo dolgoletno tradicijo ali pa iščejo povsem nove poti. Ponosni moramo biti na letošnjega slovenskega in evropskega mladega kmeta, ki je iz naših krajev. V bližini imamo tudi letošnjo slovensko kmetico leta. Iskrene čestitke! Lahko jih vzamemo za zgled. V naši okolici je toliko uspešnih zgodb sjarjev, zelenjadarjev, mesarjev ali ponudnikov domačih jajc ter drugih ponudnikov domače lokalne hrane. Na koliko domačijah se pečejo domači kruh, slastni piškoti in še mnogo drugih dobrot. Za prodajo vsega tega imajo posluh tudi krajevne trgovine v domačih ktičkih s podporo lokalnih oblasti. Mislim, da se lokalno pridelana hrana na tradicionalni način na naših kmetijah ne razlikuje od hrane, ki je pridelana na ekološki način, saj je večina naše zemlje še vedno zelo dobro obvarovana pred čezmernim gnojenjem ter škropljenjem. Kje in kako je pridelana, se lahko prav vsak prepriča na lastne oči.

Najpomembnejše za prihodnost so mladi prevzemniki kmetij. Manjka jim zagonskih sredstev, nimajo osnove za najem posojil. Večkrat slišiš kmete, ki povedo, da so po zagonu dejavnosti še deset let živeli z malo denarja in še manj prostega

Votivna slika neznanega avtorja v domači kmečki hiši (Foto: Matjaž Košir)

časa. Mogoče bi mladim kmetom lahko država nekaj zagonskih let plačevala prispevke za pokojninsko in invalidsko zavarovanje. Mladi povedo, da ne bodo kandidirali za sredstva za mlade prevzemnike, ki jih zanje namenijo država, saj jih potem vrnejo s plačevanjem dražjega vrtca in izgubo otroških dodatkov. Zagonska sredstva bi bilo treba izvzeti iz dohodnine. Poleg tega si s kandidiranjem in prejemom sredstev za mladega prevzemnika nakopljejo veliko dodatnih birokratskih obveznosti, ki jih že v osnovi ni malo.

V sosednji Avstriji imajo, v primerjavi z ostalo Evropo, največje število mladih prevzemnikov glede na število vseh kmetov. Tam imajo poleg pridelave všteto še predelavo prve faze, obdavčeno po katastru, in pogosto ni treba imeti registrirane dopolnilne dejavnosti. S tem bi pridelani hrani lažje dodali vrednost. Tako bi se zmanjšala papirna obveznost in povečala konkurenčnost kmetij s prodajo domače hrane. Prva faza predelave pomeni predelavo domačih pridelkov, kot so mleko v sir, meso v klobase, sadje v sok, žito v moko ...

V sosednji Avstriji se čuti, da iščejo ugodnejše rešitve za težje pogoje pridelave in ne sledijo splošnim zahtevam evropskih predpisov. Tudi s tem spodbujajo pridelavo in porabo domače hrane. Lokalno pridelano lahko konkurira le, če bo državni sistem podpiral kakovost in ne najnižje cene. Slovenski potrošnik želi varno, domačo, trajnostno in ekološko hrano. A do tja ne moremo priti kmetje sami. Kmetijstvo potrebuje stabilno politiko in podporo za pridelavo in nove tehnologije, preprosto birokracijo in sodelovanje trgovin. Veliko vlogo ima tudi potrošnik – če bo izbral cenejše globalne izdelke, se bodo kmetije pospešeno zapirale.

Blagoslovljene božične praznike in uspešno novo leto želim vsem bralcem *Vaščana*.

Kmet o kmetijstvu – sinov pogled

Lenart Košir

Telice na paši v Suhem Dolu s kuliso poljanskega hribovja in Triglavom (Foto: arhiv družine Košir)

Ko danes gledamo, kako se Evropa z birokracijo in politiko trudi biti vodilna v zelenem prehodu, imamo pogosto občutek, da gledamo dva različna sveta. Na enem koncu so lepo zapisane strategije in obljube o trajnosti, na drugem pa vsakdan kmeta, ki mora sredi vseh teh sprememb še vedno pridelati hrano. Na papirju Evropa znižuje emisije in varuje naravo, v resnici pa pogosto le prestavi izpuste v druge regije, na primer na Kitajsko ali v Južno Ameriko. Slovenija pri vsem tem rada doda še svoj pečat – pogosto še strožji in bolj zapleten sistem kot Bruselj, kar posledice za naše kmete le še povečuje.

Statistika rada pokaže zmanjšanje emisij v Evropski uniji, a številke pogosto prikazujejo izpuste le znotraj EU, spregledajo pa tiste, ki nastanejo za uvožene izdelke. Zapiramo svoje tovarne, nato pa manjkajoče izdelke uvažamo iz držav, kjer se energija pridobiva iz premoga, pesticidi in antibiotiki nimajo resnih omejitev, dobrobit živali pa velja za pol manj pomembno kot pri nas. Na papirju je Evropa čista, globalno pa zaradi tega proizvedemo še več izpustov. Tako ustvarjamo občutek »najbolj zelene celine«, čeprav v resnici le najbolje skrivamo svoje izpuste.

Kmetijstvo pesti vedno bolj nepredvidljivo vreme: suše, poplave, pozebe in bolezni. Pridelek ni več samoumeven, tveganje je ogromno. Stroški so zaradi visokih internih standardov precej višji, pravil je iz dneva v dan več, cene pa padajo prav zaradi poceni uvoza hrane, ki se z našimi standardi ne skla-

da. Tudi tam, kjer je uvoz uradno videti sprejemljiv, v praksi vemo, da sta tveganje in nadzor bistveno slabša kot v evropski pridelavi. Zeleni dogovor je bil zamišljen kot pomoč naravi, a je postal kup omejitev in administracije, ki jo najbolj občuti prav družinska kmetija.

Kmetje že dolgo opozarjamo, da je mogoče varovati evropsko naravo le tako, da se najprej zaščiti domači pridelovalec. A pogosto vidimo prav nasprotno – manj zahtev velja za uvoz, več za kmeta doma. Šolski primer tega je sporazum Mercosur: Evropa od svojih kmetov zahteva najstrožje standarde, hkrati pa odpre vrata uvozu mesa, soje in drugih pridelkov, ki pogosto nastajajo na račun skrčenih gozdov in v razmerah, ki bi bile pri nas prepovedane.

V zadnjih letih se pojavljajo različni nadomestki hrane – laboratorijsko meso, žuželčni proteini in podobni »napredni« izdelki. Zvenijo trajnostno, a analize kažejo, da je njihova proizvodnja energetske zelo potratna, pogosto celo z več emisijami kot dobro voden kmetijski sistem. Še pomembnejši pa je vidik lastništva. Krava na travniku pomeni znanje, izročilo, delo in odgovornost kmeta. Lastništvo je razporejeno. Laboratorijsko meso pa je korporacijski izdelek, skrit za patenti, postopki in tehnološkimi skrivnostmi. Če propade tradicionalno kmetijstvo, ne propade le hrana – propade tudi (kmetova) svoboda.

V zadnjih letih se je govedoreja vztrajno prikazovala kot ena največjih krivcev za podnebne spremembe. To je postalo

skoraj dogma, danes pa se vedno jasneje kaže, da tak pogled ni bil samo poenostavljen, ampak tudi posledica načrtovanih metod merjenja, ki so govedo prikazale precej slabše, kot je v resnici. Stari model merjenja vpliva metana ni upošteval dejstva, da metan iz govedi v ozračju razpade v približno dvajsetih letih. Če je čreda stabilna, se metan ne kopiči – sistem je v ravnovesju, saj se vrne v rastline, od koder ponovno zaokroži. Kljub temu so desetletja uporabljali metodologijo, ki je metan obravnavala skoraj tako kot CO₂ iz fosilnih goriv, čeprav je njun izvor povsem različen.

Danes je jasno, da to ni bila naključna napaka. Tak pristop je koristil interesnim skupinam, ki so imele veliko od tega, da se živinoreja prikaže kot grešni kozel. Z novimi znanstvenimi metrikami se kaže drugačna slika: stabilna čreda ima bistveno manjši vpliv na segrevanje, kot so zatrjevale stare kampanje. Težava je prej tam, kjer se govedo širi na račun tropskih gozdov, ne pa na slovenskih travnikih, kjer so krave del naravnega kroga, travinje pa edina smiselna raba zemlje.

Pri nas birokracija pogosto preraste mero, ki bi jo teren še lahko smiselno prenesel. Kmet se tako namesto z zemljo vse pogosteje ukvarja z zahtevami, nastalimi daleč od prakse, zato ti predpisi ne odražajo razmer, v katerih delo zares poteka. Predpisi se radi sklicujejo na »tradicijo«, a pri tem spregledajo njen temelj – da mora biti delo izvedljivo in da mora iz zemlje nekaj zrasti. Tako nastajajo omejitve, ki ne prinesejo dodatne naravovarstvene vrednosti, kmetu pa preprečijo tisto, kar bi bilo za zemljišče najboljše.

Ekološka shema je lep primer te togosti. Sama po sebi ni slaba – pri mnogih kmetih je to iskren način dela, ki ga obvladajo in ga peljejo z veliko znanja. Težava nastane, ker sistem ne razlikuje med tistimi, ki se resnično trudijo, in tistimi, ki status ohranijo z minimalno obdelavo, samo zaradi pridobivanja sredstev. Poleg tega so pravila postavljena tako, da naše hribovske kmetije, ki bi bile po svetovnih merilih že skoraj »ekološke«, pri nas ne spadajo niti v bolj odprte sheme. Sledenje cilju, da bi v ekološko shemo vključili veliko več kmetij, nima realnih temeljev. Ko ponudba preseže povpraševanje, se cena sesuje – ekološki kmet pa tega ne zdrži, saj so njegovi stroški še višji od konvencionalnih.

Poleg tega je v Sloveniji med željami potrošnikov in njihovimi dejanskimi nakupi velik razkorak. Ljudje radi povedo, da podpirajo domače in kakovostno, a v praksi največkrat odločajo cena, akcija in preprost dostop. Na takem trgu povečevanje ekološke ponudbe samo zaradi statistike ne prinaša koristi ne naravi ne kmetu.

Enako je pri mnogih drugih določilih. Datumsko določena prepoved razvoza gnojevke je dober primer. Kmet najboljše pozna svojo zemljo in ve, kdaj je ruša suha, teren nosilen in vreme stabilno. Ko pa pravila dovoljujejo razvoz šele takrat, ko se začne večtedensko deževje, se pokaže, da takšen sistem ni narejen za kmetovanje, temveč za birokracijo. Raziskave nakazujejo, da bi bila manj toga pravila za naravo celo boljša, saj bi se čas gnojenja prilagodil dejanskim razmeram, s tem zmanjšal negativen vpliv na podlago, povišala bi se varnost strojnika.

Kmetijstvo potrebuje več prostora, ne več palice. Napredek na podeželju se nikoli ni zgodil zaradi prisile od zgoraj,

Domače krave v hlevu z najmlajšo Tonjo (Foto: arhiv družine Košir)

temveč zaradi znanja, izkušenj in izmenjav med kmeti. Tam, kjer človek vidi vrednost, se uči sam; kjer dobi le pritisk, se umakne. Tega dejstva se premalo zavedajo prav tisti, ki bi morali to najboljše razumeti – na ministrstvu, na agencijah in tudi v različnih službah, ki naj bi kmetu stale ob strani.

Ko politika in uradništvo prevzemata kmetijstvo, se izgublja prostor za kmetovo presojo. In prav ta prostor bi moral biti njegov najosnovnejši delovni pripomoček. Z leti in generacijami nabrano znanje ni folklor – je temelj prehranske varnosti. A sistem ga danes skoraj ne vidi več. Zanj so pomembni obrazci, dokazila in oznake, ne pa razum, ki ga človek razvije, ko desetletja dela na isti zemlji.

To je najgloblji manko današnje kmetijske politike: nima več orodja, s katerim bi sploh prepoznala dobro kmetovanje. Pozna le tisto, kar je mogoče zapisati v pravilnik ali ujeti v shemo. Ne zna pa oceniti dela, ki je narejeno skrbno, strokovno in naravi primerno, če to delo ne ustreza točno določenim birokratskim točkam.

Tako nastane svet, obrnjen na glavo: prakse, ki so trajne, preudarne in naravne, ostanejo neopažene ali celo ovirane, medtem ko birokratsko korektne, a okoljsko prazne rešitve vzbujajo vtis »napredka«. Vse to ima preprosto posledico – kmet izgublja prostor za odločanje, država pa izgublja znanje, ki ga z urejanjem od zgoraj nikoli več ne bo mogla nadomestiti.

Ne gre toliko za to, da potrebujemo novo strategijo. Manjka zavedanje, da brez zdrave pameti in brez zaupanja v kmetovo znanje ni mogoče voditi trajnostnega kmetijstva. In brez prostora za presojo ter spoštovanja znanja ljudi, ki živijo z zemljo, kmetija, krajina in hrana počasi, a vztrajno izginjajo.

Maline z doline

Tadeja Šubic

Pred nekaj leti so za Predmošančkovim hlevom, ob poti v Žabjo vas, preorali travnik in v vrste postavili visoke kole. »Morda bodo pa pričeli gojiti hmelj?« smo se spraševali. Pa se je izkazalo, da ne. Kmalu je tam zrastel malinjak, ki ga je zasadil pogumen, deloven in podjeten par, Patricija Orehar in Žiga Frlan, mlada prevzemnika kmetije. V intervjuju nam je svojo uspešno zgodbo o gojenju jagodičevja predstavila Patricija, ki skrbi tudi za komunikacijo. Naj bo navdih tudi drugim mladim, ki se odločajo za samostojno pot v kmetijstvu.

Patricija in Žiga v nasadu (Foto: arhiv Patricije Orehar in Žige Frlana)

Patricija, z Žigom sta mlada prevzemnika kmetije Predmošančk, kjer na kmetijskih površinah mimoidoči v zadnjih letih opazamo velike spremembe. Bi vaju, prosim, na kratko predstavili bralcem *Vaščana*?

Sva mlad par in oba rada potujeva ter raziskujeva nove države in kulture, prosti čas najraje preživljava v naravi, predvsem pa obožujeva sadje. Nad sadjarstvom sva se navdušila na Novi Zelandiji, kjer sva med drugimi sadjarskimi deli najdlje preživela na kmetiji, kjer se ukvarjajo s pridelavo jagodičja, kar je danes tudi najino delo.

Na Novo Zelandijo sta odpotovala pred sedmimi leti. Kaj vaju je vodilo tja, kaj sta tam spoznala in kaj vama je dala ta dežela?

Tako je. Oktobra 2018 sva se odpravila na Novo Zelandijo. Želela sva si priložnosti, da prepotujeva to deželo, hkrati pa lahko tam tudi delava, da privarčujeva za potovanje. Tako sva pridobila vizum Working Holiday, s katerim lahko ostaneš v državi eno leto. Potem sva vizum še podaljšala, ker sva opravljala obvezne tri mesece dela v kmetijstvu. Na koncu sva v času, ko se je začela epidemija korone (marca 2020), tam ostala s turističnim vizumom.

Na Novi Zelandiji sva spoznala napredne načine pridelave, različne procese gojenja in predelave ter načine prodaje sad-

ja. Najpomembneje pa – Nova Zelandija nama je poleg znanja dala navdih, da sva potem v Sloveniji začela svojo zgodbo. Tam so kmetijski pridelki cenjeni. Kmetije jih večinoma prodajajo v butičnih trgovinah in veliko je osebnega stika med pridelovalci in kupci, kar je bil tudi neposreden navdih za najino domačo trgovino in blagovno znamko »Maline z doline«.

Domov sva se vrnila po skoraj dveh letih dela v kmetijstvu, predvsem v sadjarstvu. Ogromno izkušenj v gojenju jagodičja, s katerim se ukvarjava zdaj, sva pridobila na kmetiji Wee Red Barn, kjer nama je delo zelo ustrezalo in sva delala tudi najdlje.

Nam poveste kaj več o delu na tamkajšnjih kmetijah oz. v sadjarstvu?

Prvo službo sva dobila čisto na severu Nove Zelandije, kjer sva obirala lubenice in melone, potem sva redčila kivije, kar nekaj časa pa preživela v pakirnici jabolk. Nato sva do konca bivanja, skoraj eno leto, delo nadaljevala na že omenjeni kmetiji pri lastnikih, paru Dorothy Ann in Alanu Bissettu, v kraju Masterton, uro in pol vožnje severno od večjega mesta Wellington. Tu so pridelovali jagodičje, od tega večino jagode (okrog 150.000 sadik) in nekaj kosmulj in malin, vse pod tuneli, pa še fige in češnje. Kmetija je bila približno šestkrat večja kot najina, na njej pa je bilo v višku sezone zaposlenih kar 30 ljudi. Tu sva se naučila največ, imela pa sva tudi do-

Posestvo Wee Red Barn (Foto: arhiv Patricije Orehar in Žige Frlana)

bri delovni mesti. Jaz sem vodila pakirnico in trgovinico in skrbela za pakiranje jagod za supermarkete. Žiga pa je postal nekakšen supervizor, ki je skrbel in učil obiralce, vozil pobrano sadje v hladilnico in bil nekakšen vmesni člen med lastnikoma in obiralci. Sadje slabše kakovosti so predelali v marmelade in sladoled.

Na kmetiji je bila količina obranega sadja bistveno večja. Bolj jim je pomembna količina kot kakovost. Opazila sva, da so merila za prvo vrsto sadja nekoliko nižja in sadje, ki je pri nas že drugovrstno in gre večinoma v predelavo, gre tam v prodajo še kot prvovrstno. Zato je predelave sadja tam veliko manj. Midva sva želela to spremeniti in se bolj posvetiti kakovosti.

Po upokojitvi Žigovega očeta, ki se je dolga leta ukvarjal z živinorejo, sta prevzela kmetijo in se po prihodu z Nove Zelandije preusmerila v sadjarstvo. Poznamo vas po sloganu »Maline z doline«. To je velik preskok v kmetijski dejavnosti. Kako ste se s tem spoprijeli? Kdo vam je pri tem pomagal in vas usmerjal?

Res je, to je bil velik korak. Prehod s tradicionalne živinoreje v nasad jagodičja je zahteval veliko poguma in učenja. Ključno sva se naučila na Novi Zelandiji, a vsega znanja nisva mogla prenesti neposredno sem, zato sva morala pridelavo prilagoditi našim razmeram. Veliko informacij sva pridobila na spletu, večino od praks iz tujine. Največ pa sva se naučila iz lastnih izkušenj in napak v zadnjih letih.

Ko hodimo mimo vaših nasadov, vidimo, da ste jih v nekaj letih precej razširili, prekrili nasade s tuneli, gojite tudi drugo jagodičje. Meni so posebno všeč jagode s poličk, no, jaz jih tako imenujem, in rdeči plodovi prav vabeče visijo z njih. Vaše jagodičje je izjemno okusno in cenjeno med strankami. Vemo, da je treba naročiti sadeže vnaprej, če jih želimo dobiti pravočasno. Nam poveste kaj o vašem gojenju jagodičja?

Na začetku sva postavila manjši nasad malin in robid. Vse skupaj je bilo približno 100 sadik robid in 1500 sadik malin. Celoten nasad je bil na prostem. Kmalu sva ugotovila, da je več povpraševanja kot ponudbe. To je bilo tudi zato, ker je bil pridelek nekoliko manjši. Zaradi različnih bolezni in okužb

Raznovidno jagodičevje v košaricah (Foto: arhiv Patricije Orehar in Žige Frlana)

maline niso uspevale, kot bi lahko v teoriji. Videla sva, da so zelo občutljive in si zelo odvisen od vremena. Zato sva z leti razširila nasade in jih počasi prekrivala s tuneli. To je bil kar konkreten finančni zalogaj. Največ tunelov sva dodala letos. Kupila sva jih s pomočjo sredstev, ki sva jih dobila za mladega prevzemnika kmetije.

Z leti sva tako po površini in raznovrstnosti širila tudi ponudbo jagodičja. Vsega skupaj imava trenutno okrog 4500 sadik malin, 13.000 sadik jagod ter nekaj sto ameriških borovnic, sibirskih borovnic in robid, ki rastejo na dobrem hektarju površine. Najbolj sva vesela, ker imava trenutno štiriin-dvajset 30-metrskih tunelov, ki ščitijo pridelke pred dežjem in zmanjšujejo pojav določenih bolezni. Vse rastline se kapljično namakajo z deževnico, ki jo zbiramo v nekdanje gnojne jame. V zadnjih letih sva izboljšala tudi način namakanja. Veliko več pozornosti nameniva količini in času namakanja, vsebnosti hranil v vodi, s katero namakava, in vsem pomembnim parametrom, kot sta pH in količina vodotopnih hranil. Jagode, na primer, imajo samodejni sistem namakanja, ker zorijo v kokosovem substratu, ki se hitreje izsuši, zato jih je treba namakati po desetkrat dnevno po nekaj minut.

Letos sva dodala jagode, ki rastejo na višini. Razloga sta dva. Prvi je ta, da sva si želela načina gojenja, ki sva ga spoznala na Novi Zelandiji, za katerega je značilno, da so jagode na voljo skozi celotno poletno sezono. Ker sva v višino sadila druge sorte jagod, so bile jagode letos na voljo vse od sredine maja do sredine oktobra, za razliko od prvih let, ko so bile jagode v tleh in so bile na voljo le dober mesec v maju in

Nasad jagod na višini (Foto: arhiv Patricije Orehar in Žige Frlana)

juniju. Drugi razlog je bil ta, da prvotni nasad v prvem delu, ki so ga prizadele poplave, žal ni preživel in sva želela najti rešitev tudi za ta del nasada.

Ali nameravate gojiti tudi druge vrsta jagodičja?

V prihodnjem letu želiva dodati še nekaj grmov kosmulj in ribeza, da bo ponudba še bolj raznolika.

Omenili ste, da ste kot mladi kmet dobili tudi sredstva za podporo dejavnosti. Kaj ste s tem pridobili?

Da, lani sva kandidirala na javnem razpisu IRP24 Podpora za vzpostavitev gospodarstev mladih kmetov in pridobila nepovratna sredstva kot mlada prevzemnika kmetije. Porabila sva jih za povečanje nasada malin, postavitev tunelov, priključek za izdelovanje grebenov, ki smo jih do letos izdelovali na roke, in postavitev namakalnega sistema za gojenje jagod na višini ter senčilnih mrež za zaščito pridelka.

Vajino jagodičje lahko kupimo v prijetni trgovini ob nasadih, kjer imate tudi druge izdelke. Kaj vse izdelate iz jagodičja in kaj vse prodajate?

Seveda, v domači trgovinici prodajamo sveže jagodičje, ko je sezona. Prve pridelke je možno dobiti v drugi polovici maja, zadnje sveže pa tudi v začetku novembra. Odvisno od vremenskih razmer, vsako leto je malo drugače. Ker pa je sezona svežega vseeno omejena na poletje, sva jo želela podaljšati, zato izdelujeva tudi različne predelane izdelke, kot so marmeladni namazi, sirupi, največ pa liofilizirani.

rava. Liofilizacija je poseben dolgotrajen postopek sušenja z zmrzovanjem.

V liofilizatorju se sadje najprej globoko zamrzne, potem se v komori ustvari vakuum in se začne sušenje. Voda se iz sadja odstrani s procesom sublimacije. Na ta način sadje ohrani skoraj vse vitamine, minerale, obliko in – kar je najpomembnejše – izjemen okus. Je hrustljivo in naravno sladko. Odlično je kot dodatek ali nadomestilo svežemu sadju v zajtrkih (v jogurtih, kosmičih) za obogatitev okusa pri pripravi smutijev, pri peki slaščic ali kot samostojen zdrav prigrizek. Pakirava ga v aluminijaste vrečke z zadrgo, najraje pa v steklo, da ohrani hrustljivost. Oblikovanje etiket je moje delo.

Marmelade oz. sadne namaze kuhava po svoji recepturi, pri izdelavi pa uporabljava sveže jagodičje. Kuhava manjše količine namazov z visokim deležem sadja in malo sladkorja. Pomembno se nama zdi, da niso presladke in da se čuti pravi okus sadja.

Poleg svojih izdelkov prodajava tudi izdelke z drugih slovenskih kmetij, ki imajo kakovostne in okusne proizvode, ki sodijo k jagodičju. Želela sva si, da se v trgovinici lahko kupijo vse osnovne sestavine, s katerimi se da potem sestaviti res okusen, lokalni zajtrk. Zelo popularne so tsampe različnih okusov s kmetije Klepec, ovseni kosmiči, granole ter različni zdrobi s kmetije Malerič, potem mlečni izdelki, predvsem jogurti in sadne skutke s kmetije Pr' Matevž, marmeladni namazi in sokovi s kmetij Pr' Andreco, Pr' Žnidarjevih, Erjavec.

Sveže jagodičje pakirava v kartonske košarice, nabirava ga prav tako neposredno v košarice, da ni dodatnega pretresanja in se sadje ohrani v najboljši možni obliki. Ker ni poškodovano, lah-

Oblikovanje etiket je Patricijino delo. (Foto: arhiv Patricije Orehar in Žige Frlana)

ko dalj časa zdrži v hladilniku. Se pa res trudi, da gre sadje naprej v najkrajšem možnem času. Pri njej nikoli ni en dan starega sadja. Vedno je obrano isti dan, le nekaj ur pred prevzemom. Zato sva tudi vesela vseh naročil, da si lažje organizirava nabiranje. Je pa jagodičje res posebno, ker je dolga sezona in je treba obirati vsakodnevno, da ujameva jagode in maline v optimalni polni zrelosti. Zato je včasih treba malo počakati, ker ne moreva prehitovati narave, vsakodnevno pa se obere le manjša količina sadja.

Kako si delita in organizirata delo, da teče vse nemoteno? Imata kakšno pomoč?

V začetku sva večino stvari počela skupaj. Sčasoma pa sva ugotovila, kaj nima bolj ustreza in kaj malo manj. Kljub temu večinoma oba delava vse, če je treba, je pa Žiga bolj zadolžen za namakanje in konstrukcijska dela.

Jaz večinoma skrbim za komunikacijo in stik s strankami, prodajo in predelavo. Seveda pa si vedno pomagava, kjer je treba. V sezoni, ko je dela največ, nima pomagajo starši in bližnji sorodniki, v vrhuncu sezone pa najameva tudi kakšen par rok za pomoč pri obiranju. Brez te pomoči v najbolj intenzivnem času ne bi šlo.

Imate zelo lep logotip in etikete, vse pohvale. Zanima me, kdo je avtor.

O, o, hvala. Logotip sva naredila sama že v začetku, ker sva si želela, da je videti malo drugače, bolj domače. Vse etikete sem oblikovala sama, po potrebi jih tudi sproti prilagodim ali popravim.

Ali se povezujete tudi z drugimi pridelovalci, si izmenjate izkušnje, sodelujete, si pomagate?

Ja, zelo nima je všeč lep odnos z ostalimi pridelovalci. Preden sva postavila prvi nasad, sva obiskala dva pridelovalca na Koroškem, ki sta z njo delila svoje izkušnje. Zadnja leta pa imava vse več poznanstev tudi v našem koncu, pomagamo si predvsem z izkušnjami, spodbudnimi besedami, konec koncev smo vsi v istem poslu in je vsaka informacija zelo dobrodošla.

Pomagamo si tudi s strankami. Če je pri nekom sezona končana, strankam z veseljem delimo stik od drugih pridelovalcev, ki še imajo na voljo sveže sadje. Naju je pa v zadnjih letih obiskalo kar nekaj mladih, ki si prav tako želijo peljati kmetijo v smeri sadjarstva, pri čemer pa upam, da sva tudi midva komu pomagala s svojimi izkušnjami.

To je slišati zelo lepo in spodbudno. Bi nam povedali še kaj o izobraževanju v zvezi z dejavnostjo in vodenjem kmetije?

Izobražujeva se redno in ves čas ob delu, kar nima predstavlja kar manjši izziv, saj dejavnost, ki jo gojiva, ni tradicionalen način kmetovanja. Ampak je z vsemi dostopnimi informacijami vse lažje. Na začetku so nima z nasveti veliko pomagale svetovalke s Kmetijsko-gozdarskega zavoda Kranj in Škofja Loka. Sodelujemo tudi s Kmetijskim inštitutom Slovenije. Vse informacije, nasveti in ugotovitve v novih raziskavah glede določenih škodljivcev, novih boleznih, so zelo pomembni za uspešno pridelavo. Veliko nasvetov sva dobila tudi od podjetja Predikat, preko katerega naročava vse potrebne materiale in sadike. Največ pa iz dobrih praks iz tujine.

Ali se vračate na Novo Zelandijo po nove izkušnje?

Ravno lansko zimo sva se spet odpravila na Novo Zelandijo. Glavni namen je bil sicer turističen, potrebovala sva oddih po naporni sezoni. Sva se pa vseeno ustavila na nekaj kmetijah, kjer sva dobila kar nekaj idej, kako bi lahko še izboljšala najin nasad in obstoječo ponudbo. Predvsem sta bila koristna ponoven ogled in čas, ki sva ga preživela na omenjeni kmetiji Wee Red Barn, pri zakoncih Bisset, kjer sva pred leti delala. Z nima sta zakonca delila ogromno novih informacij in izkušenj, ki sva jih še bolj hvaležno sprejela zdaj, ko so za naju zares potrebne in koristne. Bila sta nima tudi v veliko podporo in pomoč pri postavitvi jagod na višino, saj se s tem načinom pridelave ukvarjata že več kot deset let.

Kakšni pa so vajini načrti za prihodnost?

Želiva si izboljšati pridelavo in učinkovitost v nasadih. Želiva si še bolj razširiti ime in prepoznavnost po kakovosti in svežini jagodičja, kar je najina prioriteta. Še vedno si želiva čim več neposredne prodaje kupcem in veliko zadovoljnih strank. V naslednjih letih bi rada, da se počasi začnejo vračati vsi finančni in časovni vložki, pa da ustvariva nekaj novih delovnih mest in počasi malo razbremeniva sebe.

Osebo si želiva, da si po vsaki naporni sezoni, v zimskem času, brez slabe vesti privoščiva kakšno potovanje v nove države, kjer se najbolj napolniva z energijo in spočijeva.

Najlepša hvala, ker ste si vzeli čas za intervju sredi naporenega jesenskega dela in delili svojo uspešno zgodbo z bralci Vaščana.

Najboljši evropski mladi kmet Aleš Čadež

Tadeja Šubic

Aleš z nagrado na podelitvi v Bruslju (Foto: arhiv Aleša Čadeža)

Nedavno ste na 11. kongresu mladih kmetov v Bruslju prejeli nagrado za najboljšega evropskega mladega kmeta leta 2025 in jeseni prejeli tudi druga priznanja. Ukvarjate se z zelenjadarstvom, pred tem je bilo gospodarstvo usmerjeno predvsem v živinorejo. Kaj vas je, kuharju po poklicu, navedlo na to in kako ste se spoprijeli z novimi izzivi? S pridelavo zelenjave sem se spoznaval že kot otrok in to delo me od nekdaj veseli. Pridelava zelenjave je zame način življenja, ki me motivira in izpopolnjuje.

Na vašem kmetijskem gospodarstvu ponujate obsežen izbor zelenjadnic. Kam vse prodajate svoje pridelke?

Vse pridelke prodajamo pod blagovno znamko Kmetijstvo Čadež. Letos smo pridobili tudi ekološki certifikat. Pridelke prodajamo vsak torek, četrtek in soboto na tržnici v Škofji Loki, ob sobotah pa smo tudi v Kranju, razvažamo jih po Poljanski dolini, vse do Cerknja in Idrije ter po Gorenjski. Naš profil lahko najdete tudi na Facebooku, Instagramu in TikToku. Sadilni stroj Lavrih Field Planter in sistem paperpot pa se trži pod blagovno znamko Paperpot Agriculture, prodajamo ju tudi na spletni strani www.paperpotagriculture.com.

Kdo vam pri delu pomaga, da delo nemoteno teče, saj je asortima zelo obsežen?

Pri delu mi veliko pomagajo brat Gregor in njegova partnerka Saša, mami Olga, zaročenka Lucija, ki je trenutno na rodniškem dopustu, ter občasno tudi brat Tomaž s svojo družino. S skupnimi močmi uspešno pridelujemo več kot 50 različnih vrst zelenjave. Delo na kmetijskem gospodarstvu je zahtevno, a z ustrežno organizacijo in predanostjo se da vse obvladati.

Letos ste imeli tudi velik pridelek lubenic, zato me zanima, kako se kot kmet prilagajate na podnebne spremembe?

Podnebni pogoji so vsako leto drugačni, zato je prilagodljivost na spremembe ključna. Lubenice so letos obrodile zelo dobro, kar kaže, da se z ustreznimi pristopi in izkušnjami lahko uspešno spoprimemo z različnim razmerami.

Poleg kmetovanja se že od osnovnošolskih klopi ukvarjate s karatejem. Leta 2014 ste na svetovnem prvenstvu v Tokiu dosegli tretje mesto v borbah. To je šport, ki skozi vadbo razvija človeka v celoti tako telesno kot osebnostno. Kako vaše izkušnje v tem športu vplivajo na delo?

S treniranjem karateja sem se naučil postavljati cilje, vztrajati, premagovati negativne komentarje in disciplinirano delati. Te lastnosti so enako pomembne pri kmetovanju, podjetništvu in v vsakdanjem življenju.

Ob takratnem bivanju na Japonskem ste spoznali posebno tehniko sajenja, imenovano paperpot (verižni papirnati lončki) in se navdušili nad njo. Odločili ste se jo preizkusiti na kmetiji in postopno ste razvili traktorski sadilec za verižne papirnate lončke. Nam poveste kaj o njegovem razvoju?

Sistem paperpot sem videl na Japonskem. Najprej sem ga preizkusil na naših njivah, kjer smo ugotovili, da je primeren za naš tip zemlje. Lani avgusta nas je obiskala japonska delegacija, predstavili smo jim našo pridelavo in pridobili dovoljenje za izdelavo ročnega in traktorskega sadilca v Evropi. Ročni sadilec smo prilagodili evropskemu tipu zemlje in mu dodali še nekaj dodatnih funkcij. Traktorski sadilec je plod sodelovanja med Kmetijstvom Čadež in podjetjem Lavrih iz Srednjega Brda. Skupaj smo razvili štirivrstni traktorski sadilec z imenom Lavrih Field Planter. Prednosti navedenega sadilnega sistema so od 70 do 80 odstotkov manjša poraba substrata in vode, manj prostora za vzgojo sadik, sadike presadimo skupaj s papirnatim lončkom, kar zmanjša stres rastlin in prinese pridelek teden do dva prej, prihranek časa pri okopavanju in možnost presajanja manjših sadik, da se lažje prilagodimo vremenskim razmeram.

Oktobra ste prejeli naziv inovativni mladi kmet 2025 za razvoj traktorskega in ročnega sadilca ter sistema paperpot. Nato ste kandidirali na že omenjenem evropskem kongresu kmetov in med 31 kandidati iz 27 držav osvojili kar dve prestižni nagradi: najboljši projekt energetske učinkovitosti in najboljši evropski mladi kmet 2025. Kaj je prepričalo komisijo? Kako ste sprejeli novici in kaj si obetate od tako visokih priznanj?

Podelitev za inovativnega mladega kmeta je potekala pri podjetju Gorenc na Spodnjem Brniku. Komisijo je prepričala kombinacija inovativnosti, trajnosti in razvoja podeželja. Pomembni dejavniki so bili tudi ekološka pridelava zelenjave, samostojna prodaja pridelkov in dober odnos s kupci. Prav tako smo pripravljali deliti znanje naprej in učiti druge, kako učinkovito pridelovati zelenjavo. Nagrada za najboljši projekt energetske učinkovitosti je šla sistemu paperpot, ki omogoča sajenje 10.000 sadik na uro z minimalnim odpadkom in zmanjšano porabo vode ter substrata.

Boste sadilni stroj, ki je velik dosežek tudi za podjetje Lavrih, predstavili tudi v živo domačim in evropskim kmetom?

Seveda, letos je nekaj kmetov že imelo priložnost za to. Letno organiziramo več demo predstavitev za setev in presajanje s sistemom paperpot. Naslednje leto načrtujemo predstavitve tudi na mednarodnih sejmih.

Kako lahko kot mladi kmet z novo napravo za sajenje prispevate k boljši samooskrbi Slovenije? Kakšni so vaši pogledi v prihodnost kmetije in tudi kmetijstva na Poljanskem?

Z uporabo te tehnologije lahko povečamo samooskrbo, spodbujamo sodelovanje in povezovanje med kmeti ter nudimo mladim dober zgled. Kdor želi spoznati naš sistem, je po dogovoru vedno dobrodošel na demo predstavitev.

Hvaležen sem in vesel, da naše delo prepoznavajo. Obe nem pa to prinaša odgovornost, da še naprej izboljšujemo naše prakse in pomagamo širiti znanje. Nedavno so me izbrali tudi za ime tedna in meseca na Valu 202, kar je bilo zelo zabavno, saj sem bil medtem zaseden z mediji in pobiranjem pridelkov za ozimnico.

Hvala lepa in čestitke za vse osvojene nagrade. Želim vam uspešno delo tudi v prihodnje.

Lubenice so dobro obrodile.
(Foto: arhiv Aleša Čadeža)

Traktorski sadilec – novost kmetije in podjetja
(Foto: arhiv Aleša Čadeža)

Sajenje z ročnim sadilcem
(Foto: arhiv Aleša Čadeža)

Taj Stanonik: Kmetijstvo v srcu – tudi brez domače kmetije

Špela Krek

Tajevo navdušenje nad kmetovanjem (Foto: Tajevo osebni arhiv)

Taj Stanonik je 17-letni mladenič iz Predmosta pri Poljanah, ki ga že od malih nog navdušuje delo na kmetiji, čeprav doma nima kmetije. Njegova radovednost in delavnost sta hitro pritegnili pozornost domačih kmetovalcev, ki mu zaupajo vedno več nalog. Ob tem se ne uči le praktičnih veščin, temveč tudi vrednot, kot so odgovornost, spoštovanje narave in pomen skupnega dela. Tajevo zgodba dokazuje, da je kmetijstvo lahko privlačno tudi za tiste, ki ne izhajajo iz kmečkega okolja – če jim le ponudimo priložnost, da ga spoznajo od blizu. Zdaj z veseljem in navdušenjem že vrsto let pomaga na bližnji kmetiji Pustotnik v Gorenji vasi, kjer je delo z živalmi, stroji in naravo postalo njegov najljubši hobi.

Taj se z nasmehom spominja svojih otroških let, ko se je v vrtcu najraje igral s traktorji. »Že kot majhen otrok sem na morje vzel s seboj traktor in nakladalno prikolico, da sem se tam lahko igral,« pripoveduje. Tudi doma je bilo njegovo najljubše opravilo košnja trave, ob tem pa se rad spominja poletnih dni, ko je imel ves čas obute škornje in oblečena delovna oblačila. Med poletjem je pogosto sedel pred hišo in čakal, da bodo kmetje kosili sosednji travnik. Komaj je čakal, da ga povabijo na traktor in mu omogočijo, da opazuje spravilo krme za živali. To mu je le še poglobilo njegovo navdušenje nad kmetovanjem. Poseben mejnik v njegovem življenju je bil trenutek, ko ga je Kočarjev Pavle prvič peljal na kmetijo. Tam je lahko krmil živali, kidal gnoj in molzel krave. »Pri šestih letih mi je bilo delo v hlevu v še večje veselje kot vožnja s traktorjem,« pravi Taj. Od takrat je pogosto zahajal na Kočarjevo kmetijo in pomagal pri delu v hlevu in svoje navdušenje le stopnjeval.

Pri svojih desetih letih je na sosednjem travniku med vožnjo s traktorjem radovedno vprašal Pustotnikovega Nikolaja, ali bi lahko prišel pogledat in pomagat pri delu na njihovi kmetiji. Starši so mu doma že pripovedovali o omenjeni kmetiji, ki je veliko večja, saj se ukvarja s predelavo mleka, predvsem s sirarstvom, zato so predvideli, da bi ga obisk zagotovo navdušil. Nikolaj mu je z veseljem izpolnil željo in med prvim obiskom kmetije je Taj spoznal, da imajo kar sto glav goveda ter da se krave prosto sprehajajo po hlevu, kar ga je sprva prestrašilo, zato se je pri delu na začetku držal kmeta in hodil ves čas za njim. A ker mu je bilo delo v veliko veselje, je premagal začetni strah in pričel redno pomagati vsako nedeljo že pred peto uro zjutraj. Ljubezen do živali in dela je bila tako močna, da je pri delu v hlevu prav kmalu pomagal tudi ob petkih zvečer ter sobotah zjutraj in zvečer. Vstajanje pred peto uro zjutraj za delo v hlevu zanj nikoli ni bilo težava – razen, kot sam pravi, ko je bilo treba vstati za šolo. Poleg kmetovanja je do svojega 13. leta treniral tudi smučarske skoke, ki so mu prav tako predstavljali ljub hobi, a dela na kmetiji ni nikoli postavil na stranski tir.

V začetku obiskovanja kmetije je pomagal večinoma v molzišču pri molži krav, kjer je bilo treba pomolsti 40 krav. To delo zahteva natančnost in potrpežljivost. Zelo je hvaležen, da so mu omogočili to izkušnjo, čeprav ni prihajal s kmetije. Zaveda se, da so bili na začetku prisotni dvomi, koliko časa ga bo to zanimalo, a je vztrajal in se nikoli naveličal. Prav nasprotno, nad delom se je tako navdušil, da se je po koncu osnovne šole vpisal na Biotehniški center Naklo, smer kmetijsko-podjetniški tehnik. Taj trenutno vse konce tedna in počitnice še vedno z enakim zanosom obiskuje in pomaga na

Taj med krmljenjem na kmetiji Pustotnik (Foto: Tajev osebni arhiv)

Taj med molžo v molzišču (Foto: Tajev osebni arhiv)

Zadovoljna krava na kmetiji Pustotnik (Foto: Tajev osebni arhiv)

kmetiji Pustotnik. Zjutraj zgodaj vstane, opravi nekaj ur dela v hlevu, odide domov, nato pa se popoldne okoli 16. ure znova odpravi na kmetijo in tam ostane do poznega večera. Pri njih v času šolanja z veseljem opravlja tudi obvezno prakso. Zdaj z delom tudi nekaj zasluži, a pravi, da mu denar nikoli ni predstavljal motivacije. Delo opravlja s srcem in je hvaležen, da mu je bilo to omogočeno. Na delo se je od maja do septembra pogosto odpravil tudi s kolesom, s prisluženim denarjem pa je pri svojih 15 letih opravil izpit kategorije A in si kupil svoje lastno prevozno sredstvo, ki mu omogoča, da se neodvisno od drugih odpravi na delo, ki ga navdušuje. Obenem je hvaležen staršem, ki so ga kar nekaj let redno vozili na delo v času slabega vremena in mraza.

Z velikim navdušenjem pripoveduje o dogodku, ki se je zgodil po dveh letih rednega obiskovanja kmetije. Nekega nedeljskega jutra je ob petih zjutraj prišel pomagat pri mol-

ži, a v hlevu ni bilo še nikogar. Po dolgem čakanju se je odločil, da se molže loti kar sam. Ko je gospodar z zamudo prišel v hlev, je bil presenečen in navdušen – Taj je že samostojno opravil velik del dela. Ta dogodek je bil zanj prelomnica, saj se je od takrat naprej vzpostavilo še večje zaupanje in je lahko opravljal samostojno vedno več nalog. Zanimivih dogodkov na kmetiji nikoli ne zmanjka. Posebej rad se spominja, da je bil prisoten pri sodobnem spodrezovanju krav, kar se mu zdi izjemno zanimivo. Zanimivo mu je tudi, kako krave zaznajo prihod spodrezovalca – pravi, da se takrat umaknejo v kot hleva, kot bi vedele, kaj jih čaka. Nepozaben pa bo ostal trenutek, ko je Taj prisostvoval pri carskem rezu pri kravi. Teliček je bil namreč napačno obrnjen in poseg je bil nujen, Taj pa ravno pri delu. Dogodek je z zanimanjem opazoval in pravi, da mu je dal še dodatno motivacijo za šolsko delo, saj že razmišlja, da bi postal veterinar. Poleg tega s ponosom pove, da je letos opravil tudi izpit za osemenje živali iz lastne reje.

Taj opaža, da je delo na kmetiji zahtevno in da mora kmet imeti veliko znanja in izkušenj, da lahko delo opravlja kakovostno. Veseli ga, da je delo kmeta danes bolj cenjeno kot nekoč, hkrati pa opaža velik napredek v tehnologiji. Tudi pri Pustotniku imajo zdaj robota za molžo krav, ki jim olajša delo, kljub temu pa dela Taj ne zmanjka. Sodeluje pri opravljanju z robotom, čiščenju, kotitvah in hranjenju teličkov, skrbi za zdravje živali, včasih pa pomaga tudi v sirarni. V prihodnosti si želi pridobiti še več izkušenj na različnih področjih kmetovanja. Še posebej se veseli izpita za traktor, saj bo tako lahko pomagal tudi pri spravilu krme – opravi, ki ga je kot otrok prvič opazoval s traktorja in se takrat prvič srečal s poklicem kmeta.

Letošnje poletje je preživel 14 dni na planini nad Bohinjem, kjer je opravljal delo pastirja. Njegov dan se je začel s priganjanjem krav, sledila je molža, nato prevoz mleka v večjih posodah v samokolnici do planšarske sirarne, kurjenje ognja za kotel, kjer so mleko grel in ga kasneje predelali v maslo, sir in skuto. Ta izkušnja se mu je zdela izjemno dragocena. Treba je omeniti in pohvaliti delo zanesljivega Taja, ki zadnja leta v času poletnih počitnic za 14 dni prevzame odgovornost za celoten hlev in živali.

Ko ga povprašam o prihodnosti, se nasmehne do ušes in pove, da si tudi sam želi postati kmet. Možnost vidi pri svoji stari mami, ki ima v lasti posest, ki pa je za zdaj še brez živali, a oba sta navdušena nad idejo, da bi tam nekega dne zaživel prava kmetija.

Tajeva zgodba je več kot le pripoved o mladeniču, ki rad pomaga pri delu – je zgodba o srčnosti, vztrajnosti in spoštovanju do narave in živali ter dela, ki ga mnogi jemljejo za samoumevnega. Njegova predanost in veselje do kmetovanja sta navdihujoča za vse generacije. Morda bo prav njegova zgodba spodbudila še koga, da se približa kmetijstvu – ne le kot delu, temveč kot načinu življenja, ki povezuje človeka z naravo, skupnostjo in samim seboj. S svojim zgledom dokazuje, da se pristna povezanost z naravo lahko rodi tudi tam, kjer je ne bi pričakovali, in nas spomni, da prihodnost kmetijstva ni odvisna le od tehnologije, temveč predvsem od ljudi, ki v to verjamejo. Taj, tudi mi verjamemo vate in tvojim sanjam, zato ti želimo srečno in še naprej tako srčno na tvoji nadaljnji poti.

Dr. Rado Frlan (1875–1902), prvi slovenski zobozdravnik, fotoimpresionist in prezrti Poljanec

Prispevek k *Poljanskemu biografskemu leksikonu*¹

Bernarda Jesenko Filipič

Portret dr. Rada Frlana

(Foto: Rado Frlan. Vir: SI_ZAL_ŠKL_0278_5_23_023a)

Letos mineva 150 let od rojstva (Jakoba) Rada Frlana iz Predmosta, ki je kljub kratkemu življenju pustil pečat predvsem v slovenski fotografski zgodovini, pa tudi v zobozdravstveni, kjer je zapisan kot prvi izšolani slovenski zobozdravnik.² Prvi, ki je skoraj 80 let po njegovi smrti pričel pisati o Frlanu, je bil umetnostni zgodovinar mag. Mirko Kambič³ v zadnji četrtini 20. stoletja, v 21. stoletju pa dr. Primož Lampič, kustos za fotografijo Muzeja za arhitekturo v Ljubljani, in ddr. Damir Globočnik,⁴ muzejski svetovalec v Gorenjskem muzeju v Kranju, ki je verjetno največji poznavalec slovenske fotografske zgodovine. Leta 2024 je bil o Frlanu posnet tudi kratki dokumentarni film *Gummidruck*, ki ga je posnel njegov sorodnik, režiser in scenarist Amir Muratović.⁵

¹ Naj bo sledeči zapis spodbuda za vzpostavitev *Poljanskega biografskega leksikona*, v katerem bi predstavili osebnosti, katerih življenjska pot je povezana z območjem osrednjega dela Poljanske doline. V leksikon se uvrščajo pokojne osebe, ki so s svojim delom pustile trajne sledi na različnih področjih delovanja ali ostale v lokalnem spominu. Zbirka biografskih zapisov pa lahko sčasoma raste in se stalno dopolnjuje.

² Rado Frlan, prvi slovenski zobozdravnik, *Glas Slovenije*, 1994/7.

³ Rojen je bil 15. avgusta 1919 v Kloštru pri Gradcu v Beli krajini, umrl je 22. januarja 2017, študiral na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani, kjer je na Oddelku za umetnostno zgodovino leta 1959 diplomiral na temo Zgodovina slovenske fotografije, leta 1974 pa še magistriral. Med letoma 1984 in 1989 je predaval o zgodovini fotografije na Filozofski fakulteti v Ljubljani.

⁴ Kabinet slovenske fotografije je nastal z željo, da bi na enem mestu ohranili najboljša dela slovenske fotografije. Postal naj bi matična ustanova slovenskih fotografov. Njegove glavne naloge so spodbujanje zanimanja za slovensko fotografijo, raziskovanje njene zgodovine, spremljanje fotografske dejavnosti, javno predstavljanje fotografskih dosežkov v obliki razstav, evidentiranje in zbiranje fotografij ter arhivskega in dokumentarnega gradiva s področja fotografije.

⁵ BSF – Baza slovenskih filmov, dostopno na: <https://bsf.si/film/gummidruck>.

Predmošančkova hiša, rojstna hiša dr. Rada Frlana (Foto: Rado Frlan. Vir: SI_ZAL_ŠKL_0278_5_23_003)

DR. RADO FRLAN (1875–1902)

Zdravnik, zobozdravnik, fotoamater, prvi slovenski fotoimpresionist se je rodil 27. aprila 1875 v Predmostu št. 2 pri Predmošančkovu očetu Janezu (1847) in materi Tereziji (1846), rojeni Jesenko Na Pruodu, takrat Poljane 11, kot drugorojenec od osmih otrok. Krščen je bil v cerkvi v Poljanah na ime Jakob. Verjetno je prvi razred šole obiskoval v Poljanah, ker pa je bil očitno bister fantič, je šolanje nadaljeval v Škofji Loki, od tu ga je pot vodila na gimnazijo v Kranju, od petega razreda naprej v Novo mesto, kjer je maturiral v jesenskem roku leta 1892/93.⁶ Po končani gimnaziji se je še isto jesen vpisal na medicino vseučilišča v Gradcu. Po prihodu na študij v Gradec se je dejavno vključil v Slovenko akademsko tehnično društvo Triglav v Gradcu, ki je zbiralo zavedne slovenske študente. Od leta 1895 ga najdemo v funkcijah predsednika, tajnika, blagajnika, odbornika, leta 1897 kot častnega sodnika.⁷ Slovenski časopisi⁸ takratnega časa so redno poročali o delovanju društva Triglav v Gradcu, ki je v njegovem študijskem času redno pozivalo vse slovenske študente k pridružitvi, koriščenju društvenih časopisov, knjižnice, vključitev v tamburaški in pevski klub za duševni napredek in vključitev v sabljaški klub za telesni napredek.⁹

Še ne 24-letni je marca 1899 promoviral na univerzi v Gradcu za doktorja splošne medicine, kar je objavil tudi časopis

Slovenec 13. marca 1899: (Osebne vesti.) Na graškem vseučilišču je bil danes promoviran doktorjem medicine gosp. drd. Rado Frlan«. Diplomatska listina se je ohranila vse do danes in jo hranijo v njegovi rojstni hiši.

Vprašamo se lahko, kako sta od osmih rojenih otrok pri Predmošančku v Predmostu konec 19. stoletja lahko študirala in doštudirala kar dva. Poleg Rada se je na študijsko pot podal tudi dve leti mlajši brat Franc, ki je bil do 17. aprila 1939 odvetnik v Ljubljani. Njuna mama Terezija je bila rojena v Poljanah Na Produ in je bila ena od treh sester Janeza Jesenka, slovenskega geografa, zgodovinarja, prevajalca in časnikarja, rojenega 7. oktobra 1838 v Poljanah nad Škofjo Loko, umrlega 31. julija 1908 v Trstu.¹⁰ Janez Jesenko se ni nikoli poročil. Med Poljanci je bil znan po svojem asketsko skromnem življenju. Imel je posebne hranilne knjižice, kjer je namensko shranjeval denar za svoja nečaka, Jakoba (Rada) in Franca Frlana, da sta lahko študirala ob njegovi podpori. Imel je tudi zadružno knjižico, eno na svoje ime in eno na ime Jakuc Matija (Matija Inglič iz Srednje vasi, po domače Jakuc). Leta 1907 je s temi prihranki ustanovil dijaško ustanovo, ki bi ji danes lahko rekli štipendijski sklad s tremi podporami ali štipendijami po 400 K(ron). Namenjene so bile sinovom štirih hišnih gospodarjev (Prodovčev, Poljane 11, Jakučev iz Srednje vasi pri Poljanah 1, Predmošančkov iz Predmosta 2 in Kovšakov iz Podobena 3), ki so se šolali na

⁶ Kambič, Mirko (1991). *Prispevki za slovenski fotografski leksikon. Zbornik za umetnostno zgodovino* (Nova vrsta), letnik 27, številka 27, str. 123–127.

⁷ *Slovenski list* (15. 5. 1897, letnik 2, številka 20).

⁸ *Edinost*, 27. 10. 1895.

⁹ *Slovenski narod*, 13. 7. 1897, letnik 30, številka 156.

¹⁰ Rodil se je očetu Martinu in materi Mariji (rojena Jereb) Na Produ v Poljanah. Po osnovni šoli v domači vasi je končal gimnazijo v Ljubljani (1851–1859) in iz zgodovine in geografije diplomiral na Dunaju (1859–1863). Učil je na gimnazijah v Gorici (1863–1867) in Trstu (1867–1899). Napisal je vrsto slovenskih zgodovinskih in geografskih učbenikov.

srednjih in visokih šolah.¹¹ Pri omenjenih domačijah še vedno vedo povedati, da je stric Janez Jesenko s svojim denarjem pomagal sestram.

Po diplomi se je Rado Frlan odpravil na zobozdravstveno izpolnjevanje na kraljevi zobozdravniški zavod v Berlin. Pred odprtjem ordinacije leta 1900 v Ljubljani je nakupil vse pripomočke za zobozdravniške operacije v ustih pod narkozo in zobotehnične pripomočke v kavčuku, celulojdu, zlatu in platinu. V *Slovencu* dne 30. decembra 1899, letnik 27, številka 298, objavi oglas iz Berlina, v katerem so bralci prebrali, da Rado Frlan nima ambulante v Škofji Loki, ampak da bo z mesecem marcem odprl v Ljubljani zobozdravniški in zobotehnični atelje. Iz oglasa 30. junija 1900 v časopisu *Domoljub* izvemo, da bo zobozdravnik med. dr. Rado Frlan 8. julija 1900 odprl zobozdravniški atelje v takratni Špitalski ulici, da ordinira od 9. do 6. ure, ob nedeljah in praznikih od 9. do 1. ure. Za revne opravlja brezplačno ruvanje zob od 8. do 9. ure zjutraj, za tovarniške delavce pa med 6. in 7. uro zvečer. 15. julija 1900 se mu je pri delu pridružil zobni tehnik Oto Saydl. Še pred odprtjem zobne ambulante v Ljubljani iz oglasa škofjeloškega lekarnarja Ervina Burdycha izvemo, da je zobozdravnik Rado Frlan sestavil ustno vodo, ki zobe ohrani vedno zdrave, bele in zmore vsako gnilobo.¹²

A njegovo zobozdravstveno delovanje se je končalo že po dobrih dveh letih, ko je zaradi šibkega zdravja in močnega prehlada, ki naj bi ga dobil poleti 1902, ko se je s kolesom vračal iz Poljan v Ljubljano, 5. avgusta 1902 umrl doma v Predmostu, star 27 let in dobre tri mesece. Pokopan je na pokopališču v Poljanah v grobu Predmošančkovih. Njegovo ime ni več vklesano na nagrobnik, sta pa na nagrobniku še vedno napisana njegova starša Janez (1847–1921) in Terezija (1846–1937) Frlan.

Vest o njegovi smrti so objavili vsi vidnejši tedanji časopisi: *Slovenski narod*, *Slovenec*, *Gorenjec*, *Kmetijske in rokodelske novice* ... Časopisi (*Slovenski narod*, *Laibacher Zeitung*, *Slovenec* ...) so 19. avgusta 1902 objavili oklic dražbe ateljeja in stanovanja Rada Frlana. Časopis *Slovenec*: »V sredo, dne 20. t. m., od 9. ure dopoldne dalje se bodo na prostovoljni Javni dražbi prodajale razne premičnine, kakor hišna oprava, zobotehnični preparati, inštrumenti, zobozdravnika oprava dr. kakor tudi najemne pravice do stanovanja v Špitalskih ulicah št. 7 v I. nadstropju pristojne zobozdravniški tvrdki dr. R. Frlan & O. Seydl do 1. novembra letos. Dražba se vrši v navedenem stanovanju samem, kjer so vse stvari na ogled.«¹³ Iz oglasa, objavljenega v *Slovenskem narodu* 8. novembra 1902, pa izvemo, da se je v nekdanji Frlanov atelje preselil zobozdravnik dr. Edvard Bretl.

Sredi osemdesetih let 19. stoletja se je tudi na Slovenskem začela uveljavljati amaterska fotografija. 3. aprila 1889 je bil v Ljubljani ustanovljen Klub amaterjev – fotografov v Ljubljani. Predsednik kluba je postal ravnatelj obrtne šole Ivan Šubic, ki je bil glavni pobudnik ustanovitve kluba, tajnik je bil

Gustav Pirc (1859–1923), ki je bil tudi tajnik Kmetijske družbe in urednik *Novic*, blagajnik profesor Luka Pintar (1875–1915). Vsi trije zgoraj navedeni imajo povezavo s Poljansko dolino. Ivan Šubic je izhajal iz podobarske družine Šubicev in je bil po očetu in materi bratranec slikarjev Janeza in Jurija Šubica. Ivan Šubic je bil tudi avtor prvega slovenskega fotografskega priročnika: *Fotografija*, izdanega leta 1889. Kmetijski strokovnjak Gustav Pirc je bil rojen v Škofji Loki v hiši na Mestnem trgu 116, danes 39. Leto po njegovem rojstvu se je družina preselila v Kranj. Literarni zgodovinar, jezikoslovec in bibliotekar Luka Pintar je bil rojen na Hotavljah v Poljanski dolini in je prav tako študiral v Gradcu kot Rado Frlan.

Kje se je Rado Frlan seznanil in okužil s fotografijo, lahko samo domnevamo. Mogoče na gimnaziji v Kranju, kjer je v času njegovega šolanja risanje učil v letih 1878–1888 poljanski rojak, v Dobju rojeni Ivan Franke,¹⁴ ki je bil poznavalec in zbiratelj fotografij in se je v mladih letih v Cerkljah na Gorenjskem družil z Janezom Puharjem, prvim slovenskim fotografom in izumiteljem ene od metod fotografije na steklo. S Franketom je ohranil stike vse do prerane smrti. Mogoče v Gradcu, kjer sta s Pintarjem tudi hkrati študirala. Koliko sta bila v stikih z Ivanom Šubicem, ki je bil od njega starejši 19 let in sta oba živela v Ljubljani, lahko le ugibamo.

Vse do zdaj v slovenski fotografski srenji velja, da se je do današnjih dni ohranilo manj kot deset fotografij, ki naj bi jih naredil Rado Frlan, in nosijo predvsem družinski pečat. Samo fotografija labodov je opredeljena kot fotografija foto impresionizma – pod sliko je v albumu s svinčnikom zapisano: Gummidruck, dr. Frlan, in jo hranijo v enem od treh albumov zdravnika dr. Milana Papeža v Mestnem muzeju v Idriji.¹⁵

Pred leti sem med preučevanjem Poljan in Visokega pregledovala zapuščino družine Tavčar, ki jo hrani Zgodovinski arhiv, Enota v Škofji Loki.¹⁶ Postala sem pozorna na veliko številno fotografij Poljan in Poljancev, Visokega in njenih lastnikov, prve fotografije Javorij, nastalih med letoma 1895 in 1902. Spraševala sem se, kdo bi v tistem času fotografiral slapove na potoku Sovpat, rečni breg ali kamniti most na Visokem, pa nakladanje sena, ko ljudje v Poljanski dolini niso imeli niti dostopa do ateljejske fotografije. V albumu Ivana in Franje Tavčar, Visoko,¹⁷ bi lahko opredelili okoli 50 fotografij, ki naj bi bile delo Rada Frlana. Trenutno predmetni fond ni dostopen za podrobnejše proučevanje zaradi odpravljanja posledic po poplavih avgusta 2023, ki niso prizanesle hranitelju fonda v Zgodovinskem arhivu, Enoti v Škofji Loki. Fond je začasno preseljen na drugo lokacijo.

Pomembnost fotografije Rada Frlana je mogoče presoditi na podlagi dveh objav v *Planinskem vestniku* marca in aprila leta 1901. Ko je živel v Ljubljani, je 25. novembra 1900 postal član slovenskega planinskega društva, kar mu je omogočilo tudi javno razstavljanje. Fotografsko sekcijo pri Slovenskem

¹¹ Fotokopijo prepisa dijaške ustanove profesorja Janeza Jesenka mi je posredoval dr. Alojz Demšar, predsednik Muzejskega društva Žiri.

¹² *Slovenski narod*, 5. 3. 1900, 27. 12. 1900.

¹³ *Slovenec: političen list za slovenski narod* (19. 8. 1902), letnik 30, številka 189. dostopno na <http://www.dlib.si>.

¹⁴ <https://www.obrazislovenskihpokrajin.si/oseba/franke-ivan/>.

¹⁵ Kambič, Mirko (1991). *Prispevki za slovenski fotografski leksikon*. Zbornik za umetnostno zgodovino (Nova vrsta), letnik 27, številka 27, str. 123–127.

¹⁶ SI_ZAL_ŠKL/0278, Ivan in Franja Tavčar, Visoko, t. e. 5, p. e. 23.

¹⁷ SI_ZAL_ŠKL/0278, Ivan in Franja Tavčar, Visoko, t. e. 5, p. e. 23.

Poljane leta 1897 (Foto: Rado Frlan. Vir: SI_ZAL_ŠKL_0278_5_23_058)

planinskem društvu je ustanovil že omenjeni Ivan Šubic in prav ta odsek je sprožil s svojimi razpisi, tekmovanji in razstavami novo ero v slovenski fotografiji, v kateri je našel svoje mesto tudi fotoimpresionizem, ne da bi ga takrat tako poimenovali.¹⁸

Frlan je že pred letom 1901 prešel iz neposredne fotografije na zahtevnejšo umetniško fotografijo z gumijevim postopkom, *gummidruck*¹⁹ in pigmentiranjem,²⁰ kar je sam skromno poimenoval »študije, poskusi«. Leta 1901 je posredoval piktoralizem na slovensko fotografsko sceno.

Iz razstave Slovenskega planinskega društva v Ljubljani leta 1901 posebej izstopa fotografija, izdelana v rjavih in v modrih odtenkih z naslovom *Nakladanje sena*, posneta za reko Soro, nekje na mestu, kjer danes stoji nova poljanska cerkev. V okviru te razstave je bil deležen odlikovanja in zelo pohvalne kritike, z izrecnim poudarkom, da gre pri fotografiji dr. Fr-

lana za »moderno, kakor je moderen secesionizem«. Večina njegovih fotografij in plošč se je porazgubila. Sorodniki hranijo nekaj družinskih motivov, bo pa odkritje njegovih fotografij v albumu družine Tavčar gotovo spodbudilo poznavalce slovenske fotografske zgodovine k ponovnemu vrednotenju njegovih del. Sodeč po kopijah fotografij s plošč je uporabljal aparat formata 13 × 18 cm, ki je bil ob koncu stoletja običajen med zahtevnejšimi amaterji.²¹

Rado Frlan je zablestel na nebu slovenske fotografije na prelomu iz 19. v 20. stoletje pred Avgustom Bertholdom, slovenskim fotografom in impresionistom, ki se je rodil v puštalskem gradu v Škofji Loki leta 1880, umrl v Ljubljani leta 1919. V mladosti se je družil s slikarjema Rihardom Jakopičem in Ivanom Groharjem, s fotografom Gustavom Blaznikom in s poznejšim kritikom Antejem Gabrom.²²

Čisto pozabljen dr. Rado Frlan je Poljanec, ki si zasluži več pozornosti v domačem okolju, saj gre za razgledanega mladega zdravnika, specializiranega v zobozdravstvo, in ustvarjalnega mladega človeka, ki je na začetku stoletja odprl slovenski fotografiji pot v moderno smer in naredil prve fotografije Poljan in Poljancev že pred letom 1900. Naj bo ta zapis spodbuda za vzpostavitev *Poljanskega biografskega leksikona*, ki bi predstavljal osebnosti, katerih življenjska pot je povezana z območjem osrednjega dela Poljanske doline. V leksikon bi

18 *Slovenski fotoimpresionizem. Zbornik za umetnostno zgodovino* (Nova vrsta), letnik 25, številka 25, (1989), str. 83–90.

19 Tehniko so predstavili leta 1894 in je bila ena od mnogih v tem obdobju. Z gumijastim tiskom se je dalo spreminjati tone, odstraniti detajle, uporabiti radirko, čopič ali svinčnik, dalo se je spremeniti podobo tako, da je bila videti bolj kot slika kot pa fotografija. Papir se je premazal z gumiarabiko, pomešano z občutljivimi kemikalijami, ki na svetlobi otrdijo. Izpostavljen premaz, ki je vseboval pigmente, se je nato spral z vodo, otdeli deli pa so ostali. Tisk se je nato spreminjalo s čopičem in drugimi sredstvi. Gumijasti tisk ima malo detajlov, učinkuje lahko tudi kot risba z ogljem. Pri tej metodi fotograf pripravi svoj papir, pri tem pa uporabi katero koli podlago glede na rezultat, ki ga hoče doseči, vse od gladkega do grobega papirja. Izbira lahko tudi barvo, v kateri želi dokončati sliko. Narejeni print navlaži, z vodnim sprejem ali čopičem lahko omehča, osenči ali odstrani detajle. Poleg tega lahko ponovno natisne določene detajle in s tem dobi skoraj vse možne tonske učinke.

20 PIKTORALIZEM Gre za »slikovito« fotografijo, internacionalni fotografski slog. Pomeni prehod od realistične k secesijski fotografiji.

21 *Slovenski fotoimpresionizem. Zbornik za umetnostno zgodovino* (Nova vrsta), letnik 25, številka 25, (1989), str. 87.

22 *Slovenski fotoimpresionizem. Zbornik za umetnostno zgodovino* (Nova vrsta), letnik 25, številka 25, (1989), str. 87.

uvrščali osebe, ki so s svojim delom pustile trajne sledi na različnih področjih delovanja ali ostale v spominu lokalne skupnosti. Mislim, da je čas, da širšemu slovenskemu prostoru predstavimo bogastvo poljanskega uma.

PLANINSKI VESTNIK, april 1901, letnik VII., št. 4.²³

»O razstavljenih slikah odseka amateur-fotografov Slov. plan. društva smo prejeli nastopno strokovnjaško oceno:

Izmed vseh letošnjih razstavljalcev se je odlikoval g. dr. Frlan v marljivosti najboljše, ker je razstavil nad sto slik – za amaterja, ki jih je izvršil v enem letu toliko, gotovo lep uspeh. A večina slik kaže, da je gospod razstavljalet ne samo marljiv, nego tudi vesten amater in izboren opazovalec.

Vso obilico njegovih fotografij opisati, je pač težko, za čitatelja pa, ki jih ni sam mirno opazoval, dolgočasno. Razdelili jih bomo radi tega na tri dele in jih razmotrivali po njih tehničnem načinu.

G. dr. Frlan je uporabil tri fotografske manire: pigment, diapozitivo in takoimenovano slikanje na gumi (Gummidruck). Pigment je jako hvaležno postopanje; sicer je nekoliko dolgotrajno, in posebno določitev ekspozicije dela marsikomu preglavico, vendar je praktično posebno radi tega, ker pobere iz negativa podrobnosti, ki bi se na papirju drugačne vrste ne poznale. Prav zato je večina dr. Frlanovih pigmentov jako fino izdelana; sence in senčice se razločijo dobro, in kjer kaže slika jesenski ali zimski motiv s šibkim, golim vejevjem, tam je posebno lepa. Slikanje jako pospešuje izborni Steinheilov antiplanet št. 2, ki riše pravilno perspektivo in pomakne posebno pri pokrajinah ozadje od ospredja v pravo daljavo. To dokazujeta posebno sliki »Potok« in »Pokrajinska študija«, ki je posebno dobra. Jako lepa slika je »Krajevna študija«, ki kaže močvirje s čolnom. V senčnih partijah je razvita jako pravilno, in kar je pri tej sliki posebno ugodno, to je čolnar, stoječ sredi čolna. Ta čolnar s čolnom poživlja sliko, da se zdi človeku, kakor bi ga vabil, naj stopi k njemu, da ga popelje dalje. Pri drugih svojih pokrajinskih slikah g. dr. Frlan, žal, na to ni dovolj pazil, in podobe: »Krajevna študija«, »V zimi«, »čisto vodno zrcalo« in nekatere druge so premrtve, ker na njih ni videti ljudi ali živali. Pri študijah je pokrajinarju neogibno potreba to dejstvo vpoštovati, in če drugače ni mogoče, naj pozneje v negativ retušira kakega ptiča, ki podoba takoj bolj poživi. V tem zmislu je posebno izborna slika z živino na paši, pa tudi pri »Nakladanju sena« se gospodu razstavljalcu vidi, da je pazil na izrečeno pravilo. Pripomniti pa je, da je amaterju najtežje, za svoje slike dobiti primernih »statistov«, ker vsakdo, kogar poprosi, da bi stopil pred aparat, meni, da je njegova prevzvišenost glavni smoter slike, a pokrajinar ga porabi v resnici le za to, da »figuro dela«. Zato tudi opazovalca moti, da »Pri nakladanju sena« nekatere osebe zro v njega, ko bi morale biti zatopljene vsaka v svoje delo. Toliko boljša v tem zmislu je slika »Pri ribjem lovu«, četudi je nekoliko preveč kopirana in je slap izgubil podrobnosti. »Pred križem« in »Ob potoku« (ta slika kaže dve dami pri potočku, čez katerega vodi brvica) pa je imel gospod amater na razpolaganje jako poslušne in razumne osebe. Najboljša slika izmed vseh dr. Frlanovih je po mojem razsodku »Vihar«, kažoč v sredini podobe razburkano morje, bolj v ospredju pa mornarje ob pomolovih stopnicah. Tudi g. dr. Frlanu je videti, da mu

Nakladanje sena v Predmostu na lokaciji sedanje cerkve
(Foto: Rado Frlan. Vir: SI_ZAL_ŠKL_0278_5_23_060)

je slika ugajala, kajti razstavil jih je mnogo. Najbolje kaže morsko pokrajino s svetlozelenim pigmentom. Tudi druga popolnoma slična podoba, toda brez mornarjev, je lepa, manjka pa ji življenja in tudi ospredja ima nekoliko preveč: na pomolu bi morali stati ljudje. Portretna študija, predstavljajoča čitajočo damo, ima posebno lepo razdeljeno svetlobo; človek ne ve, ali je tako srečno eksponirana ali pa tako spretno – retuširana. Sploh pa se čopiča ni treba bati, četudi so nekateri klubi foto-amaterjev načeloma zoper retušo. »Mlin v Poljanah« je na pr. jako lep motiv, samo veja na deski v kotu zgoraj nekoliko moti, ker se ne ve, kam spada, kajti debla ni videti. Pravilno je pač, da so drevesa ob strani, a tako niso pri sliki »Mlin ob Savi«, kjer je predmet, rekel bi, razdeljen na dvoje (drevo je namreč v sredi); vendar pa naj nikar posamezne veje ne kvarijo razgleda. Tu bi retuša ne škodovala.

Diapozitivi so povprečno vsi jako lepi in bi krasili vsako okno. Videti je, da so izdelani po jako pravilno eksponiranih in razvitih negativih.

Pač je še mnogo slik, ki so vredne omembe, toda vrstice bi se preveč raztegnile, in treba je, da si ogledamo slike na gumi (Gummidrucke). To slikanje je jako težka in nehvaležna manira. Med amaterji se ne more prav udomačiti, ker je dovolj drugih fotografskih manir, s katerimi se isto, toda veliko lažje doseže, n. pr. bronasto-srebrni papir, platin itd. Razen tega je slikanje na gumi zelo drago, potrebuje mnogo časa in še več potrpljenja, donaša pa primerno malo uspehov; skratka: to slikanje je v fotografiji dandanes moderno, kakor je moderen secesionizem; ali pa ostane trajno, je jako negotovo. Občudovati je torej požrtvovalnost dr. Frlana, da se je lotil tega dela, to tem bolj, ker ni verjeti, da bi bil imel tovariša, s katerim bi bila stvar skupno razmotrivala; kjer je pa človek sam brez tujega sveta, je delo še toliko težavnejše. Gospod razstavljalet imenuje svoje gumijeve slike »poskuse«, in kot take jih je tudi soditi. Slike: »Mladi umetnik«, »Ob zeleni Sprevi« in »Pred križem« so se mu posrečile najbolj, dasi jih moraš gledati precej daleč od sebe, če hočeš dobiti pravi vtisk. Vsekakor pa so tudi ti poskusi vse hvale vredni. –

Ostali gospodje fotografi niso rabili posebnih papirjev za svoje pozitive, kajti celoidin, aristo itd. so pač najbolj udomačeni načini pozitivnih papirjev.

Sklepaje te vrstice, želim gospodom obilo uspeha letošnje poletje in jim kličem obenem: na svidenje pri prihodnjem tekmovanju!«

Županovše in Predmost v reki časa

Alojz Demšar in Petra Leben Seljak

Županovše, Pri Bognarju in zvonik nove župnijske cerkve sv. Martina v Poljanah, maja 2024
(Foto: Bernarda Jesenko Filipič)

V *Županovšu* (narečno: *U Župánuš*) je hišno ime kmečkega dvorca z naslovom Predmost št. 3 (stara hišna št. je bila Dobje in Predmost 3). Mogočna, zdaj že dolgo nenaseljena stavba v bližini sedanje župnijske cerkve, bo kot župnišče spet dobila svojo vlogo v življenju Poljancev in Poljan. Sedanje hišno ime (*Župan*) je hiša nosila že leta 1814 (Suppan, Maire, Predmoschan), dobila ga je po funkciji gospodarjev grunta in hiše iz rodbine Kržišnik: Martina (roj. 1714) in Florjana (roj. 1749), ki sta bila župana poljanskega urada loškega gospostva, Jožef (roj. 1784) pa je bil leta 1820 nadrihtar glavne občine Poljane. Prej se je pri hiši reklo Dolenji Predmošan (po imenu vasi Predmost), sosednjemu, malo višje ležečemu gruntu *Pri Predmošančku* (*Par Predmošančk*) pa Gorenji Predmošan. Vse do prve četrtine 19. stoletja so bile v Predmostu samo tri hiše, poleg obeh gruntov še bajta Brentež, ki je imela istega lastnika kot Županovše. Županovše je leta 1887 kupil Janez Frlan, lastnik *Predmošančka*, in so tako vse tri hiše na neki način povezane. Zato so v tem prispevku v poglavju *Zgodovina hiš v Predmostu* opisane vse tri. Kasneje zgrajene hiše (a do leta 1900, v oklepajih njihove sedanje h. št.) Podbregar (1), Bognar (2), pri Ferjan (Krivar, Jera, je ni več) in pri Jožk (Labernik, 5) zaradi omejitve prostora niso opisane.

ZGODOVINA POLJAN IN PREDMOSTA

Poljane – ime. Večina krajevnih imen Poljane izvira iz občin imen *poljana*, kar je večalnica za *polje*, to verjetno velja tudi za Poljane v Poljanski dolini. Prvotno je namreč ime Poljane ali Poljana veljalo za vse ravninsko ozemlje v razširjeni Poljanski dolini od današnjih Poljan do tam, kjer se dolina zoži zahodno od Gorenje vasi. Po tej »Poljani« sta dobila ime poljanski urad loškega gospostva in vas Poljane.

Predmost – ime vasi. Vas Predmost sta tvorila dva grunta, v prvih dveh urbarjih loškega gospostva poimenovana kot hubi na drugi strani vode pri sv. Martinu (1291 in 1318: *ex alia parte aque apud Sanctum Martinum*) (Blaznik, 1963, str. 146, 195). Cerkev sv. Martina je pred izgradnjo sedanje župnijske cerkve stala na levem bregu Sore, grunta iz Predmosta pa sta na desnem bregu. Poljane so se torej takrat imenovala Sveti Martin. V urbarju iz leta 1492 sta hubi že vpisani z imenom Pri mostu (*Primosty*), tako je bilo do leta 1610, leta 1630 pa se je ime spremenilo v Pred mostom (*Pred mostam*). Most je bil nekoč (jožefinski zemljevid 1763–1786, kataster 1825) nekoliko višje, kot je danes, bližje obema gruntoma.

Nastanek gruntov v Poljanah in Predmostu. Starejša slovan-ska naselitev v Poljanski dolini je segala do Hotavelj. Poljansko in Selško dolino, Škofjo Loko ter del Sorškega polja so v fevdalni enodružinski hubni sistem preuredili freisinški škofi, lastniki loškega gospostva. Večino te posesti so prejeli leta 973. Do leta 1160 so bile hube ustanovljene v nižinskem svetu Poljanske in Selške doline (Demšar, 2024, str. 12), med njimi tudi obe hubi v Predmostu (predhodnici gruntov *Županovše* in *Predmošančk*) in ena huba v Poljanah (predhodnica grunta *Na Vidmu*). Po zemljiški razdelitvi sklepamo, da so bile vse tri hube ustanovljene sočasno. Leta 1291 sta bili hubi v Predmostu že polno obdavljeni, kar kaže na zgođen nastanek v 12. stoletju. Leta 1291 je bila kolonizacija v Poljanski dolini večinoma zaključena. Hubi v Predmostu sta bili veliki, v povprečju sta merili po 21 oralov. V sosednjih vaseh so bile hube manjše, v Srednji vasi v povprečju 14,6 orala in v Gorenji vasi 11,3 orala (Blaznik, 1938, str. 27).

Poljane – župnijsko središče osrednje Poljanske doline. Poljane so vas, ki je nastala ob župnijski cerkvi. Vikariat v Poljanah so ustanovili pred letom 1296, župnijo pa leta 1368. Poljane so bile župnijsko središče Poljanske doline z izjemo žirovske kotline in spodnjega dela doline od Loga do Škofje Loke. Arheološka izkopavanja na mestu baročne cerkve, podrt leta 1954, so odkrila ostanke dveh cerkv, najstarejše romanske in kasnejše gotske. Arhitekturnih ostankov še starejše predromanske cerkve niso našli, nanjo sklepajo po izkopanih osmih grobovih brez pridatkov, ki so bili v plasti, v katero so bili vkopani temelji apsida romanske cerkve (Štukl, 2011).

Huba *Na Vidmu* v Poljanah v letih 1291 in 1318 ni pripadala loškemu gospostvu, saj v prvih dveh urbarjih loškega gospostva ni omenjena. Hubo najdemo prvič v urbarjih loškega gospostva leta 1501 v rubriki cerkveni podložniki (*Coloni Ecclesie*). To lahko pomeni, da je pred tem pripadala neki cerkveni ustanovi, morda poljanski ali starološki župniji, in jo je loško gospostvo pridobilo pred letom 1501.

Prvi opis Poljan je iz avgusta leta 1486, ko je v Poljane na poti iz Cerkna v Škofjo Loko pripotoval vizitator oglej-

Zgodovina Poljan in Predmosta na fotografiji arhitekta Toneta Mlakarja iz ok. 1965. V srednjem veku so v Poljanah stali cerkev sv. Martina in župnišče (jih ni več) in hiša grunta Na Vidmu (Poljane 19/27: stara/sedanja h. št.). Do leta 1501 so postavili hišo kajže *Na Kamnu* (Poljane 17/61). Do leta 1560 so na desnem bregu Ločivnice, nasproti cerkve postavili (od desne) Poljane 8/55, 9/56, 10/57 in 11/59 (Pri Cenetu, Pri Veharju, Pri Primažu in Na Produ (Pro-dovc), za njim skrita hiša Na Kamnu). Ob cesti so nasproti Vidmarja zgradili Poljane št. 18/28 (Zrinc) in Poljane 20/21 (Pri Polonovcu), kot prvo hišo na griču nad cerkvijo pa Poljane 27/34 (Pri Kosmu). Na nasprotni strani Sore je desno nova poljanska cerkev sv. Martina, levo od nje Pri Bognarju (18/2), najprej je bila stavba v lasti Županovša, brez hišne številke. Za njo stavba Županovša. Od dveh gospodarskih poslopij je ostal le zadnji del hleva. Zada j Predmošančkove stavbe (2/4). Na levem robu s svetlo streho Brentež (1/6), pod njim istoimenski potok. Desno od Brenteža stavba nekdanje Predmošan-čkove bajte (zdaj h. št. 5). (Foto: Tone Mlakar, skenirano leta 2019)

skega patriarha škof Peter Carli. V njegovem spremstvu je bil oglejski tajnik Paolo Santonino, ki je opisal Poljane kot majhno vas. Leta 1501 so v Poljanah stali le cerkev in pripadajoče župnijske zgradbe, huba *Na Vidmu* (Poljane 19) in kajža *Na Kamnu* (Poljane 17). Navedene so stare hišne številke, povezavo med njimi in sedanjimi hišnimi številkami lahko najdete na portalu *Hišna imena* (<https://www.hisnaimena.si/>). Do leta 1560 so na desnem bregu Ločivnice, nasproti cerkve postavili Poljane 8, 9, 10 in 11 (Pri Cenetu, Pri Veharju, Pri Primažu in Na Produ). Ob cesti so v bližini cerkve zgradili Poljane št. 18 in 20 (Zrinc, Pri Polonovcu), kot prvo hišo na griču nad cerkvijo pa Poljane 27 (Pri Kosmu). Precej oddaljeno od središča vasi v smeri proti Javorjam je izkrčil svoj laz in postavil hišo lastnik Poljan 4 (V Žunhah).

Predmost je v urbarju loškega gospostva iz leta 1630 opisan: *Pred Mostam – v tej vasi sta dve hubi, ki spadata v sosesko farne cerkve v Poljanah*. Ker sta bili v vasi samo dve hubi, so jima leta 1770 ob prvem številčenju hiš priključili še kmetije v Dobju in nastalo je naselje z dvojnim poimenovanjem Dobje in Predmost (*Dobie et Predmostam*, leta 1880 *Dobje i Predmost*). Prve tri hišne številke so pripadale hišam v Predmostu, naslednje štiri pa tistim v Dobju. V Predmostu je hišno številko 1 nosila hiša Brentež (zdaj h. št. 6), hišno ime leta 1814 je bilo Županova bajta (Shupanova Waita), v lasti Županovša, pred letom 1869 je postala samostojna posest. Hišno številko 2 (zdaj h. št. 4) je imel *Predmošančk*, h. št. 3 je takrat in zdaj imelo *Županovše*. V Dobju so bili trije grunti in kajža (hišne številke 4, 5, 6 in 7).

Leta 1780 je bilo v naselju Dobje in Predmost devet hiš, leta 1817 pa enajst. Toliko je vpisanih tudi v franciscejskem ka-

Predmošančkovi, ok. 1901. Spredaj v sredini Janez Frlan (1847–1921) in Terezija Jesenko Frlan (roj. 1846), njuni otroci, spredaj levo Jakob–Rado Frlan (1875–1902). Zadaj z leve Franc (roj. 1877), Ana Frlan (roj. 1884) in Valentin (1879–1933, njegov pravnuk Emir Muratović je obdelalo fotografijo pripravil za tisk). (Foto: Jakob–Rado Frlan, zasebna last)

Brentež, okrog 1970. Hiša je stala že leta 1770. Bajta, a v resnici »rezervna« stanovanjska hiša Županovša, vanjo se je umaknil prejšnji gospodar Florijan Kržišnik (1749–ok. 1820) z ženo Barbaro (ok. 1764–1842), pred njim so tu živeli najemniki, leta 1869 samostojna posest. (Foto: Slovenski etnografski muzej)

tastru (k. o. Dobje). Nove hiše so nato nastale v Dobju kasneje in jih zato tukaj ne omenjamo. Po franciscejskem katastru so bile v Predmostu le tri hišne številke in devet stavbnih parcel (k. o. Dobje, št. 14–22). Brez lastne hišne številke so bile tri bajte, ki so imele enake hišne številke kot gruntni: dve zelo majhni Županovi bajti (p. 21 in 22, h. št. 3) ter Predmošanova bajta (p. 20, h. št. 2). Oba grunta sta imela stavbe tudi na drugi strani Sore, v Poljanah: Župan kozolec v Dolgih njivah (p. 72), Predmošan pa dve bajti Pod skalo (Poljane 14 in 36). Grunta sta imela tam zemljo že leta 1754, ker je pri Županu v TK vpisana njiva v *Dougih nivah*, pri Predmošanu pa njivi *sa Kamnam* in *v Douga niua*.

Tri nove hiše (h. št. 12, 13 in 14) so v Predmostu nastale šele po tem, ko so leta 1826 pri Predmošanu prodali nekaj parcel. Naslednji dve (h. št. 18 in 19) sta nastali kasneje: leta 1880 je bilo v naselju 18 hiš, leta 1900 pa 19. Takrat sta bili v naselju še obe vasi, leta 1937 (*Leksikon dravske banovine*) pa je bil Predmost že ločen od Dobja: hiš je bilo osem (en posestnik, pet kajž, šest najemnikov), vaščanov pa 43. Skupno število hiš se je zmanjšalo (v Dobju osem, skupaj v vaseh Dobje in Predmost 16 hiš), ravno tako število prebivalcev (v Dobju 24, skupaj 67). Leksikon opiše Predmost: nadmorska višina 395 m. Razmaknjeno selišče na desnem bregu Poljanščice nasproti Poljanam. Vaščani se bavijo po večini z malo, poklicno in domačo obrtjo. Trgovina z deželnimi pridelki.

Nove hišne številke najstarejših hiš v Predmostu so: Predmost 1 (prej 19), 2 (prej 18), 3 (prej tudi 3), 4 (prej 2), 5 (prej 13), 6 (prej 1) in 7 (prej --).

Gospodarsko stanje: po urbarju iz leta 1630 so posevki in živina vpisani le pri Predmošančku, ki je redil 15 glav govedi in dva konja, imel pa je tudi gostilno. Pri Županovšu pa piše le, da je Urban Klobovs podedoval zelo zadolženo hubo, ne more je še obdelovati, zemljišče je v uporabi kot travnik oz. pašnik.

Leta 1754 je v vasi vpisan le en gostač, krojač Matevž Mohorič, ki je živel v Županovšu.

ZGODOVINA HIŠ V PREDMOSTU

(Literatura: Leben Seljak in Demšar, 2025)

Okrajšave:

FK: franciscejski kataster, za mape gl. spletno stran <https://maps.arcanum.com/en/map/cadastral/>.

Za protokole FK gl. Arhiv Republike Slovenije, SI-AS 176, Franciscejski kataster za Kranjsko, L31.

TK: Arhiv republike Slovenije, Terezijanski kataster za Kranjsko, SI AS 174.

ZK: Zgodovinski arhiv Ljubljana, enota Škofja Loka, zemljiška knjiga Gospodstva Škofja Loka, SI-ZAL-ŠKL 364, Zemljiška knjiga Gospodstva Škofja Loka, t. e. V.

Sa: *Status animarum* (popis družin), iz let 1814 in 1820 jih hrani Nadškofijski arhiv Ljubljana, iz let 1840–1950 pa Župnija Poljane.

Predmost 1, zdaj 6: Županova bajta

FK p. 18 in 19.

Hišno ime: Shupanova Waita (Sa 1814, 1820), Brontež (re-ambulančni kataster, 1869), Županova bajta (1900), Izvor hišnega imena Brentež ni jasen; Brentež je po spletni stani Fran debel moški, izraz uporabljajo v Zadrecki dolini med Gornjim gradom in Nazarjami.

Lastniki: Joseph Kerschischnig, vulgo Schepan (FK), Groga Kokel (RK, hišar), Peter Alič (1900).

Obstajala je že leta 1770, lastnih zemljiških parcel po FK ni imela. Stala je pod hribčkom Kovč (na mapi FK *Kolsch*. Tukaj sta po TK imela njivi oba grunta (v *Kouzhike*, *Kouzhek*). V letih 1768–1779 so bili tukaj **rojeni otroci Gregorja Reška in Neže Lipčar**, ki sta se vzela 16. 4. 1766. V bajti sta gostovala **Jurij Maček** (roj. ok. 1756, Dolenčice 13) z družino in samska Barbara Tavčar (roj. ok. 1777). Nato se je vanjo umaknil stari Župan **Florijan Kržišnik** z drugo ženo Barbaro (ok. 1764–1842, hči Simona Miheliča *vulgo Gollia von Oberkrain*) in dvema si-

Jakob-Rado Frlan (1875–1902) pred Županovšem, ok. 1901. Med okni v nadstropju so freske, z leve: sv. Martin, ki deli plašč z revežem (farni zavetnik), Marija, priprošnjica s plaščem, in sv. Florjan, ki gasi hišo. Na hiši je slamnata streha. (Foto: Jakob-Rado Frlan, priprava za tisk Emir Muratović, zasebna last)

novoma, ki sta postala duhovnika, Jurijem (roj. 1793) in Ignacom (roj. 1795, frančiškan). V bajti so živeli tudi Florijanova hči Urša Kržišnik (roj. 1787), njen mož Florijan **Peternel** (roj. 1785) in njunih sedem otrok (roj. 1810–1829). Ko so se odselili v Predmost 13, sta se vselila Mica Kržišnik (roj. 1817, verjetno Županova, hči Jožefa Kržišnika) in njen mož, mizar Franc Šubic (roj. 1808), prvi štirje otroci so bili rojeni v letih 1834–1841.

Leta 1869 je bil lastnik hišar Gregor **Kokel** (tudi lastnik h. št. 13), leta 1900 pa Peter **Alič**.

V zadnjem *Statusu animarumu* 1840–1950 so vpisani samo gostači: Neža Čadež (roj. 1849, Srednja vas 16, Stara Oblakovca), Neža Čadež (roj. 1889, Hotovlja 16, Oblakova), Marija Tušek (roj. 1865, Poljane 18, Zrimceva) in njena nezakonska hči Marija Tušek (roj. 1898). Nato pa Maks Ozebek (1892–1839, Poljane 16) z ženo Amalijo Šubic (roj. 1898, Dobje 11, por. 1923).

Predmost 2, zdaj 4: Par Predmošanč

TK: huba, Pred Mostam št. 1 = rektif. št. 643 Pred mostam; ZK 808/643; FK p. 16 (hiša), 17, 20 (bajta).

Hišno ime: Predmozchan (Sa 1814), Goren Predmoshan (Sa 1820), Moschansk, Predmoschansk (FK), Premošench (1900), Predmošanček. Nekdaj se je hiši reklo Gorenji Predmošan (ime je leta 1820 zapisal župnik Jernej Božič), da so jo ločili od Dolenjega. Ko je Dolenji Predmošan, ki leži bližje Sori, postal Župan, in njegova hiša Županovše, pa se je hišno ime skrajšalo.

Lastniki: Luzia fia. Schalderman (1492, 1501), Steffan Schalderman (1510, 1520), Khathria filia Schalderman (1560), Jury fig. Andre Romosh vngkh Khatria (Katrin vnuk?, op. avt.) (1577–1586), Primož Iherombtshitsh (1590), Andre Jerombtshitsh (1604–1630), Jury Zehrer (1647–1660), Matthia Dolleniz (1677–1714), Vrsha Dallenzin (1714/2), Allenkha Dollenzin (1754), Alenka Dollenz (1785, zdaj Spella), Allencka Dollenzin in njen mož Primas Jemiz (ZK/1), Franz Weneditschitsch (1802, izročilo; FK), Chatarina Beneditschitsch (1843, hči, izročilo), Johann Ferlan (1849, prisojilo), Janez Ferlan (RK, hišar; 1900).

1630: Andree Jerombtschitsch. Navedene so dajatve, urbarščina 54 kr. 2 v. dajatve 10 g 56 k 1 v. Hubo je lastnik podeval, je zelo zadolžena. Poseje pšenico (včasih štiri helme, včasih šest), soržice (Sorzeze, mešanica pšenice in rži) šest ali osem helmov, same rži nič, ječmena dva helma, ajde deset helmov ali tri stare, ovsu nič ali občasno en star, prosa en helm in pol, lanu tri helme. Čez zimo redi 15 govedi in dva konja, ovc in koz nima. Robote ne opravlja, plačuje krčmarino.

Prvi znani lastniki so se pisali Šalderman, leta 1560 je bila lastnica Katra Šalderman. Nato je postal gospodar Jurij **Ramovš**, sin Andreja Ramovša, ki je bil s Katro v sorodu (1577: Juri fig. Andre vngkh (vnuk?) Khatria). Jurij je bil tudi župan poljanskega urada (1563, 1578 do 1580). Gospodar je bil še leta 1586, dvajset let kasneje pa že Andrej **Jerončič**, ki je kmetijo podedoval od neznano koga. Leta 1630, ko je bila pri hiši tudi krčma, je bila kmetija že zelo zadolžena in so jo verjetno prodali. Novi gospodar je pred letom 1647 postal Jurij Cerar, poljanski župan (1648–1650, 1659, 1662, 1665). Ta je imel več hub (Dobje 4, Dobje 5 in Srednja vas 3) in krčmo Poljane 11 (Na Produ). Cerar je vpisan tudi leta 1660, leta 1677 pa najdemo že novega gospodarja, Matija Dolenca, nasledili sta ga Urša in **Alenka Dolenc**, ki je navedena kot lastnica tako leta 1754 kot tudi 1785, pa tudi v ZK, kjer izvemo, da je bila poročena s Primožem Jemcem. Alenka se ni pisala Dolenc, ker gre za Heleno, ki je ob poroki vpisana kot hči Valentina Ferlana iz soseske sv. Martina. Kar pomeni, da je bil pred njo lastnik njen oče **Valentin Ferlan** (verjetno rojen pri Dolenčiču v Dobju), ki bi bil lahko poročen z Uršo Dolenc iz urbarja. **Helena Ferlan** (ok. 1715–1771, por. 1739, umrla kot **Helena Dolenčič**) je prevzela grunt leta 1739, ko se je omožila s **Primožem Jelovčanom** (ok. 1720–1767), sinom Matevža iz soseske sv. Sobote. Nasledila jo je hči **Špela Jelovčan** (por. 1771), **Jurij Benedičič**, sin Martina iz selške fare, se je priženil iz Martinj Vrha 11. Leta 1802 sta grunt izročila sinu Francu Benedičiču (roj. 1780, por. 1802), ki se je oženil z Mico Možina, hčerko Janeza iz Gorenje Žetina. Ker je bila kmetija zadolžena, je Franc leta 1826 prodal precej zemljiških parcel in bajto Poljane 14. Preostanek kmetije je leta 1834 z izročilom dobila hči Katarina Benedičič (roj. 1814), leta 1849 je bila prisojena njenemu možu Janezu Ferlanu (1815–1863, rojen Pri Anžku v Gorenji vasi 21). Nato jo je prevzel sin Janez **Ferlan** (roj. 1847), v katastru leta 1869 je vpisan kot hišar. Poročen je bil s Terezijo Jesenko Frlan (roj. 1846, Poljane 11), njuni otroci: Janez (roj. 1871), Jakob-Rado (1875–1902, zdravnik-stomatolog, fotograf in fotopresionist), Franc (roj. 1877, pravnik), Valentin (1879–1933), Jožef (roj. 1881), Ana (roj. 1884), Marija (roj. 1884), Alojzij (roj.

1881). Kmetijo je dedoval sin Valentin (roj. 1879), z ženo Katarino Mrak (roj. 1892, Volča 3, umrla 1978)) sta imela osem otrok: hčer Valentino (1914–1914), Frančiško (1912–2005), Jožefa (roj. 1915), Valentina (1917–1999), Franca (roj. 1918), Stanislava (roj. 1919), Veroniko (roj. 1920) in Albino (roj. 1925).

V franciscejskem katastru leta 1826 je gruntu pripadalo 59 zemljiških parcel (sosednji grunt Županovše jih je imel 61), po delitvi grunta je lastnik Janez Ferlan leta 1869 vpisan kot hišar (tisti, ki ima v lasti hišo in le malo zemlje).

Predmost 3, tudi zdaj 3: V Županovšu

TK: huba, Pred Mostam št. 2 = rektif. št. 644 Pred mostam; ZK 809/644; FK p. 14 (hiša), 15, 18 (bajta, h. št. 1), 19, 21 (bajta), 22 (bajta), 72.

Hišno ime: Predmoschan, Suppan, Maire (Sa 1814), Dolen Predmoshan, Shapan (Sa 1820), Schepan (FK), Župan (RK, 1900), Županova hiša, lastnik Predmosančk. Gruntu se je nekoč reklo Dolenji Predmošan, saj leži bližje Sori. Hišno ime Župan je nastalo v drugi polovici 18. stoletja po funkciji, župana poljanskega urada loškega gospostva sta bila tako Martin Kržišnik (1765, 1774) kot tudi njegov sin Florijan (1780–1785), ki je bil obenem še župan javorskega urada. Florjanov sin in naslednik Jožef pa je bil župan (nadrihter) velike občine Poljane leta 1820.

Lastniki: Vrbani Drobniži (1492), Rokha, Roka (1501–1520), Wolfgang Rokha (1560), Jerny fig. Wolfgang Rokha (1577–1586), Herr Georg Rathgeb, Pfarrer (1590), Marco Clabauß (1604, 1610), Vrbani Khlobouß (1630–1682, podedoval zadolženo hubo), Florian Klobouß (1682/2), Margaretha Khlobousin (1709–1714), Martin Klobaus (1754; poročen gostac Matheus Mohoritsh, shneider), Florian Kerschischnik (1785, ZK/1), breme 1774 Mica Kržišnik, roj. Jenko, sin Joseph Kerschischnig (1805, sin, izročilo; FK), Johann Kerschischnig (1843, izročilo; RK), Janez Ferlan (1900).

Prvi znani lastnik je bil Urban **Drobnič**, nato **Roka** (brez imena), Volbenk Roka in njegov sin Jernej, leta 1590 pa poljanski župnik Jurij **Rathgeb**. Naslednji gospodarji so se pisali **Klobovs**: Marko, Urban (podedoval je zadolženo hubo), Florijan in leta 1709 **Marjeta Klobovs**. Sledila je rodbina **Kržišnikov**. Leta 1703 se je domača hči Marjeta Klobovs poročila z Andrejem Kržišnikom, rojenim Pri Kamnškem v Bukovem Vrhu 13. Njun sin Martin Kržišnik (3. 10. 1714 – 19. 12. 1789, por. s Heleno Inglič iz Poljan 19, rodila enajst otrok) je v dokumentih loškega gospostva vpisan kot Martin Klobovs. Bil je župan poljanskega urada (1765, 1774), prav tako njegov sin Florjan Kržišnik (roj. 1749, umrl po letu 1814, župan poljanskega urada 1775–1780, tudi župan javorskega urada), por. leta 1774 z Marijo **Jenko** s Suhe pri Škofji Loki (1746–1786, hčerko Simona iz soseske sv. Janeza na Suhi). K hiši je prinesla kar 2400 goldinarjev in 20 cekinov dote. Florijan, ki je dočakal kakih 70 let, je imel v dveh zakonih 14 otrok. Drugič se je poročil z Barbaro **Mihelič** (ok. 1760–1842). Leta 1805 je grunt izročil sinu iz prvega zakona, Jožefu, in se z drugo ženo Barbaro (por. 1786, Poljane, hči Simona Miheliča iz soseske sv. Nikolaja) ter otroki umaknil v bajto (glej Predmost 1). Naslednik je bil Jožef Kržišnik (1784–1870), nadrihter leta 1820, por. s Terezijo **Kalan**

(roj. 1789 na Visokem 1, rodila osem otrok), nato pa njun sin Janez Kržišnik (1819–1871), por. z Marijo Čadež (1823–1865, rodila sedem otrok), Anžonovcovo iz Srednje vasi 8. Med sedmimi otroki omenimo Ivano Kržišnik Kokel (roj. 1843), Marijo Kržišnik Ušeničnik (roj. 1844) in Janeza Kržišnika (roj. 1849).

Ko je Janez Kržišnik (1819–1871) 23. maja 1871 utonil v Ločivnici, je grunt dedovala najstarejša hči Ivana (roj. 1843), poročena z Janezom Koklom, iz Predmosta 1. Njuna hči Marija Kokel (poročena z Gregorjem Čadežem) je leta 1887 prodala poslopja Županovše in dve parceli sosedu Janezu Frlanu, Premošančku, ki je vpisan kot lastnik leta 1900. Sama sta zgradila hišo pri Podbregarju (Predmost 19).

Mariji Kržišnik (roj. 1844) in Janezu Ušeničniku (roj. 1839) iz Poljan 10 se je v tej hiši rodil Franc Ušeničnik (1866–1952), duhovnik, teolog in profesor na Teološki fakulteti. V tej družini se je rodil tudi filozof in teolog Aleš Ušeničnik (1868–1952). Po smrti moža Janeza Ušeničnika je Marija Kržišnik Ušeničnik med letoma 1869 in 1891 s sinovoma živela v Županovšu. Leta 1886 se je poročila drugič, s Francem Ozebkom (Jesenko Filipič, 2018).

V Županovšu je živel tudi Janez Kržišnik (roj. 1849), poročen z Marijo Mrak (roj. 1849) z Volče 3, imela sta osem otrok. Okrog leta 1879 se je družina odselila neznano kam. Njun sin Jožef Kržišnik (1872–1927) je po bogoslovju in Ljubljani študiral na dunajski univerzi zemljepis in zgodovino, predmeta je poučeval na škofijski gimnaziji v Šentvidu, kjer je ostal do smrti. Sestavil je več srednješolskih zemljepisnih učbenikov in leta 1898 izdal knjigo *Zgodovina horjulske fare*. Trije sinovi Janeza Kržišnika (roj. 1849) so odšli v ZDA, kjer je Janez dobil 15 vnukov (rojeni med letoma 1902 in 1918, od teh so v otroštvu umrli trije).

Okrog leta 1900 je v hiši živela družina Urbana Ferlana (roj. 1848, Dobje 10) in Katarine Mrak Ferlan (roj. 1854, Volča 3) s šestimi otroki. Večina družine se je odselila v Ameriko. Ostal je Janez Ferlan (roj. 1874), poročil se je s Frančiško Krek (roj. 1886, Volča 17), rodilo se jima je deset otrok (v letih 1913–1933), polovica jih je pomrla v otroštvu, družina pa se je leta 1939 izselila v Tržič. Tudi v družini Lovra Miklavčiča (roj. 1856, Vinharje 3) in Marije Ferlan Miklavčič (roj. 1864, Zakobiljek) se je v letih 1888–1908 v Županovšu rodilo deset otrok in jih pet pomrlo v otroštvu. Tukaj sta živela tudi Janez Trampuš (roj. 1863, Medvode) in Marijana Alič Trampuš (roj. 1874, Žabja vas 4) z dvema otrokoma, pa Marija Drmota (roj. 1855, Poljane 37) in Marija Oblak (roj. 1865, Dolenčice) (*Status animarum* župnije Poljane 1840–1950).

Okoli leta 1939 je v hiši živelo 16 ljudi: Družina Franca Klemenčiča (roj. 1897 Gorenja vas) in Leopoldine Tavčar Klemenčič (roj. 1901, Gorenja Dobrava) s štirimi otroki, Jože Rupar (roj. 1911) in Amalija Fortuna Rupar (roj. 1910, Poljane 5) s hčerko, Frančiška Košir (roj. 1879, Polhov Gradec), Marija Mrak (roj. 1882, Hotovlja) in Olga Mrak (roj. 1928), Štefan Alič (roj. 1913, Vinharje) in Marija Alič (roj. 1905, Žabja vas) s sinom in še vedno Marija Oblak (roj. 1865, Dolenčice) (SI-ZAL-ŠKL 58, Občina Poljane, t. e. 1, arh. e. 6. Matična evidenca za občino Poljane hišnih gospodarjev/lastnikov in ostalih družinskih članov).

Predmost ok. 1900. Spredaj desno tri Predmošančkova poslopja, za njimi dve poslopji Županovša, zadnji Bognar. (Vir: ZAL Škofja Loka, ŠKL 278, Ivan in Franja Tavčar, ŠK. 5, t. e. 23–25.)

ŽUPANOVŠE – STAVBA

Predmostarska grunta je reka časa nosila čez mirne odseke in skozi brzice, skozi desetletja debelih in desetletja suhih krav.

Predmošančku ni šlo slabo v drugi polovici 16. stoletja, ko je gospodaril Jurij Ramovš, ki je bil tudi župan poljanskega urada (1563, 1578 do 1580). Dve generaciji kasneje je bila kmetija močno zadolžena in kot taka je pred letom 1647 padla v roke takratnega župana in neutrudnega zbiralca gruntov in krčem Jurija Cerarja. Priimki lastnikov so se po letu 1660 večkrat zamenjali, zdi se, da so se omožile domače hčere. Grunt je ostal celota do leta 1826, ko je bil zaradi zadolženosti večji del odprodan. Kmetija pa je živela naprej. Dve generaciji kasneje sta Janez Ferlan (roj. 1847) in njegova žena Terezija Jesenko Ferlan (roj. 1846) poslala študirat dva svoja sinova: Jakob–Rado (1875–1902) je postal zdravnik–stomatolog, Franc (roj. 1877) pa pravnik. To je bilo mogoče zaradi štipendije, ki sta jo dobila iz sklada Terezijinega brata Janeza Jesenka (1838–1908), geografa, zgodovinarja, prevajalca in časnikarja. Še več, Janez Ferlan (roj. 1847) je leta 1887 kupil sosednjo hišo – Županovše.

Županovše je bilo v 16. stoletju v lasti rodbine Roka, pa tudi (leta 1590) poljanskega župnika Jurija Rathgeba. V prvi polovici 17. stoletja je bila kmetija v krizi, tako je Urban Klobovs pred letom 1630 podedoval zelo zadolženo hubo, neobdelano, zemljišče je bilo v uporabi kot travnik oz. pašnik. A rodbina Klobovs je vztrajala, leta 1703 je z Andrejem Kržišnikom iz Bukovega Vrha, ki se je priženil, prišel k hiši priimek, pod katerim je Županovše šlo skozi zenit. Tri generacije Andrejevih potomcev so bili župani. Nesrečni smrti gospodarja iz četrte generacije potomcev, Janeza Kržišnika (1819–1871), je sledil propad grunta s prodajo hiše sosedu Predmošančku leta 1887.

Gospodarsko stanje grunta Županovše nam v neki meri pomaga pri razumevanju zahtevne stavbne zgodovine njihove hiše.

Obsežne baročne predelave hiše, ki jih datirajo po letnici 1756, vrezani v nosilni stropni tram zgornje »hiše« (Sedej, 1989, str. 121), sovpadajo z vzponom rodbine pod Martinom Kržišnikom (1714–1789) in njegovim sinom Florjanom (1749–ok. 1820).

Županovše, letnica 1756, vrezana v nosilni stropni tram zgornje »hiše« pri prenovi hiše v času baroka. (Foto: Bernarda Jesenko Filipič)

Polkrožni kamniti portal s posnetimi robovi v zatrepu južne fasade Županovša, pred barokizacijo v drugi polovici 18. stoletja vhodni portal hiše.

(Foto: Vid Klančar)

Na podstrehi, v zatrepu južne fasade, je vzidan polkrožni kamniti vhodni portal s porezanimi robovi na ajdovo zrno. Sedej (1989, str. 121) domneva, da so ga tja prenesli ob barokizaciji ok. leta 1756 in je bil prej vhodni portal hiše. Medtem ko je polkrožna oblika portala renesančna, pa so robovi gotosko posneti. Sedej uvršča portal v 16. stoletje. Štukl (2008, 2017) pa je tovrstne portale na loškem ozemlju uvrstil v širše časovno obdobje, od prve polovice 16. do sredine 18. stoletja.

Freske na vzhodni fasadi Županovša: sv. Martin (farni zavetnik), Marija, priprošnjica s plaščem, in sv. Florijan, ok. 1970.
(Foto: Slovenski etnografski muzej)

Ker je bila kmetija Županovše v 17. stoletju v hudi krizi, takrat zelo verjetno niso gradili. Zato lahko pritrdimo Sedeju, ki izgradnjo velike hiše, predhodnice Županovša, postavlja že v 16. stoletje, v čas gospodarjev iz rodbine Roka.

Tri freske na vzhodni fasadi med okni prvega nadstropja desno od vhodnega portala uvrščajo v sedemdeseta leta 19. stoletja in so pripisane Štefanu Šubicu. Glede na smrt gospodarja leta 1871 in krizo kmetije takoj zatem so bile verjetno naslikane pred tem letom.

Na freskah so upodobljeni sv. Martin, ki deli plašč z revežem (farni zavetnik), Marija, priprošnjica s plaščem, in sv. Florijan, ki gasi hišo. Nad vhodnimi vrati je bila poslikava ščitka, domnevno grba. Freske so bile leta 1971 in 1972 restavrirane po navodilih takratnega ljubljanskega Zavoda za spomeniško varstvo (Jesenko Filipič, 2013). Freske imajo baročne okvirje. Podoben baročni okvir je okrog freske na Mačkovi hiši v Žabji vasi 11. Ta freska je pripisana Janezu Antonu Tušku, narejena naj bi bila v drugi polovici 18. stoletja (Jesenko Filipič, 2013). Ali so bile freske na Županovšu naslikane že pri barokizaciji stavbe v drugi polovici 18. stoletja in jih je Štefan Šubic le preslikal ali obnovil, bodo morda ugotovili pri načrtovanem restavriranju zdaj zelo poškodovanih fresk. Med letoma 1774 in 1786 so v Županovšu živeli Florijan Kržišnik, njegov oče Martin in Florijanova žena Marija Jenko Kržišnik. Če so bile freske naslikane v zadnji četrtini 18. stoletja, lahko le ugibamo, ali so bili njihovi zavetniki na freskah upodobljeni naključno ali ne.

LITERATURA

- Blaznik, P. (1938). *Kolonizacija Poljanske doline*. Ljubljana: Muzejsko društvo v Škofji Loki, str. 62.
- Blaznik, P. (1963). *Srednjeveški urbarji za Slovenijo. Zv. 4, Urbarji freisinške škofije*. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti, str. 472. Dostopno na dLib.
- Blaznik, P. (1973). *Škofja Loka in loško gospostvo: (973–1803)*. Škofja Loka: Muzejsko društvo, str. XII, 560.
- Brenk, M., A. Ramšak, A. P. Florjančič, P. Hawlina, B. Jesenko Filipič, J. Stržaj in A. Šubic (2010). *Poljane, kdo vas bo ljubil ---: [spominski zbornik]*. 1. izd. Poljane nad Škofjo Loko: Župnija, str. 216.

Demšar, A. in P. Leben Seljak (2018). Zanimivosti iz poljanskega urada Loškega gospostva. V: *Loški razgledi*, (65), str. 153–161.

Demšar, A. (2024). *Nekdanja župna cerkev sv. Martina v Žireh*. Žiri: Muzejsko društvo, str. 64.

Jesenko Filipič, B. (2013). Freske na profanih objektih v osrednjem delu Poljanske doline. *Glasnik Slovenskega etnološkega društva*, 53(1/2), str. 144–147.

Jesenko Filipič, B. (2018). Duhovna in materialna kultura Poljan v 19. stoletju. V: *Iskalca resnice : Aleš Ušeničnik in njegov brat Franc*. Poljane nad Škofjo Loko: Kulturno društvo dr. Ivan Tavčar Poljane, str. 24–31.

Leben Seljak, P. in A. Demšar (2025). *Gradivo za načrtovano Knjigo hiš na Poljanskem*. Rokopis, neobjavljeno.

Miklavčič, K. in K. Klinar (2019). *Kako se pri vaši hiši reče?: hišna imena v vaseh Bačne, Brebovnica, Bukov Vrh, Dobje, Dolge Njive, Goli Vrh, Hotovlja, Kremenik, Lučine, Poljane, Predmost, Prelesje, Smoldno, Srednja vas - Poljane, Vinharje, Zadobje in Žabja vas v občini Gorenja vas - Poljane*. Gorenja vas - Poljane; [Škofja Loka]: Občina; Razvojna agencija Sora, str. 45.

Rant, M. (2006). Bogatejši za dva spomenika. V: *Gorenjski glas*, torek, 21. novembra 2006, leto LIX, št. 93, stran 7.

Sedej, I. (1967). Arhitekturna in stilna problematika kmečkih dvorcev na loškem ozemlju v 18. stoletju. V: *Loški razgledi* (14), Škofja Loka: Muzejsko društvo, str. 68–81.

Sedej, I. (1975). Socialna in likovna struktura tipov kmečkega stavbarstva na loškem ozemlju v luči opredeljevanja stavb. V: *Loški razgledi* (22), str. 73–82.

Sedej, I. (1989). *Sto najlepših kmečkih hiš na Slovenskem*. Ljubljana: Prešernova družba, str. 243.

Štukl, F. (2008). Ostanki profane kmečke arhitekture med gotiko in barokom na Škofjeloškem. V: *Loški razgledi*, (55), str. 46–60.

Štukl, J. (2011). Temeljni kamen baročne cerkve sv. Martina v Poljanah nad Škofjo Loko. V: *Loški razgledi*, (58), str. 31–46.

Štukl, F. (2017). Urbanizem mesta Loke za začetnike. V: *Loški razgledi*, (64), str. 265–278.

Poljanski rokopis

Marjeta Pisk

V letu 2024 so Poljane dodatno utrdile pomembno mesto v slovenski kulturni zgodovini. Izšla je namreč knjižna izdaja *Poljanskega rokopisa*, ene najbolj dragocenih prič slovenske rokopisne kulture. Knjigo sta uredila Matija Ogrin in Andrejka Žejn, izšla pa je pri Založbi ZRC.

Kakor številna slovenska baročna besedila je tudi zgodba o Jezusovem življenju krožila le v rokopisnih prepisih in ni izšla v tiskani izdaji. Večina rokopisov je propadla, *Poljanski rokopis* pa se je ohranil skoraj v celoti: od pribl. 750 strani je ohranjenih 664 strani velikega formata, na katerih je obširno zapisana pripoved o življenju in delovanju Jezusa, Marije, apostolov in učencev. O samem nahajališču rokopisa nimamo natančnih podatkov. Rokopis je namreč leta 2009 loškemu arhivarju Francetu Štuklju prinesel darovalec, ki je povedal, da se je rokopis hranil na domačiji na Poljanskem, a je želel ostati anonimen. Domneva se, da je bil rokopis rešen iz župnišča v Poljanah, preden je komunistična oblast župnišče uničila, vendar domneve ni mogoče z gotovostjo potrditi. Prav tako ni mogoče z gotovostjo dokazati, kje je rokopis nastal. Morda je delo katerega od kapucinov iz samostana v Škofji Loki, lahko pa bi si ga od tam prepisal kakšen škofjski duhovnik. Po desetih letih je bil rokopis leta 2018 v Narodni in univerzitetni knjižnici (NUK) restavriran, pozneje je bil digitalni faksimile objavljen na spletu v Registru rokopisov slovenskega slovstva (RRSS).

Poljanski rokopis je izrednega pomena, saj gre za najobsežnejše ohranjeno pripovedno baročno delo v slovenskem jeziku. Čeprav po strukturi in značilnostih samega papirja, ki je bil narejen v papirnici Josepha Grundnerja v Goričanih, vemo, da je bil rokopis napisan okrog leta 1800, pa je sama pripoved precej starejša. Neznani pisatelj je premišljevanja o Jezusovem življenju prevajal in povzemal iz starejših, tujih jezikovnih tradicij, vendar je vsebino samostojno literarno oblikoval v pripoved, ki je nagovarjala ljudi tedanjega časa na tem prostoru. V njej je združil teološko razlago patristične in srednjeveške dobe z okusom in čustvovanjem baročnega posameznika. Poleg uradnih razlag evangelijskih je v pripoved vpletel številne, od strani Cerkve nepriznane, parabiblične zgodbe, dogajanje je dopolnil z mnogimi legendami in popestril s fantazijo.

Besedilo sodi v zvrst *Vita Christi*. Glavni viri slovenskega pisca so zelo vplivni spisi iz 14. stoletja psevdo-Bonaventure *Meditationes vitae Christi*, delo kartuzijana Ludolfa Saksonskega *Vita Christi* in mistično delo *Revelationes caelestae* sv. Brigite Švedske. Strnjeno vsebino teh del je pisec oblikoval v slovenščini v razvejeno, pripovedno razgibano in slikovito pripoved. Evangelijske odlomke je preoblikoval v dialoge ali majhne

dramske prizore, pri tem pa od srednjeveških avtorjev sprejel razne teološke poudarke. Precejšnji del besedila se opira tudi na priredbo obsežnega dela nemškega kapucina Martina Cochemskega *Das Grosse Leben Christi* (1677 idr.). Ker so bila dela Martina Cochemskega, še zlasti omenjena *Das Grosse Leben Christi*, uvrščena na avstrijski državni indeks prepovedanih knjig, je bilo tudi za besedilo *Poljanskega rokopisa* nemogoče, da bi v svojem času izšlo v tiskani obliki. V tiskani izdaji je v slovenskem prevodu Štefana Kocijančiča tako prvič izšlo šele v letih 1868 (prvi del) in 1873 (drugi del).

Jezik besedila je arhaičen in narečno obarvan. Čeprav izvira z območja rovtarske narečne skupine, pa je na jezik rokopisa vplival tudi osrednjeslovenski ali kranjski knjižni jezik, ena od regionalnih knjižnih variant obdobja, v katerem je rokopis nastal. Pri razumevanju manj znanih besed je bralcu tiskane izdaje v veliko pomoč obširen *Slovar starejšega besedja* na koncu knjige. V besedilu je opazen dokajšen vpliv nemščine, vendar je iz rabe številnih sinonimov razviden piščev čut za slovenski jezik in višjo jezikovno raven. V besedilu najdemo razne retorične figure, kot so ponavljanja, nagovori ali krajše in daljše primerjave, s katerimi pisec bralcu ali poslušalcu besedila izkustveno približa dogajanje in ga tudi tako nagovarja k premišljevanju in askezi. Zaradi prepletanja starejšega knjižnega in narečnega jezikovnega gradiva pa tudi vpliva nemških ter tudi latinskih elementov je *Poljanski rokopis* dragocena priča neenotne, a živahne jezikovne stvarnosti preloma 18. in 19. stoletja.

Poljanski rokopis tako že s svojim imenom umešča Poljane in Poljansko dolino na kulturni zemljevid Slovenije in priča o dragoceni kulturni in verski dejavnosti na tem prostoru v preteklih stoletjih.

Tik pred zaključkom redakcije letošnje številke *Vaščana* smo se seznanili z izjemno novico, da sta **Trubarjevo priznanje**, ki ga Narodna in univerzitetna knjižnica v Ljubljani podeljuje za prispevke k varovanju, ohranjanju in predstavljanju nacionalne pisne kulturne dediščine, za leto 2025 prejela **dr. Matija Ogrin** in **dr. Andrejka Žejn** prav za kritično izdajo *Poljanskega rokopisa* v zahvalo za "pomembne zasluge pri ohranjanju slovenske pisne kulturne dediščine". Trubarjevo priznanje so podelili na slovesnosti v NUK 10. decembra 2025.

Uredništvo *Vaščana*

Naj ti ostanejo zvesti, o, Bog!

Tina Benedičič

Čez obleko si je ogrnil toplo ogrinjalo in si nadel volnene rokavice, ki so na prstih segale komaj čez prve členke – mraz je že pošteno pritiskal –, potem pa je stopil na drugo stran ceste. Težka vrata cerkve svetega Martina so zaječala, ko jih je odrinil v stran. Stopil je v temačno ladjo in najprej pohitel do prvih sveč, ki so po malem začele razsvetljevati svetišče. Sem in tja se je zalesketalo s svetnikov in angelov z oltarja. Mežnar bo čez kakšno uro prihitel zazvonit jutranjo avemarijo, do takrat pa je moral še enkrat skozi pisanje. Dober bralec je, izkušen, pa vendar se mu zdi tako pomembno, da bo vsak poudarek na pravem mestu, da bo tiste najmočnejše misli bolj poudaril, da ne bo dvomov, kaj morajo ljudje slišati, kaj jih bo danes napolnilo, da bodo misel premlevali ves teden – med svojim težkim jutranjim delom, med opoldanskim preštevanjem drobtin na mizi, ko se bodo v strahu spraševali, kje dobiti še kaj malega za lačna otroška usta, pa tudi med premišljevanjem svojih grehov in dobrih del v večernem mraku in ko bodo zvečer legli na tisto trdo ležišče s prgiščem slame, ki je že vsa potlačena tam v kotu ... Ja, slišati morajo, kako je naš Zveličar trpel v hudih mukah, a glej, prav zaradi tega

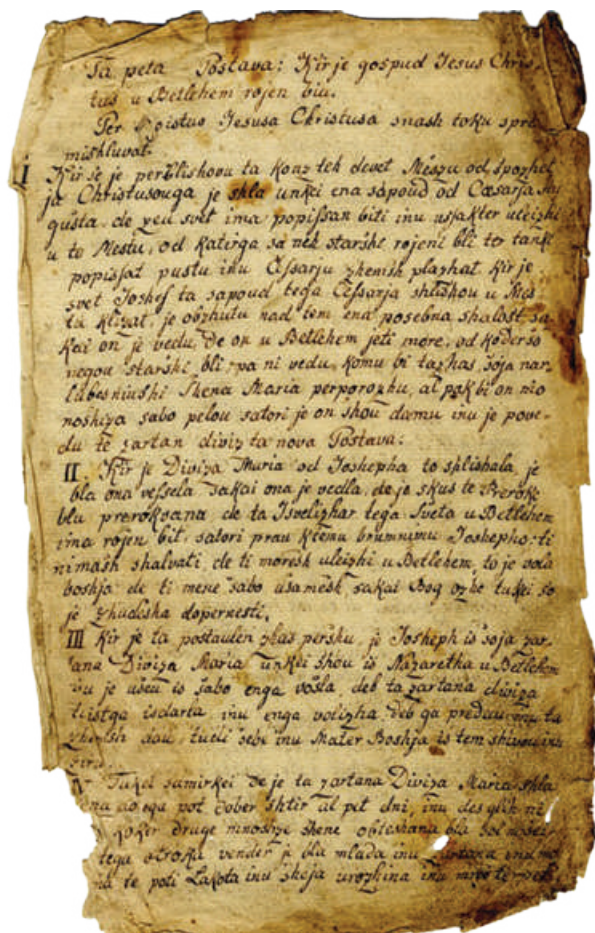
trpljenja je naše trpljenje lažje, ker je vendar vsa kalvarija le tu in zdaj in je že odkupljena z njegovo krvjo, polno upanja za večno življenje ...

Ko vzame težki sveženj v roke, ga najprej spoštljivo poljubi, kot bi bila *Beseda* sama. Hvaležen je zanj. Tako lažje je zdaj, ko temu kmečkemu ljudstvu prebira odlomke – tako živo opisane, tako krvavo trpeče, tako človeško krhke ... Ljudi na polno pretrese, ko ga poslušajo, in vidi, da jih gane v srce. Dobro ve, da tisto, kar izbere, ni njegova izbira, vedno pusti, da ga navdahne Sveti Duh in potem glasno prebere ljudem; Poljancem seže v duše – po eni strani tako trmaste in trde, a po drugi tako ljubeče in polne hrepenenja ...

V tem pogovoru med Jezusom in njegovo materjo, ki leži na odprtih straneh pred njim, vidi takšno spoštovanje, kot ga večkrat v človeški podobi zasluži v družinah tudi v tem hribovju in dolini, kjer zdaj biva; v njem je sled ljubezni poljanskih mater do njihovih otrok; skozenj je zaznati, da Bog sam živi v teh ranljivih človeških dušah. Ja, danes bo prebral prav to:

»Kader je še to maternu srce te besede iz velika bridkustjo inu usmilejnam zvedla, prav ona: »O moj persrčni lubeznivi sin! Ti veš, de jest vselej ena perpravljena služabnica toje Božje vole sem bla, zatori kir si ti mene podvuču, de se more tok zgoditi, tok jest tudi moja vola popolnoma v to dam, de ti umrješ za ta človeški rod. Pak scer prosem jest tebe še enu, o moj lubi sin Jezu, do dno mojga srca, kir ti zdey umreti očes, tok si zvol ne ena tok grozovitna smrt, koker je to križajne, dokler ti dobru veš, de bojo te narhudibniš hudadelnik iz martra tega križa umorjen. O moj sin Jezu! Kaj bo to za en špot pred vsem folkam, katir je zdey ob velikanočnimu času v Jeruzalem, kob ti imov na križ perbit biti inu tvoja nedovžna kri preliti, katira si ti od mene uzev! Zatori prosem jest tebe, zvol si ena častitlovš inu loži smrt, sej vendar je ena sama kapla krvi, katera bo od tojga narsvetejšiga telesa prelita, bolši koker cev svet. O moj sin Jezu, kob ti ena taka špotliva smrt trpu, kok bla jest inu ti od vsiga folka za te narhudobniš ludi držana, katir se na sviet zamorejo znajdti! Skuz le-tu pak Bogu, tojmo nebeškimu Očeto, bi se ena velika načast zgodila, zatori jest pervolim v to, de ti trpiš, pak ena lohna, spoštena smrt.«¹ /.../

»Ta zvesta in žalostna mati je te besede od zdihvajna komej mogla vun zreči ter začne inu prav: »O moj persrčen lubeznivi sin Jezu! Jest želim povsod per tebi biti v tojih težavah inu veselu, zatori tok prosem jest tebe skuz toja otročja zvestoba, aku tebi dapade, tok pusti mene s teboj umreti inu trpeti, kar ti trpiš, to jest iz grunta mojga srca sem perpravljena tudi trpeti. Pusti nas tudi ena smrt skupi vzeti, koker mi tukej enu živlejne smo skupi imeli. Aku pak ti menš, de se to na

zrajma, tok saj dej meni ta gnada, de jest pred tojim trplejnam umrjem inu na bom permorana gledat ta jamrna, grozovitna inu špotliva martra, katira ti očes trpeti. Dokler jest očem rajši mrtva biti, koker tebe v takimo revnimo inu jamrnimo stanu vidti.« O kršanski človk, premisli, kaj za ene vroče sovze je takrat ta žalostna Divica prelila, de tudi ta dobrutlovi Jezus se pred jokam ni mogu obdržat!

Kje še Gospud Jezus to klagvajne soje lube matere slišu, odgovari on nje iz lubeznijo inu otročim besedam inu prav: »Poslušej, moja narlubeznivši mati! Deb ti z mano vred umrla, le-tu se na zrajma iz dosti uržahu, katire jest tebi vse nočem povedat, zakaj ta čas je blizu, de jest morem v mestu jeti. Poslušej pak en uržah. Moj nebeški oča na vzame obene druge smrt gor za ta človeški rod odrešiti kakor samu ta moja, ktir sim pravi živi Bug inu človk. Zakaj bi otela ti tedej taka martra inu smrt trpeti, kir bi ti vender skuz le-tu to nebešku kralestvu na zaslužila? Skuz moja smrt bojo vrata teh nebes prvič odprte. H timo, kob ti tudi zdajc imela umreti, tok bi moja viera skori nobenga človeka srcu na bla na svetu, kir moj jogri bojo od mene bejžali, ti pak boš v vieri stanovitna ustala. Zravni tega, keb ti pred mano imela umreti, tok bi mogla tvoja sveta duša, katira je povna gnade, k tem starim očakam v predpekovi jeti, noter da mojga gorvstajenja. Inu tiga se ti nis zadovolžila, zakaj toja sveta duša je celu čista inu lepa, brez vsiga madeža teh grehu, zatori tudi ona se ni nigdar ene martre zadovolžila. Tudi ti imaš vedti, moja prelubezniva mati, de toja pričnost meni v mojmu trplejnu ena lohkota dala bode, zato kir jest vem, de oben človk na svieto, koker sama ti, iz prava viera en persrčnu usmilejne iz mano imov bode. Dokler akulih moja revšna inu trplejne dost ludem se bo smililu, pak vender na bo od srca inu iz prave viere šlu, koker iz tojga srca, zakaj ti veš, od kod sem jest peršu inu kam jest gredem. Zakaj bi ti tedej otela mene brez vsiga trošta zapustiti? O moja zvesta mati, pusti nas ta čas enmalu trpeti, dokler iz tega bo zraslu to večnu vesele!«²

Ko je že drugič glasno prebral te besede, so v spokojno tišino blago zadoneli težki, utrujeni koraki, počasi na prvo in drugo in tretjo stopnico, skozi odprta vrata je za trenutek posvetilo obilje svetlobe, potem pa je v mislih sledil ostarelemu kmetu, ki se je, praznje oblečen, globoko priklonil, preden

je sedel v klop. Pričakoval je, da bo danes cerkev polna, zato se je v tihi molitvi priporočil, da bo goreče oznanjal Njegov evangelij, in Boga prosil, naj še naprej blagoslavlja ta skromni kos sveta pod Blegošem. V srcu je takole molil:

»O narsvetlejši telu mojga Gospuda Jezusa, v kaj za eni revni podob videm jest tebe zdej! Ah, koku si ti zdej tok zlo spremenjen, de tebe brez groze gledat je komej mogoče! O kaj za ena globoka, o kaj za ena strašna rana ti imaš v toj s. stran! Kdu je tebi kul le-ta velika rana sturu? Ah, Bogu se usmil, kaj tudi tojmo mrtvimo truplu ne bo zašonan? Al tedej toje žlahtnu srce v toj smrt ni blu zadost ranenu, de je tudi iz ta vojstra sulca še enkrat moglu prebodenu biti? O ti sladku zvestu inu lubeznivu srce, koku si ti tedej ranenu! Zdej se očitnu vidi, de ti nas lubš, kir ti ne samu v tojmu živlenu, temuč tudi po toj smrt za nas očes trpeti. Bodi ti tedej od mene počesenu, ti lubeznivu srce, inu bodi za toja lubezen na vekomej žegnenu. Jest molim tebe, o častitliva rana, inu iz goreče lubezen jest tebe persrčnu kušnem. O izveličanska rana, ozdravi te rane mojga srca! O gnad povna rana, zadob meni gnada inu milost! O troštliva rana, potrošti moja duša v nje težavah! Tebi perporočim jest moja duša inu telu, tebi ofram jest vsa moja muja inu delu, jest tebi čem dat moje živlene inu umrjene. O draga voda, ktira iz te rane je tekla, jest molem tebe iz to prošno, deb ti otela moja duša od teh grehu oprat. O roženfarbana kri, ktira iz te rane je tekla, jest molem tebe proseč, deb ti otela moje nagnene iz čednostim ocirat. O Božje srce, ktiru si ti meni k lubezen prebodenu blu, jest molem tebe inu te prosem, deb tebi dapadlu, moje srce iz toja lubezenjo vnet. O nebeški Oča! Jest ofram tebi ta s. rana, le-ta s. voda, ta s. kri, to s. srce inu to s. telu tojga s. Sinu inu te ponižno prosem skuz to zasramvajne, kateru je njemu v presunenu te stran sturjenju blu, deb ti mene ubogiga grešnika od večniga špota tiga pogublejna odrešu. Amen.«³

Cerkev se res hitro polni, stopi v prezbitarij in še enkrat hvaležen pomisli na vse te ljudi, ki prihajajo v cerkev, pa tudi na one, ki jih danes ne bo. Spoštljivo odloži v mehko rjavo usnje vezano pisanje kar na oltar in si reče: »Tudi zaradi teh zapisov bodo lahko Poljanci stali inu obstali. Naj ti ostanejo zvesti, o, Bog!«

² Poljanski rokopis, str. 142–143.

³ Poljanski rokopis, str. 587.

Nekaj prijavimo, drugo *prešvercemo*

Jaka Šubic

Med junaki slovenske književnosti izrazito izstopa lik Martina Krpana. Morda zato, ker se Slovenci radi prepoznamo v zdravi kmečki pameti, v tisti preudarnosti in iznajdljivosti, ki sta vedno krasili našega kmeta, ko je moral za preživetje trdo delati in se tudi znajti, ker je oblast od njega več zahtevala, kakor mu vračala. Zato ne preseneča, da Krpanu kršitve postave ne zameri niti dobri cesar Janez, še manj pa bralci. Slednji se skoraj razveselimo trenutka, ko Krpan med tovorjenjem prepovedanega blaga tako mirno prelisiči samega vladarja. Niti na misel nam ne pride, da bi mladino pri branju posvarili, naj Martina pri kršitvi zakona ne posnema. Dediščina pa se deduje, prenaša iz starih v nove čase, menjajo se le igralci in z njimi tehnika. Trenutki, ko je »cesar Janez srečeval Martina«, so bili v novejših časih prav tako pogosti. Po iznajdljivosti in pritajevanju pa lahko celo še bolj zabavni.

Meja med Jugoslavijo in Italijo (Vir: svetovni splet.)

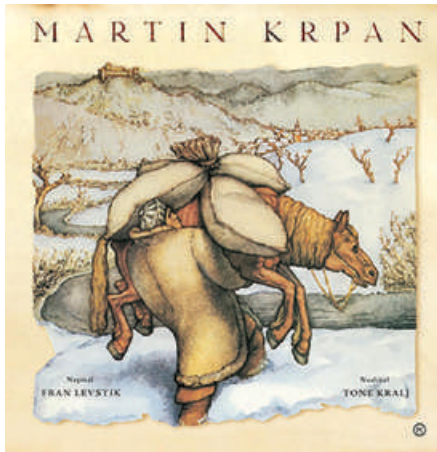
MEJE MED DRŽAVAMI, CARINE, KONTRABANT IN ŠVERC

Meje med državami so nastale postopoma, v različnih obdobjih in iz različnih razlogov. S pojavom suverenih nacionalnih držav po vestfalskem miru (1648) pa se utrdi ideja državne suverenosti, trdnih meja, uvedba carinskega nadzora nad blagom in ljudmi, ki prehajajo meje. Naloge carinikov, ki se pojavijo na mejah v 19. stoletju, so nadzor trgovine, pobiranje carin in preprečevanje tihotapstva.

Po razpadu Avstro-Ogrske leta 1918 smo dobili prve carinske službe na mejah Kraljevine SHS in po drugi svetovni vojni v okviru Jugoslavije. Do osamosvojitve Slovenije smo imeli carinike na italijanski, avstrijski in madžarski meji. Po letu 1991 smo jih dobili še na južni meji s Hrvaško, kar je trajalo do leta 2023, ko je Hrvaška vstopila v schengensko območje,

medtem ko se je carinska kontrola z ostalimi tremi mejnimi državami ukinila že po vstopu v Evropsko unijo (2004) in v schengensko območje (2007). Danes so cariniki v Evropi prisotni na zunanjih mejah EU, v pristaniščih in na letališčih.

Glede na to, da vsaka meja omejuje, utesnjuje in prizadeva različne interese in potrebe, se je s pojavom teh omejitev pojavil tudi t. i. kontrabant (tihotapstvo). Beseda »kontrabant« prihaja iz nemščine in dobesedno pomeni »blago, ki je v nasprotju z zakonom«. Na slovenskih tleh je bil kontrabant posebej razširjen v 18. in 19. stoletju, ko so bile carine visoke, zato so ljudje pogosto tihotapili sol, tobak, žganje in kavo. Kontrabantarji so znani še v 20. stoletju, na mejah Kraljevine SHS, kjer so tihotapili blago, najpogosteje po skrivnih poteh v nahrbtnikih ali dvojnem dnu vozov, če so tovorili skozi neko mejno točko. V našem spominu kontrabantarji pogosto

Ilustracija Toneta Kralja, naslovnica knjige Frana Levstika z naslovom *Martin Krpan*, Mladinska knjiga, 1978

veljajo za pogumne in iznajdljive ljudi, čeprav so bili uradno kršitelji zakona.

Če je bil za tihotapljenje stari izraz kontrabant, pa je v spominu državljanov, ki smo živeli tudi v nekdanji Jugoslaviji, bližji izraz ‚šverc‘ oz. ‚švercanje‘. Ravno tako sinonim za tihotapljenje, izvor pa je v nemški besedi ‚Schwarzhandel‘, črna trgovina. *Švercanje*, kot ga mi poznamo, sega v obdobje po drugi svetovni vojni oz. v pozna petdeseta in od šestdesetih let dalje. Čeprav je bilo nezakonito, se v spominih na dogodke in domiselna skrivališča, ki so jih izumili akterji, lahko pošteno zabavamo in nasmejimo. *Švercanje* je bilo tako rekoč del naše folklore.

Ko je po drugi svetovni vojni nastala Federativna ljudska republika Jugoslavija, so bile meje sprva hermetično zaprte. Na zahodu se je meja uredila proti koncu štiridesetih let in prehajanje je bilo sprva omogočeno samo lastnikom zemljišč na obeh straneh meje, pozneje pa so maloobmejni pas razširili na 10 kilometrov.

Prebivalci tega dela so sprva imeli možnost prečkati mejo štirikrat na leto, potem enkrat na mesec, kasneje se je postopoma sprostilo na večkratno možnost. Ščasoma, konec petdesetih in v začetku šestdesetih let, so se meje odprle tudi za druge državljane, pri prenosu različnih izdelkov velikokrat tudi s pomočjo sorodnikov ali prijateljev iz maloobmejnega pasu.

O kontrabantu lahko beremo v leposlovju, marsikaj povejo tudi potomci tistih, ki so živeli med obema svetovnima

Če je bil za tihotapljenje stari izraz kontrabant, pa je v spominu državljanov, ki smo živeli tudi v nekdanji Jugoslaviji, bližji izraz ‚šverc‘ oz. ‚švercanje‘. Ravno tako sinonim za tihotapljenje, izvor pa je v nemški besedi ‚Schwarzhandel‘, črna trgovina.

vojnama ob meji. O *švercanju* naše generacije pa lahko beremo tudi v sodobni literaturi. Zdravnik in alpinist Iztok Tomazin v svoji knjigi *Na meji* piše, da je v mladih letih pretihotapil čez greben Karavank robe vsaj za manjši kamion: »več jadrlnih zmajev, kup alpinistične opreme zase in za prijatelje, računalnike, nekaj gospodinjskih aparatov in diaporojektorjev, televizijo, hi-fi opremo in seveda kavo, ki sem jo potem z dobičkom prodal, da sem si lahko kupil alpinistično in letalsko opremo, spet v tujini ...« in jo spet pretihotapil.

ŠVERCANJE DENARJA

Ker so želje po nakupih v tujini velikokrat presegle vrednost dovoljenega zneska, so državljani na različne načine skrivali denar. Zataknjen za nogavice, vшит v rob obleke, v ovratnik ali katerega od žepov je bil večkrat odkrit. Deviznih računov državljanov Jugoslavije dolgo nismo smeli imeti. Ljudje smo skrivaj menjavali devize, za kar so skrbeli različni prekupevalci v bolj ali manj znanih »postojankah«. Kje dobiti devize, na katerem kraju, v bifeju, gostilni, od katerega hišnika, »gastarbajterja« ... in jih zamenjati za dinarje, ki so bili večino časa podvrženi visoki inflaciji, je bila javna skrivnost.

Pri prestopu meje cariniki včasih niso niti vprašali, koliko sredstev ima potnik, drugič so vprašali in verjeli, marsikdaj pa so potnika ali avtomobil podrobno pregledali. Denar, ki ni bil prijavljen in so ga pri osebni pregledu ali v avtomobilu našli, je bil izgubljen. Prijatelji povejo, da so nekomu vzeli ves denar, ki je bil prihranjen za nakup novega kolesa v Italiji.

Denar so na osebni pregledu zasegli tudi prijateljici, ki ga je skrila v šminko. Po neprijetnem osebni pregledu je bilo zanjo nakupovanja konec že na meji.

Bolj uspešen je bil prijatelj, ki je skril »bogastvo« med ritnici. »Težko je bilo, ko sem se moral skloniti, ampak denar je ostal na svojem mestu.«

Na osebni pregledu je dobro prišel skozi tudi znanec: »Najprej sem odložil na mizo cigarete, izpraznil vse žepe in se slekel do spodnjic. Cariniki so podrobno pregledali oblačila, pa niso nič našli, zato so ukazali, naj se oblečem. Vzel sem še cigarete, zapustil sobo za preglede, zunaj pa previdno izvlekel cigareto in si jo zadovoljno prižgal. Dišala je po starih bankovcih.«

Mejni greben Košute vzhodno od Ljubelja, čez katerega so predvsem alpinisti, tudi Iztok Tomazin, pretihotapili veliko blaga. (Foto: Jaka Šubic)

Jugoslovanski dinarji do leta 1989 (Foto: Jaka Šubic)

Dinarji po denominaciji leta 1989 (Foto: Jaka Šubic)

»Denar so skrivali v smrdljive dele in pametno ga je bilo razpršiti na več skrivališč,« pove znanec. »Praviloma se je preiskava končala, ko so odkrili prvo skrivališče.«

Slednjih je bilo v avtomobilih veliko. Med bolj zanimivimi je bilo skrivališče pri hupi pod pokrovčkom volana, kamor ga je skrival moj sorodnik. Avtomehanik ga je večkrat skril v žaromet, skrivali so tudi pod preproge, za oblogo vrat, pod avtomobilsko prevleko, pa tudi v odbijač avtomobila. Zgodbo pove tudi znanec, ki so mu na meji z Italijo dvakrat razstavili in podrobno pregledali avto Diano. Prvič je višek denarja skril v nosilno cev, ki je bila sestavljena iz dveh delov in je držala pokrov prtljažnega prostora. »Lotili so se avtomobila. Sneli so armaturo, odvili vse, kar je bilo pritrjeno, razrezali prvo pomoč, razstavili tudi nosilno cev. Hotel sem že priznati, vendar denarja v cevi niso dobili.« Drugič ga je skril pod folijo, s katero je bil prevlečen spodnji del armature. »Carinik je šlatal pod armaturo, božal folijo, mene je kuhalo, denarja pa ni dobil. Še nesramen je bil, ker je moral avto sestaviti nazaj.«

Drugi znanec pove zgodbo, ki jo je doživel kot mlad šofer. Starši so mu »dali nalogo«, da pelje po nakupih v Italijo. »Denarja nismo imeli nič, ena od sopotnic je nesla s sabo pet kilogramov borovnic, da jih tam proda. Carinik seveda ni verjel, da nimamo denarja, prekopal je cel avto, vse poslal na osebni pregled, meni je, kot gastroenterolog, iskal celo dokaze zlate žile.« Denarja niso našli, ironija pa je bila, da je eden od carinikov dolgo sedel na blazini, ki je sicer krasila zadnjo polico v avtu, v njej pa je bil vшит denar. Nakup se je izkazal za zelo uspešnega, potem ko je pri vrnitvi isti carinik kljub polnemu avtomobilu blaga samo grdo pogledal in pomahal, naj gredo naprej.

Pred carinikom se je znašel tudi znanec s svojim očetom v času, ko si višek denarja moral deponirati na meji. Ko je carinik v Rožni Dolini ugotovil, da imata preveč denarja, je ukazal, naj ga deponirata. »Nič ne bova deponirala,« je rekel oče sinu, ko sta stopila za mejno stražarnico, malo počakala zadaj in se vrnila k cariniku. »Jeste li deponirali novac?« »Jesmo,« je odgovoril oče, carinik pa mu je verjel.

Sogovorniki povejo, da so bili cariniki še posebej pozorni na brhka dekleta, ki so si hitro »prislužila« osebni pregled.

Po drugi strani pa znanec trdi, da so po drznem prehitevanju kolone pred mejo, kar je predlagala štoparka, brez pregleda prečkali mejo, potem ko se je carinik ujel na dva odpeta gumba njene bluze. Bojda pa so bili cariniki veliko bolj strogi na zahodni, kakor na severni meji.

Med občasnimi potniki v tujino je bil tudi moj oče. Denarja ni bilo veliko, vseeno pa se je pripravil, da ga skrije, če bo treba. Ko si je kot čevljar izdeloval svoje čevlje, je v peto čevlja, ki je bila povišana zaradi invalidnosti, vgradil tudi »sef«. Ne vem, da bi mu kdaj prišel prav, spominjam pa se, kako se je zabaval pri izdelavi in kasnejšem obujanju spominov.

PO KAVBOJKE, KAVO IN BAMBOLO ... V TRST

Prebivalci naše občine smo nakupovali predvsem v mestih ob zahodni in severni meji, manj pa na Madžarskem, znane so tudi zgodbe o švercanju iz Češkoslovaške.

V šestdesetih letih so meje prehajali organizirano, predvsem v okviru izletov v Trst, Gorico in Trbiž. Obiskovali so tudi revije na ledu v Celovcu. Posamezniki so potovali v mesta za mejo tudi z vlakom ali rednimi avtobusi, bolj motorizirani pa tudi z osebnimi vozili.

Kaj se je švercalo? Vse. V času hermetično zaprtih meja tudi ljudi, ki so želeli na Zahod. Najpogostejši artikli, ko so se meje odpirale, pa so bili kava, kavbojke, *najlonke* in drug tekstil. Velikokrat so švercarji nova oblačila oblekli čez stara ali pa ta v tujini zavrgli in oblekli samo nova, marsikdaj v več slojih.

Simbol nakupovanja v Trstu v šestdesetih letih je bila t. i. *bambola*, lutka z videzom mlade gospodične. Oblečena v rožnato ali modro čipkasto oblekico in urejeno pričesko je sedela na posteljnem pregrinjalu, ki je bilo prav tako kupljeno v Italiji, krasila prenekatero slovensko spalnico. Imela je gibljive sklepe, pri polaganju v ležeči položaj je zapeljivo zaprla oči, okrašene z dolgimi trepalnicami. Bolj izpopolnjene so pri polaganju znale tudi zajokati.

Tudi sicer je bilo od šestdesetih let dalje še posebej živahno v Trstu na tržnici Ponte Rosso (Trg rdečega mostu), kjer je prodajo zelenjave in sadja nadomestilo blago, namenjeno Slovencem in drugim Jugoslovanom. Kavbojke Rifle in drugi tekstil, kava, margarina Rama, pralni prašek, riž, prve vinilke, zraven v trgovini pa še ure Darwil, zlato ... To je bil »mitski

Poziranje z bambolo (Foto: arhiv Tadeje Šubic)

prostor nakupovanja in zapravljanja časa pa tudi okno na zahod, utripajoče srce Trsta« od sredine šestdesetih pa do razpada Jugoslavije. Ob koncih tedna je v mesto pripeljal nekaj sto avtobusov, veliko osebnih vozil, veliko ljudi pa se je pripeljalo tudi z vlakom. Ime Ponte Rosso je postala sopomenka za nakupovanje zahodnega blaga v Trstu. Menda še danes pravijo, da »študent, ki ni imel na sebi kavbojk s Ponte Rossa, ni bil pravi študent«. Razvil se je t. i. turizem plastičnih vrečk.

Kasneje, v sedemdesetih letih, so se poleg kave in oblačil nakupovali in *švercali* športna oprema, posoda AMC in kuhinjski strojčki, kalkulatorji, tranzistorji, kasetofoni, videorekorderji pa tudi televizije. Posebno področje je bilo *švercanje* različnega orodja in materiala za gradnjo stanovanjskih hiš, ki se je v tem desetletju posebej razmahnilo.

V tujino je hodilo staro in mlado. Brat je v Gorici kupil maturantsko obleko in jo skušal pretihotapiti čez mejo. Sam je oblekel hlače, prijatelj pa suknjič. Žal sta podcenila carinike in približno dvajset metrov razmika med njima je bilo premalo, da ostro oko carinika ne bi sestavilo iz dveh mladencev enega, ki naj bi bil lepo oblečen. Nič ni pomagalo, carino je moral plačati. Več sreče je imel z novo bundo. V lepo sivo puhovko je v stari Gorici oblekel svoje dekletke iz maloobmejnega pasu in bunda je srečno prispela v novo domovino.

V osemdesetih letih, ko je prišlo do razvrednotenja dinarja, naraščajoče inflacije in omejitve uvoza t. i. »luksuznega« blaga, smo v tujini zaradi pomanjkanja različnih osnovnih dobrin v Jugoslaviji množično nakupovali osnovne življenjske potrebščine. Pralni prašek, zobne kreme, sokove, čokolado in različne sladkarije. Še vedno tudi oblačila in avdiovizualne

naprave, pa prve računalnike, še vedno materiale za gradnjo, opremo za dojenčke ...

Si pa na meji nisi smel privoščiti kakšnega komentarja, nasmeška, grimase. Prijatelj se spominja, kako je blag nasmešek, namenjen cariniku, povzročil, da je ta zganil kazalec in sledil je osebni pregled. Pa niso nič našli, ker ni nič skrival. Podroben pregled avtobusa in potnikov si je prislužila tudi opazka potnika, ki je na vprašanje carinika, ali imajo kaj prijaviti, navrgel, da »*ritn papir*«.

ŠVERCANJE TEHNIČNEGA BLAGA

Znanec je v šestdesetih letih v Italiji kupil pralni stroj. Ko so ga mukoma spravili v fičota, so ugotovili, da ni prostora za vse potnike. Stroj je dobil mesto na strehi, potniki pa v avtu, zadovoljni, tudi potem ko so carino morali plačati. Z več ali manj sreče pri carini so takrat iz Italije uvozili veliko pralnih strojev.

Bolj uspešna sta bila z nečakinjo, ki je v Italiji kupila platno za risanje in nekaj čopičev. Carinik je dvignil samo platno, položeno čez rezervno gumo, delovne halje v kotu pa ni premaknil, sicer bi pod njo odkril precej tehnične robe.

»Švercarske obrti« se je hitro naučil tudi njegov sin. Pri odhodu v Italijo je mladoletni sin vztrajal, da vzamejo s sabo staro mamo. Fotoaparati, ki mu ga je oče kupil v Gorici, je dal v torbico stari mami brez njene vednosti. Cariniki takrat niso nič sitnaričili, sin pa je povedal, kam je skril aparat, šele po prečkanju meje.

V nekem obdobju so bili vroča roba kalkulatorji. Znanec jih je podržal v roki za vrati avtobusa, medtem ko je carinik pregledoval torbo, ki mu jo je skozi vrata podržal z drugo roko. Dva prijatelja sta jih uspešno *prešvercala* čez Korensko sedlo. Takoj za mejo sta zapeljala na stransko cesto, da dragocenost, skrito v pločevini pod pedali, »rešita ujetništva«. Ker pa je bil tam še obmejni pas, ju je presenetila vojaška patrulja. Izgovorila sta se na višjo silo, osnovno človeško potrebo. »*Vojnici*« so verjeli in jima celo pomagali pri uvozu nazaj na cesto.

Eden od njiju je imel dobro izkušnjo tudi pri prenosu majhnega kompresorja iz Avstrije. Potem ko carinik ni verjel znesku na listku, ki naj bi nadomeščal račun, in ko prav takega izdelka ni bilo v katalogu, ga je pustil nekaj časa čakati, še malo negodoval, potem pa mu določil plačati »nekaj malega carine«.

Drugi znanec je majhno carino plačal tudi za trdi disk, ki ga je *švercal* v času, ko se je pri nas začela računalniška era. Potem ko ga carinik ni odkril, mu je padel iz žepa pred policistom. Carinik, užaljen, ker ga ni odkril sam, mu je zapisal le majhen znesek za carino, čeprav je policist govoril celo o zasegu avtomobila.

ŠVERCANJE MATERIALA ZA GRADNJO

Dva prijatelja sta šla sredi osemdesetih v Avstrijo po baker za strešne obrobe in žlebove. Na meji so na podlagi računa ugotovili, da takšne količine bakra kljub plačilu carine ne more uvoziti. Morala sta nazaj skozi ljubeljski predor, kjer so mu avstrijski cariniki baker spravili v skladišče in mu svetovali, kako naj se loti zadeve. Tako so se mu naslednji dan pridružili trije sopotniki. Trgovec je napisal štiri račune, naložili so ma-

Tudi sladka Nutella, prvič izdelana v Italiji leta 1964, je bila pogosto »v košaricah« Slovencev (po spominu je bila tudi v »kruglici« na sliki). (Foto: Jaka Šubic)

terial na meji, jugoslovanskim carinikom pa je pokazal račun za eno četrtino bakra. Četrtno carine je plačal carinikom, za ostalo pa je »plačal carino – pivo – prijateljem«.

Sovaščan je iz Gorice tihotapil ventile in črpalko za centralno napeljavo. »Šta ti mene zajebavaš,« ga je nadrl carinik, ko je v avtu videl dve vreči smeti. »Če sem jih pripeljal, jih bom pa še odpeljal,« si je rekel, ko je v tujini odprl prtljažnik. Nakupljeno je razporedil v obe vreči in se odpravil proti domu. Carinik ga je sicer nadrl, »po vrečah pa je le malo brskal in ni našel nič«.

Po sistemu nekaj plačamo, drugo *prešvercemo* je prijatelj ob neki priložnosti ob carinjenem kotlu za centralno ogrevanje pripeljal še veliko drugega materiala, ki ob kotlu za carinike »ni bil pomemben«.

Marsikdaj se je zgodilo, da si šel iskat eno, pripeljal pa drugo ali oboje. Tako je znanec leta 1987 v Avstriji kupoval termostatske ventile za radiatorje. Spotoma se je zaljubil v neki videorekorder. Kupil bi ga, pa si ga ni upal prenesti čez mejo. Tašča se je ponudila, da ga *prešverca* ona. Sledil je nakup, stanje v koloni na Ljubelju in pogled na izstopu iz predora na ekipe specialcev, ki so podrobno pregledovali vse avtomobile po vrsti. Tašča je sedela na zadnjem sedežu z vnukinjo v naročju. »Dragocenost« je imela med nogami skrito pod dolgim krilom. Kot vse ostale avtomobile so vzeli v precep tudi njegovega. »Pa niso bili tako detajlni, ker je hčerka spala.« Po izginotju iz vidnega polja carinikov pa tašča veli ustaviti avto. Pritisk je bil prevelik: »Polulala sem se.«

Več sogovornikov mi je povedalo, da je bil v nekem obdobju v tujini zelo racionalen nakup moderne, tople in vzdržljive talne plute. Ena od sogovornic se spominja, kako so avto pred mejo zapeljali v gozd, škatle s pluto razpakirali in z njo zapolnili vse odprtine v avtu, čez pa naložili *fasngo*. Uspešen šverc jih je še »dolgo grel pod noge«.

POSODA AMC

Posoda AMC je bila v sedemdesetih in osemdesetih letih zaželela v mnogih slovenskih gospodinjstvih. Znanec pripoveduje, kako so na podlagi predstavitev, ki so jih imeli po domovih, dobili vezo za skladišče posode v Trstu v skladišču Amigos caffè. Čeprav so poznali švercarko iz Isole, so se sami odpravili v skladišče. Nakupili so jo, prispeli na carino na Škofije, kjer pa so cariniki zahtevali, da plačajo carino. Vrnili so se in sklenili poskusiti srečo v severnem delu na meji pri Ratečah.

Del kompleta posode AMC (Foto: Jaka Šubic)

Pa tudi tam niso imeli sreče, morda so se cariniki med sabo obveščali, razmišlja sogovornik. Ni kazalo drugega, kot da so posode vrnili v skladišče v Trstu, da počakajo boljših časov, ki so prišli s poletjem. Z ženo sta med dopustom združila prijetno s koristnim. Z dvema avtoma sta v nekaj dneh po kosih zvozila robo na počitniško destinacijo, potem pa domov.

Tudi drugi sogovornik se spominja, kako so tihotapili to razvpito posodo. Plačali so jo že doma na predstavitvi, dobili pa so jo v Trstu. Tujcem je ob nakupu v Italiji pripadala IVA (italijanski davek). Odločili so se, da bodo zaradi varnosti potrjevali račun za izvoz na avstrijski meji, zato so se odpeljali do Trbiža in potem preko Avstrije uspešno *prešvercali* celoten komplet posode, ki naj bi jim služila celo življenje. Pa se je z napredkom vse obrnilo. Če so jo še lahko uporabili na eni prvih steklokeramičnih kuhalnih plošč Atmosfera, je danes posoda na sodobnih kuhalnih ploščah neuporabna in marsikje zapolnjuje kletne omare. Ob tem velja povedati še to, da je bila Atmosfera izdelana v Gorenju, a cenejša v Avstriji.

Prijateljica se je na podlagi ene od pogostih predstavitev posode AMC in multipraktika odločila za nakup slednjega v Italiji. Ker so prvi primerek s stoenko uspešno prepeljali čez mejo, so ga shranili pri znanki v Novi Gorici in šli še po enega. Tisti dan je bil zanje srečen. Vse je šlo gladko, brez pregleda.

Ena od sogovornic se spominja, da so šli njeni starši po komplet posode AMC na naslov nekje v Istri, kamor so jo očitno iz Trsta *prešvercali* bodisi trgovci bodisi domačini.

PO NAKUPIH IN NA PIVO NA ČEŠKO

»S kolektivom smo večkrat šli turistično v tujino. Seveda smo vedno *švercali* kakšne malenkosti. Na poti v Prago so nas opozarjali, naj se varujemo cigank. Eno od sodelavk so vseeno okradli, imela pa je še toliko denarja, da je kupila velikega medveda. Ko smo prišli čez Karavanke, je iz medveda potegnila krzneni plašč. Šivala je pol noči, da je bil medved videti kot nov,« pove sovaščan.

V poznih osemdesetih in v začetku devetdesetih let je bil tudi sicer zelo živahen avtobusni promet med Jugoslavijo in Češkoslovaško, kjer smo množično nabavljali od hrane, kuhinjske opreme do drobnega gradbenega materiala: instalacijsko žico, material za napeljavo vodovoda, tudi radiatorje ... Sogovornik pove, da so v Brnu enkrat nakupili toliko blaga, da so morali kupiti še »rudla«, ročni voziček, da so blago prepeljali do avtobusa. Je pa potem pripomoček ostal na parkirišču, saj v avtobusu zanj ni bilo več prostora.

Pregled dokumentov na avtobusu (Vir: Goriški muzej)

Najpogostejše je šlo iz Češkoslovaške čez mejo brez težav, včasih so za posamezne artikle plačali nekaj carine, drugo pa *prešvercali*. Večja težava je bila, da je bilo blago manj kakovostno, in ko naj bi ga mojstri vgradili, z njim niso bili zadovoljni. Tako so ostale nevgrajene tudi cevi za električno napeljavo, ki sem jih iz enega takšnih nakupovalnih izletov pripeljal sam. Ko me je na avtobusu videl carinik z nogami pod brado zaradi elektro cevi, ki sem jih imel pod njimi, ker jih v prtljažnik nisem mogel več »zbasati«, se je samo nasmehnil in mi zažugal, da z njimi pa »ne smem streljati« ...

Eden od sogovornikov pove, kako je potekalo potovanje in nakupovanje, ko se je odpravil na Češko kot sovoznik avtobusa po rezervni del za traktor Zetor. Med potniki je bil tudi prijatelj, ki je nameraval na Češkem dobiti rezervno steklo za svoj avto Škoda. Sogovornik pove: »V primeru, da bi dobil še kakšno steklo več, je imel prijatelj že zagotovilo mehanika, ki bi mu odkupil vsa stekla, ki bi jih lahko pripeljal. V Brnu je prijatelj v prvi trgovini kupil tri stekla, ki smo jih z majhnim posegom skrili za nekoliko premaknjene zadnje sedeže avtobusa.«

Po uspešnem nakupu stekel sta iskala rezervni del za traktor. Kljub zaprti tovarniški trgovini v soboto jima je z »darilom« uspelo priti v podjetje, kjer je za majhen denar poleg rezervnega dela nabral še veliko drugega materiala, ki ga je doma dobro prodal. Kljub *gumidefektu* so bili še pravočasno na Ljubelju, kjer je bil šofer dogovorjen s cariniki. »Dve štruci sira in *gajba* piva« je zadostovalo za »varen« prehod meje. Podobno je sicer potekalo tudi na češki meji – pri vходу in izhodu. Vegeta, čokolada Milka, konjak so bile dobrodošle vstopnice za prehod meje, včasih tudi za prehitevanje dolgih kolon na meji. Za »vstopnice in zadovoljstvo carinikov« so običajno poskrbeli vozniki.

Iz Češkoslovaške so *švercale* tudi naše mame. Trije kompleti jedilnega servisa iz porcelana niso bili nič neobičajnega, če so se znašli na končni avtobusni postaji v Poljanah.

»GOSPODARSKA DEJAVNOST: ŠVERCANJE, S. P.«

Starejši se spomnimo nanizanke *Mali oglasi* s konca šestdesetih let, ko je v epizodi *Carinik* mož postave izgubil živce, ker ni mogel ugotoviti, kaj *šverca* moški s kolesom in nahrbtnikom. Neuspeh ga je privedel v obup, zapustil je službo carinika in svojo žalost utapljal v vaški gostilni, kjer mu je ob neki priložnosti tihotapec razkril svojo skrivnost.

Prešvercani kasetofon (Foto: Jaka Šubic)

Prizor iz epizode *Carinik* nanizanke *Mali oglasi*, ki je bila predvajana na RTV Ljubljana konec šestdesetih let. (Vir: zajem zaslona.)

Epizoda je menda nastala po resničnih dogodkih na zahodni meji, kjer je iznajdljivi prebivalec iz maloobmejnega pasu vozil stara kolesa v Italijo, nazaj pa se je pripeljal na novem, na katerem je tovoril nahrbtnik s peskom. Carinik, osredotočen na tovor, ni spoznal, da nahrbtnik ni grm, v katerem bi tičal zajec. V resničnem življenju so Šempetrčana cariniki menda odkrili in imeli zasluge za olajšanje vaščanov, ki so ocenili, da je »starih koles v vasi že primanjkovalo«.

Po odprtju meja v petdesetih letih je marsikdo iz maloobmejnega pasu, zelo hitro pa tudi iz notranjosti Slovenije in tudi iz drugih delov Jugoslavije, zaslutil priložnost za dober zaslužek s *švercanjem* in preprodajo blaga.

V celotnem obdobju je bila zelo vroča roba črna kava, ki je na jugu dosegala »astronomsko« ceno. Za namen prevoza večjih količin so predelali avtomobile. Bojda je bilo 100 kilogramov kave na Balkanu vredno sarajevskega golfa.

Mnogo »branjev« z Balkana je skupaj z nami vzdrževalo »turizem plastičnih vrečk« v Trstu. Do meja svojih zmogljivosti so prenašale gore vrečk do vlaka ali avtobusa. »Robo« so potem bolj ali manj legalno prodajali na jugu. Cariniki in miličniki so seveda veliko vedeli in z leti menda tudi marsikaj dopuščali.

Kontrabantka iz Izole je bila prava *dilerka*. Doma je imela pravo skladišče raznovrstne robe. Med odjemalci so bile »postojanke« v notranjosti države, kjer so »na črno« prodajali. Ob neki priložnosti so od nje do zadnjega kotička napolnjeno katrco z oblačili peljali »na prodajno mesto Žiri«. Med vožnjo jih moške postave niso ustavili, če bi jih, bi bili v težavah.

Kamera S-VHS iz začetka devetdesetih let, prepeljana čez Ljubelj (Foto: Jaka Šubic)

Po avtomobilski nesreči italijanskega *terenca* blizu Medvoda so odkrili tihotapsko mrežo trgovca s tehničnim blagom iz Gorice. Možje postave so našli seznam z odjemalci v naših krajih, med katerimi je bil tudi moj brat. Lahko si predstavljamo, kako so se šibila kolena mami, ko so se na vratih pojavili štirje možje »v črnem«. Radiatorski ventili, električna motorna žaga, kasetofon pa še kaj so našli, vsega pa ne. Eno od boljših vrtalk, ki jo je kupil brat, sem še isti večer – kakor Šarevčeva Meta denar – skril. Le da sem bil jaz na Kovčku in da sem med mogočnimi »šestimi bukami« izbral varnejše zavetje.

Kakor koli, ventili so nam ostali, kar so drugega dobili, pa so pobrali. Sledil je poziv na carino na Jesenicah, kjer pa jim nisem mogel veliko pomagati. Čez nekaj mesecev sem dobil pošto, da pridem stvari proti plačilu carine in kazni iskat.

»Popoldanski espe« je imel tudi marsikateri trgovec, ki se je na delo vozil v eno od trgovin v zamejstvu. Tako je »prišla« iz Borovelj okrog leta 1990 čez Ljubelj tudi sodobna kamera S-VHS, namenjena javnemu zavodu.

Verjamem, da zamejci iz vasi Bilčovs (Ludmannsdorf), ki so bratu v začetku osemdesetih *prešvercali* surf, espeja niso imeli, najbrž pa so pomagali še komu do kakšne dobrine iz njihove dežele. »Surf so prepeljali čez Ljubelj, primopredajo pa smo izvršili v Tržiču, prav naivno, na prvi bencinski črpalki.«

ŠVERCALO SE JE TUDI ZA PODJETJA

Eden od sogovornikov je moral večkrat *švercati* tudi za podjetje. V Jugoslaviji ni bilo ličarskega lepila za zaščito pri ličenju avtomobilov. Pozno popoldne je v Gorici kupil veliko škatlo lepilnih trakov – 72 kosov. »Šta ti toliko robe,« ga ustavi carinik. »Delam hišo pa rabim za zaščito oken.« »Pa toliko, nazad,« vztraja carinik. Vrnil se je v Gorico, počakal, da so se zaprle trgovine, in se vrnil na mejo. Tudi drugi carinik je ocenil, da je trakov preveč in zaračunal nekaj carine. Pod trakovi pa je bil »bingo«, nova *fleksarica*, ki je carinik ni opazil.

Če se je gornji dogodek zgodil v sedemdesetih letih, pa znanka pripoveduje, kako je oče *švercal* rezervni del stroja, ki je odpovedal v podjetju, tik pred odprtjem meja. Spremljali sta ga žena in mama, ki sta na meji ob odhodu na stranišče rezervni del skrili v grmovju. »Po prečkanju meje je oče parkirali, odšel še sam na WC in iz grmovja vzel rezervni del.«

Tudi zaposleni v Alpini so se morali znajti, ko so razstavljali v tujini. Znanka pove, da so v zadnjem trenutku izdelane

modele v Italijo pretihotapile zaposlene iz trgovine ob meji. Ob vrnitvi carinik ni dovolil vnosa vzorcev, ki so bili na sejmu. Napotil jih je nazaj v Italijo, kjer so pri znanцу pustile čevlje, da jih je potem postopoma prenesel v Jugoslavijo.

TEŽAVE NA CESTI

Pri vožnji v tujino so bile pogoste težave z zanesljivostjo avtomobilov. To je bilo še toliko bolj nerodno, ker so bile običajno dolge kolone na obeh straneh meje. Klanci iz avstrijske strani do ljubeljskega predora ali še huje na Korensko sedlo za takratni vozni park niso bili mačji kašelj. »Vesel si bil že, če ti je držala ročna zavora.« Marsikomu je na klancih zakuhal avto ali pa je obstal na cesti zaradi drugih težav.

Avtomehaniku se je zgodilo, da je na poti kmalu po polnjenju goriva in *cukanju crknil* avto. Popravil ga je, pa tudi avto neznanca nekaj kilometrov naprej. Šoferju, ki mu je na poti čez Ljubelj zakuhal avto, je pretrgani jermen nadomestil z *najlonkami*, da je lahko nadaljeval vožnjo. Avtomehanske izkušnje so mu prišle prav tudi v stari Gorici, ko je skrbna hčerka »na vratih pritisnila vse knofe notri, ključi pa so ostali v avtu«. Na nekem gradbišču je našel čepič *marele*, si v trgovini izposodil *kombinirke* ter z večino vlomilca in s sodelovanjem brata odprl voznikova vrata.

ZAKLJUČEK

Ko so se meje Jugoslavije postopoma odpirale, smo iz sosednjih držav prinašali različno blago, marsikaj v okviru zakonskih omejitev, marsikdaj pa tudi blago, ki ni bilo dovoljeno oz. v prevelikih količinah. *Švercanje* je postalo edini način za pridobitev blaga, ki ga pri nas ni bilo oz. je bilo veliko dražje. Tako rekoč vsak državljani se je kdaj znašel na meji »s slabo vestjo in kepo v želodcu« in je razmišljal, kaj bo odgovoril cariniku na vprašanje: »Mate kaj za prijaviti?«

Je pa dejstvo, da so bili tudi cariniki samo ljudje, zelo različni med seboj. Med njimi takšni, ki so se strogo držali črke zakona in dovoljenega, običajno predvsem možje postave iz drugih republik, medtem ko so drugi zagotovo marsikdaj zamižali na eno ali obe očesi ali pa se na svoje vprašanje zadovoljili s potnikovim malomarnim odgovorom: »Nič, le malo kave, kavbojke in nekaj za otroke.« In niso zahtevali vpogleda v prtljažni prostor, kjer si z razmestitvijo blaga skušal usmeriti pozornost na neko še dovoljeno blago, da bi zato carinik spregledal prekriti strojček ali še kaj večjega.

Sogovorniki so *švercali* za lastne potrebe, vedeli pa so tudi za osebe, ki so *švercale* zaradi »materialnih ali eksistenčnih koristi in nuje«, marsikdo pa tudi zaradi »užitka v akciji in izigravanju oblasti«, tako kot Iztok Tomazin.

Danes se je življenje tako in drugače veliko spremenilo. V Evropi velja bolj ali manj prost prehod meja brez carinjenja, blago, ki ga ne najdemo v naših trgovinah ali pa je veliko dražje, s klikom na internetu preprosto naročimo iz tujine in čakamo poštarja. Velikokrat prihranimo denar in predvsem čas, se pa zgodi, da nam nakup povzroča podobne občutke kot včasih *švercanje*. Če dobiš po pošti »mačka v žaklju«, je najbolje, da se čim prej sprijazniš s tem in si prihodnjič bolj previden. To je veljalo tudi za *švercanje* – če si bil enkrat neuspešen, si naslednjič poskusil srečo na drugačen način.

Kolone na meji v sedemdesetih letih (Vir: Goriški muzej)

„srid gošave ževi križ“¹

Goran Šušnjar

Pohodniki, ki so zadnjih dvajset let hodili po Koroški poti proti Bukovemu vrhu ali še naprej na Pasjo ravan, so ob poti, na robu Ahternkovega travnika, lahko videli nekaj nenavadnega. Tam sta, le nekaj metrov narazen, stali dve znamenji, dve razpeli. Eno, starejše, je bil lesen križ, na katerega je bil pribit kovinski križ s korpusom, zaščiten s kovinsko streho. Drugo pa je na betonskem podstavku postavljeno leseno razpelo: križ z izrezljanim lesenim korpusom in lepo izdelanim polnilom z motivi evharistije na hrbtni strani ter dvokapno leseno streho. Za tiste, ki so bolj površno prebrali župnijski zbornik *Stopinje v času*, je ozadje nastanka obeh znamenj gotovo skrivnost. Zato je bilo za njeno razkritje treba prehoditi že prehojeno pot. Vendar je bilo vredno, ker so se ob tem nabrali drobci novih spoznanj in se je osvežil spomin na ustvarjalca drugega znamenja.

Ko smo jeseni leta 2024 hodili mimo dveh križev proti Bukovemu vrhu in nazaj, smo na njih zaznali večje spremembe: stari križ je strohnel – kot koli v Ramoveševi pesmi, ki »... tarhleneja, glih tam, ket von iz zemle greja«² –, se nagnil in zrušil. Spoštljivi pohodniki so ga večkrat dvigovali in naslanjali na najbližje smrekovo deblo. Ob močnejšem vetru je križ spet končal na tleh. Tisti mlajši je dvajset let od postavitve vztrajal na podstavku, vendar so vlaga, veter in mraz naredili svoje: lak je odstopil, les je posivel, po izpostavljenih površinah so se naselili alge in mah. Kazalo je, da križ sledi usodi tistega starejšega. In takrat se je porodila misel, da je morda še čas za obnovo in podaljšanje življenja dela, ki ga je nekdo očitno ustvaril z velikim spoštovanjem in vero, z vsem svojim znanjem in talenti. Najprej so fotografije poškodovanega križa kot neka tiha prošnja nekajkrat potovale na vpogled strokovnjakom. Sledila je še osebna prošnja za obnovo, ki je bila načeloma sprejeta, ampak zadeve nismo mogli izpeljati brez soglasja avtorja ali lastnika. In tukaj se je začela pot, ki bi bila precej krajša, če bi bil človek vedež ...

Ljudi, za katere smo menili, da bi lahko kaj vedeli, smo spraševali, kdo je križ postavil oz. izdelal. Pregledali smo tudi stare *Vaščane*, ker mi je v spominu ostalo, da sem neke videl zapis o tem križu, vendar brez uspeha. Šele ko smo se pozneje obrnili na Mežnarjeve iz Bukovega Vrh, se je zgodba začela razpletati. Metod Jesenko je vedel precej povedati o zgodbah obeh križev. Razkril je tudi, da je ustvarjalec drugega križa pokojni Ciril Oblak, Kisovski.

Ciril Oblak (1934–2023) je kot izučeni mizar delal v nekdanjem Gradisu v Škofji Loki. V Stari Loki je zgradil hišo, kamor sta se z ženo Anico preselila iz Hotovlje. Kot ljubitelj lesa je v domači garaži začel z izdelavo prvih lesenih izdelkov. Pozne-

je je na družinskem vikendu v Bukovem Vrh opremil delavnico, v kateri je nastalo veliko njegovih mizarских izdelkov. Ker je bil v Stari Loki precej povezan z župnijo, se je s svojimi obrtniškimi spretnostmi vključeval vsepovsod, kjer so se pokazale potrebe: od dodelav stavbnega pohištva do izdelav cerkvenih klopi in druge opreme po podružnicah in drugih cerkvah na Škofjeloškem (Hribec, Brode, Sv. Florijan, Sv. Barbara) in tudi na Poljanskem (Bukov Vrh, Valterski Vrh, Volča). Pomagal je tudi bratu Metodu, duhovniku na Dolenjskem.

Mizarja Cirila sem poznal tudi osebno, ampak le kot izdelovalca posebno lepih klopi. Da se je ljubiteljsko ukvarjal tudi z rezbarstvom, je bilo zame veliko presenečenje. Ko pa sta žena Anica in hčerka Marija spregovorili o njem, se je pokazalo, da se je s tem ljubiteljsko ukvarjal vrsto let, le da so tovrstni izdelki večinoma ostajali v družinskem okolju. Hčerka Marija je povedala zanimivo zgodbo o njegovih začetkih rezbarjenja. Nekoč se je na počitnicah na morju počutil nekoristnega. Odločil se je, da bo izdelal tihožitje v lesu s podobo sklede s sadjem. Nabavil je kos lesa in potrebno orodje ter začel rezbariti kar na plaži. Ljudje so ga z zanimanjem opazovali pri delu. Prvi relief je dokončal doma in ga še hranijo v domači hiši. V naslednjih letih je izdelal še več podobnih reliefov in manjših križev, ki jih je večinoma razdelil hčeram ali komu podaril za spomin. V reliefni podobi je izrezljal tudi portret svojega pokojnega očeta.

Z ženo sta rada hodila v hribe in šla kdaj pa kdaj po Koroški poti tudi peš iz Hotovlje na Bukov vrh. Nihče ne ve, ali se je Ciril s kakšnim posebnim razlogom odločil za postavitev novega križa ali ga je le slabo stanje starega spodbudilo, da je začel o tem premišljevati. Žena Anica se spominja, kako si je večkrat ogledoval neko znamenje, ki mu je bilo prav posebej všeč. Tisto je verjetno bilo zgled pri oblikovanju novega križa. Ker je polnilo med kraki križa zelo lepo in natančno izdelano, se je s pripravami in pridobitvijo soglasja pri Ahtrniku moral ukvarjati že pred letom 2004. Tega leta sta namreč z zetom in vnukom naredila betonski temelj s kovinskim nosilcem, na katerega sta v avgustu pritrdila nov leseni križ, ki je moral biti na začetku še brez Kristusovega telesa. Vsaj tako kažejo fotografije iz družinskega albuma. Sorodniki pravijo, da je bil križ kmalu dokončan. Sam pa se ob preselitvi v Hotovljo leta 2006 spominjam že kompletnega razpela. Že takrat se mi je zdelo, da so bili križ in reliefi delo veččega mizarja; za Kristusovo telo sem bil prepričan, da ga je očitno rezbaril izkušeni ljudski umetnik. Nisem pa pomislil, da bi lahko šlo za istega avtorja.

Ne dolgo potem, ko je Mežnarjev Metod razkril avtorja križa in ko sem stopil v stik s Cirilovo hčerko Marijo in njegovo ženo Anico, mi je Bernarda Jesenko Filipič poslala nekaj fotografij, vključno s posnetkom iz članka v zborniku *Stopinje v času*. Tisto, česar sem se megleno spominjal o dveh znamenjih na Ahternkovemu travniku, je bilo opisano v zborniku. Prebral

1 Stih iz pesmi Janeza Ramoveša *Znamne. Hlapci so se tam poklal med seboj* iz pesniške zbirke *Skupinska slika*.

2 Stih iz pesmi Janeza Ramoveša *Pokrajina razmajenih src* iz zbirke pesmi *Staroselski ciklus*.

Križ po dvajsetih letih, potreben obnove
(Foto: Goran Šušnjar)

Obnovljeni križ
(Foto: Goran Šušnjar)

sem, da je bil motiv postavitve prvega križa verjetno nesreča; pri drugem križu pa je bil motiv neznan. Avtorica zapisa je bila prav Bernarda, ki je sicer opisala večino kapelic in znamenj na območju poljanske župnije. Dodala je še nekaj fotografij z blagoslova Oblakovega križa tretjega maja leta 2009, ki ga je opravil nekdanji poljanski župnik Jože Stržaj. Na eni izmed njih je tudi avtor Ciril. Na takratnih posnetkih ni videti, da bi zob časa križ načel. Petnajst let potem je bilo precej drugače.

Restavriranje križa smo si zamislili kot eno izmed letošnjih aktivnosti likovne sekcije KD dr. Ivan Tavčar Poljane, s čimer se je strinjala tudi vodja likovne sekcije društva, restavratorka Jerneja Kos. Ocenila je, da bo križ do konca septembra lahko obnovljen. Tako sva z Jernejo, po pridobljenem soglasju sorodnikov Cirila Oblaka, enaintridesetega januarja 2025 križ odvila s podstavka in ga prepeljala v restavratorsko delavnico Kosovih, kjer so ga prevzeli v preno. O odstranitvi križa sem obvestil poljanskega župnijskega upravitelja Jožeta Pluta, da je oznanil razlog, zaradi katerega je križ odstranjen. Kakšen dan prej je Vinko Dolenec, sedanji gospodar na Ahtrnkovi domačiji, odstranil še stari križ in potem je travnik nekaj mesecev sameval.

Ko se je bližal konec septembra, je bil križ prenovljen. Prenovili sta ga Jerneja in Mojca Kos. Jerneja je podala tudi strokovno poročilo o obnovi križa in je objavljeno na Facebook straneh društva. Šestindvajsetega septembra je Andrej

Kos pripeljal obnovljeni križ do Ahternkove domačije, od tam smo ga na rokah nesli do kraja, na katerem je stal dvajset let, in ga spet pričvrstili na podstavek. Z župnijskim upraviteljem Jožetom Plutom smo se dogovorili za blagoslov obnovitvenih del, seznanili družini Oblak in Dolenec ter poljanske župljane o načrtovanem obredu. Četrtega oktobra se nas je več kot trideset župljanov ter Oblakovih sorodnikov zbralo okrog obnovljenega križa. Ahternkov travnik okrog križa je bil pokošen, križ so krasile rožice. Po krajšem kulturnem programu Poljanskih orgličarjev je o svojem očetu in njegovem ljubiteljskem ustvarjanju spregovorila hčerka Marija. Za njo pa je župnijski upravitelj Jože Plut blagoslovil obnovljeni križ.

Po krajši pogostitvi na travniku je Vinko Dolenec vse navzoče povabil še na druženje na Ahternkovi domačiji. Večina prisotnih se je potem odpravila tja in se ogrela s toplim čajem.

Lepo je bilo, ko so domačini iz Hotovlje in Bukovega Vrha ter člani Oblakove družine obujali spomine na pokojnega Cirila in druge dogodke, povezane z njim in njegovimi izdelki. Za nekaj časa je bil spet med nami. Del kulturne dediščine Poljancev smo obnovili in preprečili njegovo propadanje. Želimo si, da bi bila tudi pri drugih podobnih pobudah pripravljeno vpletenih za sodelovanje dovolj močna, da se bodo ohranili tudi drugi objekti/predmeti iz bližje in daljne poljanske zgodovine.

Vsak naslednji otrok je lepši

Tina Benedičič

Knjiga folklornih in spominskih pripovedi iz Poljanske doline je po dolgih letih bolj in manj dejavnega zbiranja gradiva vendarle ugledala luč sveta. V nove, dišeče in živahne platnice je ovita in krasi jih čudovita podoba ene izmed pripovedi, ki jo je prav za to prilžnost naslikal Peter Jovanovič, tako kot še nekaj drugih, ki bogatijo notranje strani. V obilju kipi knjiga in kliče k branju in obujanju spominov – verjamem, da bo marsikatera prebrana stran orosila obraz, pospešila srčni utrip ali pa pošteno nasmejala.

Zbirko *Glasovi* že vse od leta 1988, ko je izšla prva knjiga, ureja akademikinja profesorica ddr. Marija Stanonik, ki je tudi Poljance neutrudno vabila in opogumljala k zbiranju folklornih zgodb, da je nastala jubilejna, 60. po vrsti: *Vsak naslednji otrok je lepši*.

Prvi sestanek z zapisovalci je bil spomladi leta 2014 na Vidmu v Poljanah in v tem času se je skupaj z zbranim od prej nabralo 1464 folklornih in spominskih pripovedi, ki jih je 53 zapisovalec zapupalo 148 pripovedovalcev. Urednica ta zbir zelo posrečeno imenuje kar poljanski »Valvazor«. Nadalje piše, da »vsaka knjiga daje zbirki *Glasovi* svoj ton. Tako kot številne druge je tudi tokratna izjemen dokument o bitju in žitju v naših krajih, dragocen spomenik našim prednikom in neprecenljiv dar za vnuke ter izseljenim rojakom doma in po svetu.«

Izjemno duhovno dediščino, ki so jo zapisovalci deli na kup, je Stanonikova s pomočjo vestne sodelavke, etnologinje in sociologinje kulture Mojce Ferle zbrala in uredila v razdelke na: pravljice, bajčne, strašljive, razlagalne, legendne, zgodovinske, socialne, živalske, šaljive povedke, anekdote in etnološko gradivo in poljanske modrosti, slednje so posebnost te knjige. Še večja posebnost, zapiše urednica, so živalske povedke; saj veste, predvsem zaradi tistih, ljubkovalnih, kot je »ževale«.

V strokovnem članku z naslovom *Poljanska dolina, dolina v naročju Blegoša*,

Pod okriljem urednic ddr. Marije Stanonik in Mojce Ferle so pripovedi na terenu, kjer so najbolj žive in najbolj sočne, nekatere pa po spominu, zbrali in zapisali soavtorji: Anica Demšar, Tina Benedičič, Lidija Razložnik, Minka Marija Likar, Tone Košir, Milan Debeljak, Tadeja Šubic, Ivan in Štefka Križnar, Milena Sitar, Jernej Antolin Oman, Emilija Stanonik, Anton Bogataj, Ančka Šumenjak. V dneh, ko je knjiga izšla, jih je sprejel Milan Čadež, župan občine Gorenja vas – Poljane, ki je izid knjige tudi finančno podprla. (Foto: Tanja Mlinar)

Mojca Ferle iz bogatega dostopnega gradiva temeljito in obširno povzema bolj ali manj znana dejstva o Poljanski dolini, vse od lege, naseljevanja, politične in cerkvene ureditve, socialne podobe, opisuje, kako in s čim so se na Dolini preživljali, kakšne so šege in navade, ne gre mimo kulturnih in umetniških velikanov. Na 28 straneh imamo zares pregleden opis časa, prostora in življenja na Poljanskem.

Dialektologinja Francka Benedik dodaja svoje razmišljanje predvsem o govoru in poudari najbolj izstopajočo lastnost poljanščine, ki se v slovenskih narečjih sliši samo v poljanščini in žirovskem govoru. To je tako imenovano poljansko 'petje'. Druga posebnost sta dvoglasnika ie in uo, ki ju bomo v glavnem delu knjige neštokrat zasledili. Na koncu nas vabi in mi vsi z njo: »Če hočemo ohranjati narečje, govorimo po domače, kjer je le mogoče!«

Sledi osrednji del knjige, vseh 1464 pripovedi, z razlagami. Dodani so sezname domačih hišnih imen in vzdevkov, kletvice in obsežen, sočen in slikovit *Slovar manj znanih narečnih besed, besednih zvez, krajevnih in ledinskih imen*.

Sledita še *Abeledni seznam pripovedovalcev s številkami posameznih pripovedi* in *Abeledni seznam zapisovalcev in drugih sodelavcev s številkami posameznih pripovedi*.

Knjiga je zares čudovit zaklad, ki smo ga k sreči še pravočasno ujeli in urejenega pospravili, da bo še mnogim rodovom v spomin in lepo ohranjena

dediščina naših prednikov. Zapis zgodb v tej knjigi je še toliko bolj dragocen, če pomislimo na to, kako močno na spreminjanje narečij poleg mešanja prebivalstva vpliva knjižni jezik, s katerim se dandanes srečujemo na vsakem koraku.

Hkrati je izziv, da se tudi nove pripovedi, ki se bodo ob branju te knjige spet obujale v spominih, zapišejo in ohranijo. Saj vemo, tisto, kar pobiramo, pa četudi po koščkih, iz preteklosti, je pomembno in dragoceno zlasti za prihodnost.

Predstavitve knjige bo v Hiši kulture v četrtek, 15. januarja 2026, ob 18. uri. Gostji bosta ddr. Marija Stanonik in Mojca Ferle, z glasbo bodo dogodek popestrili učenci OŠ Poljane. Vabljeni!

Gruzija in Armenija – dvojčici na popku sveta

Potopis med mitom, duhovnostjo
in presenetljivo sodobnostjo Kavkaza

Matjaž Mazzini

Lepoto armenskih cerkva poudarjajo žarki svetlobe, ki presevajajo skozi strešne odprtine. (Foto: Matjaž Mazzini)

OD KOD TA NEUSTAVLJIVA PRIVLAČNOST »DIVJEGA VZHODA«?

Kaj nas, Slovence in Poljance, vleče v dežele na oni strani Črnega morja – v kraje, ki geografsko sicer spadajo v Azijo, a po duši in zgodovini zvenijo povsem evropsko? Morda nas z narodi Kavkaza povezuje isti jazoni duh – tisti nemir, ki nas vsake toliko časa požene iz naših dolin Šentflorjanskih, da z odprtimi jadri odplujemo novim obzorjem naproti. Ali pa nas z Gruzijci in Armenci na neki mitološki način povezuje dolga, skoraj arhetipska nit. Po legendi naj bi namreč prav iz teh krajev pred več kot tremi tisočletji v naše kraje priplul grški junak *Jazon* in, kot pravijo nekateri miti, ustanovil naselbini na območju današnje Ljubljane in Vrhnike. Zgodovinskih dokazov za to seveda ni – niti o morebitnem srečanju z našimi Bobri in *Ostrorogim Jelenom* – a mit je kljub temu ostal živ. Njegove sledi so še danes vtisnjene v mestno simboliko Vrhnike in Ilirske Bistrice, dveh postojank na poti proti Jadranu,

kot odmev nekega davnega stika med Evropo in Kavkazom.

Po vsem videnem v teh dveh deželah pa nas z Gruzijci in Armenci ne povezuje le mitologija, temveč predvsem stoletni – če ne tisočletni – boj za narodni obstoj, samostojnost in mednarodno priznanje.

GRUZIJA – MED KOLHIDO, KAVKAZOM IN SVETIMI RELIKVIJAMI

Naša odprava v Gruzijo in Armenijo ni imela klasičnega turističnega namena. Nismo šli tja zaradi oddiha, trekinga ali konference. Povod je bila službena pot kolega Aleša iz Stare Oselice – tistega, s katerim sva nekoč sodelovala že v KŠPD – Klubu študentov Poljanske doline. Tokrat se je odpravil preverjat, kako so v teh dveh državah urejene turistične destinacije za invalide. Kasneje je namreč organiziral ekskurzijo za skupino invalidov iz Izraela in je želel preveriti standarde na terenu. Izraelci so, kot je znano, izredno zahtevni gostje, zato

Ekipa pustolovcev na vrhu grajskega stolpa gruzijske trdnjave Rabati
(Foto: Matjaž Mazzini)

pri njih ničesar ni mogoče prepustiti naključju. Z njim smo se odpravili bolj iz radovednosti kot z velikimi pričakovanji. Predvsem pa smo pričakovali »Divji vzhod«.

Pa smo se motili. In to zelo.

V Gruzijo vodi več vstopnih poti. Naša se je začela v deželi antične Kolhide, kjer je po mitu Jazon ukradel zlato runo in Medejino srce, ter ju – tako pravi mit – skozi naše kraje ponesel proti Grčiji. Danes tem krajem kraljuje mesto Kutaisi z novim mednarodnim letališčem, našim prvim stikom z Gruzijo. In bil je – presenetljivo evropski. Ob rdeče-belih gruzijskih zastavah so povsod plapolale modre zastave z zlato rumenimi zvezdami Evropske unije.

Že na letališču je bilo videti, da Gruzija samozavestno združuje tradicijo in sodobnost. Napisi so bili dvojezični – angleški v latinici, gruzijski pa v njihovem lastnem, za naše oči skoraj ornamentalnem črkopisu. Gruzijci, tako kot njihovi sosedi Armenci, sodijo med redke narode, ki so ustvarili svojo pisavo že v 5. stoletju in jo uporabljajo še danes. Nastala je iz želje po utrjevanju narodne identitete, razlikovanju gruzijske od grške in bizantinske kulture ter zaradi želje plemstva in duhovščine po prevodu *Svetega pisma* v domača jezika. V tem obdobju, v prvi polovici 4. stoletja, sta namreč Armenija (leta 301) in Gruzija (leta 326) kot prvi državi na svetu – pol stoletja pred Rimskim cesarstvom – sprejeli krščanstvo za državno vero.

Pot po Gruziji in Armeniji je v resnici pot med samostani in cerkvami, posejanimi med Črnim morjem na zahodu, Kav-

Pozlačene pravoslavne ikone so magnet za vernike in turiste. (Foto: Matjaž Mazzini)

kazom na severu in svetopisemskim *Araratom* na jugu. Čeprav ju pogosto imenujemo »dvojčici«, sta Gruzija in Armenija bolj sestrji: povezujeta ju skupna zgodovina in večni boj za obstoj, a ločujeta vera, jezik, izvor in pokrajina. Gruzijci so avtohtono ljudstvo, ki živi na tem ozemlju že od kamene dobe. Armenci pa so eno od indoevropskih ljudstev ter so po njihovem mitu svetopisemski potomci enega od Noetovih sinov, Jafeta.

Naše gruzijsko popotovanje se je začelo po sodobni avtocesti proti Tbilisiju – glavnemu mestu, pobratenu z našim glavnim mestom Ljubljano – mimo avtonomne republike Južne Osetije z ruskimi bazami, ki je geografsko le nekoliko večja od Gorenjske, po prebivalstvu pa tretjino manjše. Naša prva postaja je bila mogočna trdnjava Rabati v mestu s težko izgovorljivim imenom – Akhaltsikhe, ki je bila pred kratkim obnovljena in preurejena v muzejski kompleks z modernim hotelom. Trdnjava predstavlja zanimiv preplet gruzijske in turške arhitekture ter stoletij burne zgodovine. V preteklosti je prehajala iz rok v roke številnih zavojevalcev, največji arhitekturni pečat pa so ji pustili Turki, ki so jo spremenili v upravno središče z razkošnimi vrtovi, vodnjaki in verskimi objekti.

PRAVOSLAVJE KOT SRCE GRUZIJSKE IDENTITETE

Naslednja postaja našega popotovanja je bilo mesto Gori, rojstni kraj ene najbolj paradoksalnih osebnosti Gruzije – Josipa Visarjonoviča Džugašvili, bolj znanega kot *Stalin*. Njegov muzej, postavljen že za časa Sovjetske zveze, je nekakšna časovna kapsula, ki poskuša v objektivni maniri prikazati njegovo pot od predanega pravoslavnega bogoslovca do roparja in poklicnega revolucionarja, nekakšnega gruzijskega Robina Hooda, do »jeklenega človeka«, kar pomeni njegov nadimek, popolnoma brez sposobnosti čutenja sočloveka in empatije, kakršen je postal po nesrečni smrti svoje prve žene. Občutek, ki smo ga dobili, je bil, da Gruzijci ne vedo povsem, kaj naj z njim – po eni strani množični morilec, po drugi strani človek, ki je s svojo neizprosno ustavil morilsko fašistično ekspanzijo in sodeloval pri postavitvi svetovnega reda, ki deloma velja še danes. Vseeno pa na ulicah Gorija spominki z njegovo podobo ne gredo najbolje v prodajo – kot bi se narod in tudi obiskovalci le stežka soočali s to težko zgodovinsko senco.

Iz hladnega muzeja smo vstopili v toplo srce duhovne Gruzije – sveto mesto *Mtskheta* z veličastno katedralo *Svetitskhoveli*, »katedralo dvanajstih apostolov«, kjer hranijo relikvijo Jezusovega oblačila in kjer so pokopani gruzijski kralji. Tam je delovala tudi sveta Nina, ki je v 4. stoletju prinesla krščanstvo v Gruzijo. Po legendi so Gruzijci zaradi njenih čudežev in pridiganja že leta 326, kot druga država, sprejeli krščanstvo kot državno vero – le četrto stoletja za Armenci. Po sveti Nini je poimenovan posebno oblikovan križ iz lesa vinske trte, prevezan z njenimi lasmi, ki predstavlja simbol vere in ženske moči.

Zanimivost, ki smo jo opazili prav pri poimenovanju svete Nine, je bilo njeno omenjanje z moškim spolom – sveti Nino oziroma angleško *Saint Nino*. Razlog za to je, da gruzijščina ne pozna slovničnih spolov niti osebnih zaimkov, ker spol izražajo posredno z drugimi besedami. Gruzijski jezik je namreč jezik, ki se je razvil povsem avtohtono, zunaj indoevropskih

Samostanska cerkev in stražni stolp na poti proti Kavkazu
(Foto: Matjaž Mazzini)

Pogled na prenovljeno trdnjavo Rabati (Foto: Matjaž Mazzini)

vplivov, in velja za enega najstarejših še živčih jezikov. Če malce karikiram, morda prav zato Gruzijci že po teoriji nimajo težav s sodobnimi razpravami o spolu, ki tako tarejo zlasti ostale bolj zahodne Vzhodnoevropejce – ker spola v jeziku preprosto nimajo. Sicer pa, tudi naš poljanski dialekt ima kakšno simpatično posebnost, recimo odsotnost nekaterih sklonov v pogovornem jeziku, zaradi česar marsikateri kleni Slovenec hitro zastrže z ušesi, a vseeno, gruzijščina je to svojo posebnost razvila v popolno jezikovno filozofijo. »Meje mojega jezika so meje mojega sveta,« je zapisal filozof Ludwig Wittgenstein. In v Gruziji ta misel dobi posebno težo.

Kot Poljanske doline ni mogoče opisati brez umetnikov, tudi Gruzije ni mogoče razumeti brez njenega prepleta med umetnostjo in – vinsko trto. Vzhodni rob Gruzije in s tem Evrope smo dosegli v rodovitni regiji *Kakhetija*, pri samostanu *Bodbe*, kjer počiva tudi sveta Nina. V bližnjem mestu *Singhnagi*, »gruzijskem mestu ljubezni«, pa se je rodil tudi sloviti gruzijski slikar *Niko Pirosmiani*. Živel je v revščini, umrl pozabljen, a po smrti postal nacionalni simbol – gruzijski *Anton Ažbe* in *Ivan Grohar* v eni osebi, katerih sodobnik je tudi bil. Zapustil pa nam je romantično zgodbo o neuslišani ljubezni in tisočeri vrtnicah, ki jih je poklonil nesojeni ljubezni, francoski igralki, ki je gostovala v Tbilisiju in v katero se je nesmrtno zaljubil. Tako zelo, da je za vrtnice, ki ji jih je poklonil, razprodal celotno premoženje. Je pa ta pokrajina, ki se

Največja gruzijska katedrala sv. Trojice v Tbilisiju (Foto: Matjaž Mazzini)

Gruzijska narodna jed z imenom hinkali je zelo podobna našim žlikrofum. (Foto: Matjaž Mazzini)

Izdelava tradicionalnega gruzijskega kruha hačapuri (Foto: Matjaž Mazzini)

Križ sv. Nine (Foto: Matjaž Mazzini)

razprostira pod mestom Singhnagi, samostanom Bodbe ter vse do Azerbajdžana, zelo rodovitna ter bogata z vinsko trto tudi zato, ker je po legendi prepojena s krvjo Gruzijcev, ki so prav na teh ravninah sami stoletja branili Evropo, svojo deželo in krščanstvo pred vzhodnimi zavojevalci.

Za konec zapisa o Gruziji še beseda o vinu. Brez njega Gruzije ni mogoče razumeti. Domovina vinske trte je že šest tisoč let, z več kot petsto avtohtonimi sortami, Gruzija z vinom živi kot z duhovno snovjo. Tam vino ni le pijača, temveč kultura, molitev in obred. Gruzijci vino spoštujejo in se ga ne nacejajo ter predvsem ga ne pijejo brez zdravice, ki je obvezna za vse člane omizja in jo imenujejo *tamadah* – zdravica poetičnih nagovorov, prepletenih z modrostjo, humorjem in spoštovanjem do življenja in domovine. Za Gruzijce je vino hrana – duhovna in telesna. Zelo podobno kot za nas, Slovence. In tudi to je še ena naša skupna točka.

ARMENIJA – KAMEN, MOLK IN SVETLOBA

Prehod v Armenijo, deželo marelic, je bil kot vstop v drug svet. Gruzijci so nas opozarjali, da so njihovi sosedje posebneži, in da tam ni kaj videti – ter da se bomo že po dveh dneh želeli vrniti.

In res. Že mejni prehod je bil doživetje zase – majhen prostor, gneča, strogi cariniki in številni obrazci. Še posebej za Aleša, ki je imel v potnem listu žig iz Azerbajdžana in ker sta državi še vedno v vojnem stanju, mu je grozilo, da vstopa armenski uradniki ne bodo dovolili. Po daljšem pojasnjevanju in prepričevanju, tudi to, da ni azerbajdžanski agent, in podpisu številnih formularjev mu je naposled vseeno uspelo.

Prvi vtis je bil presenetljiv. Ceste so bile široke, nove in urejene – bolj evropske kot v marsikateri evropski državi. Čez hribovite prelaze smo se peljali do samostana *Haghpat*, prvega srečanja z armensko duhovnostjo. Cerkev s samostanom je bila povsem drugačna od gruzijskega pravoslavja. *Armenska apostolska cerkev* je asketska, vklesana v kamen, brez bleščečih ikon in pozlačenih okraskov. V eni od cerkva smo po naključju prisostvovali obredu svetega krsta: v temi, ob plamenu sveč, s tihim duhovnikom v temni halji in kapuci. Delovalo je kot krščanstvo v svoji prvobitni, skoraj skrivnostni obliki.

V nadaljevanju nas je pot proti glavnemu mestu *Erevanu* vodila po sodobni avtocesti. Pričakovali smo nekakšno kari-katuro mesta iz šal o *Radu Erevan*, a nas je pričakalo živah-

Kaskade v glavnem mestu Armenije Erevanu predstavljajo zmagoslavje kulture in umetnosti. (Foto: Matjaž Mazzini)

no, sodobno mesto z jasno urbanistično zasnovo, širokimi avenijami in presenetljivo modernim voznim parkom, v katerem so poleg evropskih prevladovali tudi številni kitajski električni avtomobili.

Armenija spada med najbolj krščanske države sveta. Med 97 in 99 odstotkov prebivalcev pripada Armenski apostolski cerkvi. Njihove vere ni uspelo izkoreniniti niti Perzijcem, niti Turkom, niti Rusom, niti Sovjetom, prej nasprotno – številne tragedije so jo utrdile. Najprej turški genocid nad Armenci v začetku 20. stoletja, nato dokončno katastrofalen potres leta 1988, ki je terjal več deset tisoč življenj. Neustrezen odziv oblasti je Armencem omajal zaupanje v prejšnjo državo, Sovjetsko zvezo, in okreplil vez med narodom in nacionalno Cerkvijo ter pospešil težnje po odcepitvi ter samostojnosti.

A vseeno, kljub deklarirani globoki veri v Erevanu ni čutiti javne religiozne pompoznosti kot v Tbilisiju. Nacionalno središče tu ni katedrala kot v Tbilisiju *Katedrala Svete Trojice*, temveč *Erevanske kaskade* – veličasten kulturni kompleks galerij, stopnišč in teras, ki se razprostira čez celoten mestni hrib. Nad njim pa v daljavi bedi spominski center armenskega genocida z večnim plamenom in sodobnim obeliskom. Oba objekta, tako tbilisijska katedrala kot erevanske kaskade, oba dokončana v tem stoletju, vsak na svoj način predstavljata most med preteklostjo in sodobno identiteto obeh narodov. Prvi na gruzijski način, narejen z množičnim zbiranjem sredstev med narodom, drugi na armenski način, s financiranjem pretežno iz diaspore, ki je v Armeniji izredno močna. Predvsem v Ameriki in Franciji.

Za konec je treba omeniti, da so edinstveni tudi armenski samostani. Slednji so bili v divjih stoletjih boja za nacionalno preživetje hkrati duhovna in fizična zavetišča. Številni so vklesani v vulkanske skale, kar je gradnjo olajšalo, a jim dalo značilno surovo lepoto. Samostan *Geghard* kot lep primer vojaško religiozne arhitekture, vzhodno od Erevana, nas je tako očaral s temačno notranjostjo in z ozkimi, podolgovatimi okni, ki služijo kot svetlobne reže in so včasih služile hkrati tudi kot strelne line. Samostanska cerkev pa je presenetljivo v celoti izklesana v ogromni skali od vrha navzdol. Drugi samostan, *Haghartsin*, pa skriva zanimivo zgodbo: njegovo obnovo so financirali arabski šejki, kar predstavlja simbolično dejanje, ki presega verske predsodke in dokazuje, da tudi v sodobnem svetu, prepolnem verskega in ideološkega sovraštva, razumevanje in empatija lahko premagata še tako zakoreninjeno ideološko ali versko slepoto, kar je tudi eno od mnogih spoznanj tega popotovanja.

ZAKLJUČEK

Na koncu poti naj poudarim, da so se v teh desetih dneh razblinili vsi stereotipi o »Divjem vzhodu« kot zaostalem tretjem svetu. Gruzija in Armenija, razen strogo geografsko, nikakor nista divji. Poleg tega, da sta veliko bolj evropski kot marsikatera formalno evropska država, imata tudi urbano infrastrukturo, povsem solidno prilagojeno potrebam invalidov. Sta pa tudi civilizacijski zibelki, v katerih se na svojstven način Evropa in Azija kot v cvetnem popku združujeta v lepo harmonično protislovje – v prostor, kjer ima zgodovina obraz in vera svojo človeško mero.

V letu Polanskega misijona

Jože Plut, župnijski upravitelj

Pravijo, da se voda, ki stoji, usmradi in da je stagnacija pravzaprav nazadovanje. To nedvomno drži. Velja za državo, občino, župnijo in za posameznika. Še najslabši je pravzaprav varljivi občutek, da sem še kar dober, da nam gre kar dobro. In prav to ni dobro! Jezus je temu dejal: »Ko stojiš, glej, da ne padeš!« Če smo kot posamezniki in skupnost odprti, če nam ni vseeno, kako stvari v družbi, našem okolju in osebnem življenju stojijo, imamo »čuteče srce«, kot pravi *Sveto pismo*, in smo »živi«, kot pravi isto *Pismo*.

Tako smo v župnijskem pastoralnem svetu in celotni župniji že ves čas skušali prisluhniti Svetemu Duhu in se odločili, da bomo od adventa 2024 do adventa 2025 imeli misijonsko leto, ki smo ga poimenovali POLANSKI MISIJON. Zadnji misijon v naši župniji je bil leta 1981. Za misijonarje smo izbrali brata Jožka Smukavca, brata Luka Modica, oba kapucina, in sestro Gražyno Mech, FMM. Po zbiranju predlogov je skupina za misijon izbrala geslo »Nekdo Te kliče«, Klementini Peter nel pa je bila zaupana izdelava loga. Nismo hoteli ostati samo pri klasičnem misijonu, ko je bilo enotedensko dogajanje, ampak smo se odločili za letošnji misijon, ki smo ga zaključili z desetdnevним dogajanjem med petkom pred nedeljo Kristusa Kralja in prvo adventno nedeljo.

Želeli smo tudi, da ne bi ostali samo pri sebi, ampak da so naša srca odprta za bližnje (v tiski), tako v župniji kot tudi po svetu. Zato smo začeli zbirati tudi za preganjane kristjane v Siriji (zbrali smo več kot 14.000 evrov in jih ob pomoči Karitas nakazali karitas v Siriji). Naši trije misijonarji pa so nas večkrat navduševali na sejnih in predvsem na Polanskem festivalu, ki smo ga junija organizirali na Dvorcu Visoko. Tam so bili ob prikazu polanske iznajdljivosti in misijonarjev tudi gostje, ki so nas navduševali: Darko Đurić, Domen Kljun, Ravbarji. Navdušujoč dan je bil za vseh dva tisoč udeležencev. Tudi z izbranimi gosti na Polanskih pogovorih smo skušali navduševati za plemenito in dobro. Z nami so bili: stalni diakon in logoterapevt Matic Vidic, ki nam je spregovoril o poti samopresejanja; mag Mojca Belcl Magdič, ki nam je spregovorila o tem, ali mladi res želijo spremeniti spol; gledališka igralka Milada Kalezić, ki nam

je spregovorila o odru življenja; polanske letalke Ema Klinec, Nika Vodan in Urša Križnar, ki so pričevale o športu, uspehih, vrednotah, veri; TV-voditeljica Bernarda Žarn, ki je pričevala o tem, kako je, ko kamere ugasnejo, TV-voditeljica in novinarka dr. Rosvita Pesek, ki nam je prikazala proces osamosvajanja in demokratizacije misli v našem narodu. Vsi pogovori so bili sproščujoči in duha navdihujoči.

Ob živem dogajanju v zvezi s Polanskim misijonom pa je potekalo veliko drugih dogodkov, povezanih s cerkvenim letom: božič, silvestrska maša na polanski sv. Gori; križevi poti po podružnicah, nedeljske šmarnice ob križih, podelitev zakramentov katehumenom za velikonočno vigilijo, sv. birma in prvo sv. obhajilo, skavtsko dogajanje, predvsem pa rekorden oratorij. Bogu hvala.

Za povrh pa je potekalo vse, kar je mogoče, za pripravo našega župnijskega doma. Tako bomo v kratkem začeli z obnovo Bognarjeve hiše, kupili smo Županuše, začeli dela, ki smo jih v dogovoru z Zavodom za varstvo kulturne dediščine lahko (čiščenje hiše in velbov, utrjevanje velbov, naredili smo tudi vrtine za ogrevanje), pripravili idejno zasnovo in čakali na izdelavo konservatorskega načrta, ki je zdaj že potrjen s strani ZVKD, usklajen z idejno zasnovo in lahko steče pridobivanje gradbenega dovoljenja, saj bodo nekateri elementi zgradbe vrnjeni v prvotno obliko, druge pa bomo uredili na novo, da bo zgradba tudi funkcionalna in primerna za nov namen uporabe. Tudi tu, hvala vsem, ki ste pomagali.

Na gospodarskem področju je treba omeniti še nekaj pomembnih stvari: v gozdu na Gori smo naredili vlake in začeli sanacijsko sečnjo gozda; popravili smo streho na cerkvi Žalostne Matere Božje na Bukovem Vrhu in pri sv. Volbenku na Logu, kjer je tudi novo ozvočenje; uredili smo sistem samodejnega črpanja vode pod farno cerkvijo v primeru poplav, ki bo deloval tudi, če zmanjka električne energije. Želimo si, da bi zanesljivo deloval ...

Kar veliko in dinamično leto je bilo. Hvala vam in dobremu Bogu. Naj bo delo pri ureditvi naših župnijskih prostorov in v življenju nas vseh še naprej blagoslovljeno.

Misijonska predaja ključa (Foto: Jernej Pisk)

Misijonska procesija (Foto: Jaka Šubic)

Poljanci še vedno brez knjižnice

Bernarda Buh, knjižničarka

Oddelek za odrasle (Foto: Viias, d. o. o., Damjana Zaviršek Hudnik, Sandra Banfi Škrbec)

Krajevna knjižnica Poljane, ki jo je leta 2023 odnesla avgustovska vodna ujma, še vedno čaka na odprtje svojih novih prostorov. Koliko časa boste Poljanci še čakali? Odgovora na to vprašanje žal nimamo. Prostor v novi Hiši kulture so pripravljene. Oprema, ki bo krasila prostor nove knjižnice, je dogovorjena. Žal pa Občini zanjo še ni uspelo zagotoviti denarnih sredstev. Verjamemo, da se Občina trudi po svojih najboljših močeh in da pri vseh stroških, ki jih je ujma prinesla, preprosto ne zmorejo uresničiti vsega. Pričakovanje je z vsakim dnem večje in zato komaj čakamo na ta veseli dan, ko vas bomo ponovno lahko povabili v prečudovite nove prostore Krajevne knjižnice Poljane. Da boste lažje počakali, vam pripenjamo sliko oddelka za odrasle.

Novi prostori bodo zares krasni, o tem ni dvoma. Z njimi pa bo v njih zaživel tudi nov projekt Knjižnica semen. Projekt, ki ga iz sklada za regionalni razvoj sofinancira Evropska unija, poteka v

okviru projektnega partnerstva, ki ga sestavljamo Knjižnica Ivana Tavčarja Škofja Loka, Razvojna agencija Sora, društvo tabornikov Rod svobodnega Kamnitnika in podjetje Prunus+ geotehnične storitve, razpisuje pa ga LAS loškega pogorja. Uspešno smo se prijavi s projektom Ulice zdravja in samooskrbe. Projekt si prizadeva za celovito izboljšanje kakovosti življenja s spodbujanjem trajnostne rabe lokalnih virov, lastne samooskrbe in zdravih življenjskih navad. S predlogi zasaditve ali racionalne rabe javnih in zasebnih površin se spodbujajo trajnostne prakse in širijo ideje inovativnega izkoriščanja lokalnih virov.

Knjižnica Ivana Tavčarja Škofja Loka je v projektu odgovorna za vzpostavitev Knjižnice semen. Slednja je že zaživela v Krajevnih knjižnicah Železniki in Žiri. V drugem delu projekta jo bomo vzpostavili tudi v Krajevni knjižnici Poljane, če bo seveda knjižnica v novih prostorih že obratovala, sicer bomo projekt odprli načasni lokaciji.

KNJIŽNICA SEMEN – KAJ TO SPLOH JE?

Knjižnica semen je eden od načinov ohranjanja biotske pestrosti kulturnih rastlin. Temelji na menjavi semen ter ozaveščanju in povezovanju lokalne skupnosti. S svojim delovanjem omogoča izmenjavo dobrih praks, predvsem pa preko pridelave rastlin iz izposojenih semen spodbuja ohranjanje tradicije pridelave domačih semen. Glavno vodilo vseh knjižnic semen je promocija biotske raznovrstnosti, lokalne pridelave hrane, samooskrbe in vrnitev semen v roke ljudi.

Z umeščanjem knjižnic semen v splošne knjižnice želimo knjižničarji izpostaviti izobraževalno funkcijo knjižnice ter posameznika spodbuditi k aktivnemu delovanju v skupnosti in ohraniti kulturne in naravne dediščine (kar semena so!), pa tudi k ustvarjanju vezi med člani skupnosti. Vse to pa se ujema z našo tradicionalno vlogo in proaktivnim pristopom, ki ga sodobne knjižnice poudarjamo.

Kako deluje?

Knjižnica semen deluje kot vsaka druga knjižnica, le da si v njej ne izposojate knjig, temveč domača semena, iz katerih vzgajate rastline in nato pridelate nova. Del teh nato vrnete v knjižnico.

Komu je namenjena?

Namenjena je vsem posameznikom, ki doma pridelujejo svoje vrtnine, se zavedajo pomena zdravih domačih semen in so za skupno dobro pripravljeni darovati nekaj svojega časa in truda.

Ali moram biti član knjižnice, če si želim izposojati semena?

Da. Članstvo bo za uporabnike Knjižnice semen brezplačno.

Kako si semena izposodim?

Za izposojanje je pripravljena posebna aplikacija, ki je zelo preprosta za uporabo. V pomoč smo vam vedno na voljo knjižničarke.

Želim darovati semena. Kako lahko to storim?

Zelo bomo veseli vsakega daru. Paziti morate le, da semena vzgajate sami in da poznate osnovne podatke o rastlini, saj jih morate vnesti v poseben obrazec. V knjižnici vas bodo čakale vrečke za semena ter navodila za postopek vnosa podatkov v bazo.

Ali se bodo semena izposojala celo leto?

Knjižnica semen bo aktivna v sezoni vrtnarjenja – to je od začetka februarja do konca oktobra, v času odprtosti posamezne knjižnice.

Vse, ki imate doma pridelana semena in bi jih bili pripravljeni podeliti s svojimi sokraji, res vljudno vabimo, da nas obiščete in jih darujete v Knjižnico semen. Knjižničarke vam bomo projekt z veseljem natančneje predstavile, vas seznanimi s programom za vnos podatkov. Če še niste član naše knjižnice, vas bomo tudi brezplačno vpisali. Ostanimo samooskrbni in svoja semena delimo tudi z ljudmi okoli sebe.

KNJIŽNICA IVANA TAVČARJA ŠKOFJA LOKA PRAZNUJE

Knjižnica Ivana Tavčarja Škofja Loka v letu 2025 praznuje zavidljiv jubilej. Svoja vrata je prvič odprla 2. decembra 1945. Takrat se je imenovala Ljudska knjižnica Škofja Loka, zrasla pa je iz bogate knjižničarske in bralske tradicije, katere začetki segajo v leto 1862, ko so loški narodnjaki ustanovili prvo čitalnico. Šestega julija 1972 se je knjižnica v čast velikega rojaku, pisatelju Ivanu Tavčarju, preimenovala v Knjižnico Ivana Tavčarja Škofja Loka. Podrobna zgodovina knjižnice in njen razvoj v prvih petdesetih letih delovanja je predstavljen v jubilejnem zborniku *Knjižnice na Škofjeloškem*, ki ga je knjižnica izdala leta 1995.

Krajevna knjižnica Poljane je zaživela leta kasneje, leta 1980 v Kulturnem domu Poljane, v tistem malem prostoru, kjer so poprej Poljanci obiskovali zobozdravnika.

Danes, 45 let od začetkov knjižnične dejavnosti v Poljanah, Poljanci in zaposleni v knjižnici z velikim pričakovanjem čakamo na odprtje novih prostorov Krajevne knjižnice Poljane. In ko bo prišlo do velikega dogodka, vas bomo o njem z velikim veseljem in slovesno obvestili.

Ob zaključku leta 2025 vam kolektiv Knjižnice Ivana Tavčarja Škofja Loka želi, da bi se s toplino v srcu spominjali preteklega leta, da pa vam leto, ki je pred vrati, prida še kanček tistega, za kar vas je iztekajoče se leto prikrajšalo.

Naj bo zdravo, srečno, veselo, dobrih knjig polno leto 2026!

In seveda, da nam leto 2026 nakloni nove knjižnične prostore!

»Vse se bleši od pisanga pjerja«¹

Goran Šušnjar, predsednik Kulturnega društva dr. Ivan Tavčar Poljane

Ce bi na kratko povzeli delovanje KD dr. Ivan Tavčar Poljane v letu 2025, bi lahko rekli, da je društvo ponovno uresničilo vse dogodke s svojega standardnega nabora prireditev in tudi nekaj izrednih projektov. Žal je želja o začetku uporabe novega kulturnega doma pred jesenskim časom ostala neuresničena.

Dejstvo, da je bilo delovanje društva omejeno tudi letos, ker v kraju ni alternativnih prostorov, primernih za uprizoritev gledaliških predstav, se ni odražala le v odsotnosti naše tradicionalno najbolj prepoznavne dejavnosti, ampak posledično tudi na proračunu društva. Tako pri nekoliko večjem obsegu ostalih dejavnosti društvo prejme vsako leto manj sredstev. Obetavna je napoved, da bo prav v novem domu konec meseca novembra potekala letošnja občinska proslava. To bo verjetno pomenilo, da bodo potem prostori na voljo tudi za druge dogodke.

Letos smo delovali na trenutno dostopnih lokacijah v kraju: v telovadnici OŠ Poljane, v prostorih Šubičeve hiše in na Visokem. Dogodkov je bilo spet več, kot smo jih vključili v svoj program dela. Vse delujoče sekcije so izvedle več kot minimalno število potrebnih dejavnosti, ki upravičujejo njihov formalni obstoj.

Sredi marca smo v Šubičevi hiši izvedli zbor članov društva. Pred formalnim začetkom zbora smo spremljali predstavitev o postavitvi Savinškovega kipa Ivana Tavčarja na Visokem. Tokrat pa nam na zboru ni uspelo podeliti zahval Jerneji Bonča in Andreju Šubicu za njuno dolgoletno ustvarjanje na gledališkem področju, ampak smo to storili šele septembra.

Tudi letos smo ob rojstnem dnevu Aleša Ušeničnika priredili dogodek – predstavitev njegovega delovanja na področju filozofije. V sodelovanju z Župnijo Poljane smo v dvorani pod cerkvijo organizirali predavanje dr. Iva Keržeta z naslovom *Aleš Ušeničnik in usoda katoliške teologije v 20. stoletju*. Tako si prizadevamo za ohranitev obeleževanja spomina nanj ob vsakokratni obletnici njegovega rojstva.

Na predvečer kulturnega praznika smo letos predstavili delovanje naše nekdanje glasbene skupine Planinca. Skozi fotografije in delčke glasbenih in video zapisov smo se sprehodili skozi zgodovino njihovega dvajsetletnega delovanja, predstavili nekdanje člane in končno zasedbo skupine. Za glasbo na prireditvi so poskrbeli najprej sami člani glasbene skupine Planinca, citrarka Lucija Triler iz Prosvetnega društva Sotočje, potem pa Poljanski orgličarji in za to priložnost oblikovana zasedba VaJoMaJo. Prireditve je vodila Mateja Tušek.

S takimi dogodki nadaljujemo dejavnosti za ohranitev zgodovinskega spomina na osebe, ki so za kraj in njegove prebivalce naredile nekaj več.

Sicer smo tudi letos izpeljali standardne prireditve: koncert učencev GŠ Škofja Loka, praznovanje dneva staršev in dneva državnosti, miklavževanje. Koncert učencev glasbene šole je potekal na Visokem, v poročni dvorani Tavčarjevega dvorca.

Praznovanje dneva staršev in dneva državnosti sta potekala v telovadnici OŠ Poljane. Prireditve ob dnevu staršev je letos ponovno zelo uspešno pripravila Elizabeta Proj. Letošnjo prireditve je obogatilo pričevanje Mateje Tušek kot mame v veliki družini. Bogat glasbeni program so izvedli učenci OŠ Poljane pod vodstvom Matjaža Slabeta in učenci GŠ Škofja Loka pod vodstvom njihovih mentorjev. Sodelovali so tudi članice in člani plesnih skupin OŠ Poljane pod mentorstvom Petre Slabe.

Za praznovanje dneva državnosti je poskrbel Janez Arnolj, v sodelovanju s Krajevno skupnostjo Poljane, OŠ Poljane in GŠ Škofja Loka. V kulturnem programu so sodelovali člani okteta Deseti brat ter učenke in učenci GŠ Škofja Loka. Letošnji osrednji gost proslave /govornik je bil generalpodpolkovnik Robert Glavaš. Prireditve sta vodila Iza Benedičič in Urban Drlink.

Miklavževanje je Hermina Peternel tudi tokrat izpeljala v poljanski cerkvi, v sodelovanju s Krajevno skupnostjo Poljane in Župnijo Poljane, ker še ni bilo drugega primerne prostora.

Sekcije društva so bile splošno uspešne in so izpeljale veliko dogodkov v Poljanah in drugje. Z obsegom izvedenih dejavnosti so tudi letos izstopali Poljanski orgličarji pod umetniškim vodstvom Antona Kreka ter literarna in likovna sekcija, ki ju vodita Jerneja Bonča in Jerneja Kos.

Orgličarji so, poleg večjega števila nastopov po različnih krajih, tudi letos organizirali *Večer z orglicami* na videmskem dvorišču. Orgličarji so letos vstopili v dvajseto leto delovanja in se pripravljajo na praznovanje svoje dvajsetletnice.

Literarna in zgodovinska sekcija sta tudi letos pripravili večje število prispevkov za lokalne časopise – *Vaščana* in *Podblegaške novice*, oblikovali vezna besedila ob različnih kulturnih dogodkih in interpretirali različna besedila v kraju in drugje. V sodelovanju z Muzejskim društvom Škofja Loka smo izvedli predstavitev 71. številke *Loških razgledov*. V sklopu predstavitve je Nives Lunder predstavila vsebino članka o svoji mami Sely de Brea Šubic. V sodelovanju z Župnijo Poljane smo organizirali predstavitev *Poljanskega rokopisa*. Baročno pripovedno delo sta predstavila dr. Matija Ogrin in dr. Andrejka Žejn. Zgodovinska sekcija je organizirala predavanje Petra Hawline o družinskem drevesu družine Tavčar in tudi predavanje dr. Alojza Demšarja o usodah dveh cerkva svete-ga Martina, v Žireh in v Poljanah.

Uspešno smo zaključili tudi literarna in likovna razpisa za otroke osnovnih šol na področju naše občine, ki sta ju pripravili in izpeljali Elizabeta Proj in Jerneja Kos. Odziv na literarni razpis je bil bolj skromen za razliko od likovnega, na katerega je prispelo večje število izdelkov. Najboljša dela so bila predstavljena v galeriji Šubičeve hiše ter na FB straneh društva, njihovi avtorji pa nagrajeni.

Likovna sekcija je, poleg razstave Katarine Silan na začetku leta, kot eno izmed svojih dejavnosti izvedla tudi obnovo Oblakovega križa na Koroški poti.

¹ »Vse se bleši od pisanga pjerja« – stih iz pesmi Janeza Ramoveša *Od zelenkastih kolobarju iz knjige Staroselski cikelus*.

Literarni večer o pesniškem ustvarjanju Janeza Ramoveša (Foto: arhiv KD dr. Ivan Tavčar Poljane)

Prireditev ob dnevu staršev (Foto: arhiv KD dr. Ivan Tavčar Poljane)

Konec avgusta, prav pred rojstnim dnevom pisatelja Ivana Tavčarja, smo spet gostili skupino ameriških študentov, ki je nekaj tednov preživela v Sloveniji. Predstavili smo jim Škofjo Loko in Dvorec Visoko ter jih seznanili z življenjem in delom pisatelja Ivana Tavčarja. Dobrodošlico na Visokem so jim pripravili naši Poljanski orgličarji.

Z vidika skrbi za okolje in trajnostnega razvoja je dr. Danilo Bevk s sodelavkama predstavil projekt *Živi in pisani vrtovi Škofjeloškega*.

Najobsežnejši in najzahtevnejši projekt letošnjega leta je bil tisti z naslovom *Narečje – od preprostosti do mojstrstva*. Projekt je potekal kot cikel štirih dogodkov, ki so obravnavali različne vidike uporabe poljanskega narečja.

Začeli smo s predavanjem Andreja Šubica o uporabi narečja v poljanskem gledališču. Nadaljevali smo s pogovorom nekdanjega profesorja na Filozofski fakulteti dr. Mirana Hladnika z akademikino ddr. Marijo Stanonik o slovenski narečni književ-

nosti. Tretji dogodek je bil pogovor z uporabniki poljanskega narečja v javnem življenju. Poleg našega župana Milana Čadeža so sodelovali še Marija Knafelj, avtorica knjige in drugih besedil v poljanskem narečju; David Mohorič, član glasbene skupine Štedientje in avtor besedil v poljanskem narečju, ter Jakob Jezeršek, predsednik KŠPD in odgovorni urednik *Polanskega cajt'nga*. Z gosti se je pogovarjal Goran Šušnjar.

Zaključili smo z literarnim večerom, na katerem sta nekdanja profesorica na Filozofski fakulteti dr. Irena Novak Popov in pesnik Janez Ramoveš spregovorila o njegovih pesmih. Nekatere je pesnik tudi sam interpretiral, v glasbeni obliki pa smo jih nekaj slišali v izvedbi pevke Uršule Ramoveš.

Kulturno društvo dr. Ivan Tavčar Poljane je za nekatere svoje zaslužne člane podalo predloge za podelitev priznanj zaradi njihovega dolgoletnega uspešnega dela. Nekateri predlogi so že bili upoštevani, za nekatere pa še čakamo odgovore pristojnih institucij.

Šubičeva hiša skozi leto 2025

Jure Ferlan

K letošnjemu opisu dogajanja v Kulturnem centru slikarjev Šubic, kakor se v daljši verziji imenuje Šubičeva hiša, velja prišteti še opis lanskih decembrskih prireditvev, ki jih je pripravil upravitelj hiše Zavod Poljanska dolina, nekatere tudi skupaj z zunanjimi izvajalci, Kulturnim društvom dr. Ivan Tavčar Poljane in Zavodom O iz Škofje Loke.

Na predvečer Tega veselega dne kulture v začetku decembra je v galeriji Šubičeve hiše potekalo odprtje razstave skic Iveta Šubica za veliko fresko z motivom *Poljanske vstaje*, na kateri je portretiral veliko takratnih domačinov. Umetnikova hči Maja Šubic je z obiskovalci delila spomine na nastajanje freske, saj je kljub mladosti očetu že pomagala pri posameznih detajlih. Mesec se je zaključil z izjemnim *Koledovanjem* na prireditveni ploščadi pred hišo, saj so 29. decembra na obisk prišli Kranjski furmani, zraven pa še člani folklorne skupine TD Žirovski vrh, ki so zaplesali v slikovitih starosvetnih poljanskih nošah.

Konec januarja je bilo odprtje fotografske razstave Fotokluba Anton Ažbe Škofja Loka z naslovom *2024*. Številne udeležence odprtja je poleg predsednika FS Anton Ažbe Izidorja Jesenka nagovoril tudi predsednik Fotografske zveze Slovenije Tomaž Lanišek. Na slovenski kulturni praznik, 8. februarja, je potekal že tradicionalni dogodek *Žive slike*, na voljo so bili brezplačno strokovno vodenje po zbirkah, otroške likovne delavnice in ogled ustvarjanja karikatur z Borisom Oblakom, ki je nekaj gostov tudi upodobil. Med zimskimi počitnicami so ves teden potekale počitniške ustvarjalne delavnice za otroke.

Konec marca je bilo odprtje slik iz izrezanega papirja umetnice Katarine Silan. 27. maja so številni obiskovalci pozorno prisluhnili restavratorki Mateji Očepek iz Zavoda za umetnost H'Art. Temeljito je predstavila konservatorsko-restavratorske posege na dveh slikah z motivom sv. Jakoba iz cerkve v Ledinah nad Žirmi. V razmiku dveh desetletij sta ju naslikala oče podobar Štefan in sin akademski slikar Janez Šubic. Na dogodku sta bili postavljeni na ogled, za kar gre zahvala Župniji Ledine. Po vsej verjetnosti je sv. Jakoba Štefan naslikal doma, tako da se je v hišo vrnila po več kot stoletju in pol, kolikor je minilo od njenega nastanka. Po predstavitvi se je razvila živahna diskusija. Dogodek je potekal v sklopu Konservatorsko-restavratorske transverzale, ki jo koordinira Društvo restavradorjev Slovenije.

11. junija je bilo v galeriji odprtje razstave *Odprimo vrata novemu kulturnemu domu v Poljanah*, v organizaciji poljanskega kulturnega društva. Predstavili so likovne upodobitve novega kulturnega doma v Poljanah, ki so jih ustvarili osnovnošolci. 21. junija je na ploščadi pred hišo in v sami hiši

Prizor z Likovnega živžava (Foto: Jure Ferlan)

potekal *Likovni živžav*, po rednem mesečnem vodenju je bilo odprtje razstave udeležencev likovnega tečaja Eve Mazi. Zapela so Polanska dekleta, zaplesale pa mažoretke, ki vadijo v OŠ Gorenja vas, na voljo so bile tudi odlične palačinke, ki so jih pekli prizadevni člani TD Gorenja vas.

24. septembra je o usodah dveh starih cerkva sv. Martina, poljanske in žirovske, predaval dr. Alojz Demšar. Med jesenskimi počitnicami so potekale ustvarjalne delavnice. 4. novembra so članice DPŽ Blegoš odprle likovno razstavo z naslovom *Svet med vrhovi in cvetovi*, 7. novembra pa je Minka Likar predstavila svojo peto knjigo *Onkraj sebe*. Skozi leto so, razen med poletnimi počitnicami, v večnamenskem prostoru potekali torkovi večeri z različnimi strokovnimi predavanji, ustvarjalnimi delavnicami za otroke in odrasle ter potopisi, ki so bili še posebej dobro obiskani. Milan Čehovin je predstavil peš romanje od Gorenje vasi do Medžugorja, Tino Mamić knjigo o priimkih, Ivan Filipič *Treking pod Anapurno*, Simona Kermavnar *Litoželezno dediščino*, Aljaž Bogataj in Nina Kavčič *Kirgizijo in Kazahstan*, Milena Miklavčič pa je ob prvem obisku Šubičeve hiše pripravila predavanje *Zakaj molk ni zlato?* Zdravnika Jan Urh in Maruša Mlinar Urh sta pozornost pritegnila s predavanjem o humanitarni medicinski odpravi v Kenijo, morda še večjo pa Silvo Pivk s potopisom po Severni Koreji. *Bosanske piramide* je predstavila Irma Dolinar, gobe v Sloveniji Romina Pleško. Nataša Klemenčič pa je predavala o čebelah. Vsako tretjo soboto v mesecu je potekalo redno mesečno vodenje ob 10. uri, hišo pa je obiskalo več najavljenih skupin različnih generacij. V lanskem in letošnjem letu se je opravilo tudi več vzdrževalnih in sanacijskih del po predlanski ujmi, ki je hišo precej poškodovala predvsem v kletni etaži.

Kulturni spomenik, ki diha s tradicijo in sodobnim utripom

Jure Ferlan

Na enem od filmskih večerov so predvajali *Ravbarskega cesarja*. (Foto: arhiv Zavoda Poljanska dolina)

Leto 2025 je bilo na zgodovinskem posestvu Dvorca Visoko znova pestro in živahno, saj se je pod njegovo streho in v slikoviti okolici zvrstila vrsta dogodkov, ki povezujejo tradicijo z današnjim časom.

V januarju in začetku februarja je tu potekal mesec poljanskih drobnjakovih štrukljev, manjkala ni niti delavnica njihove priprave. Skozi vse leto so potekale delavnice, ki so se izvajale v sodelovanju z Ljudsko univerzo Škofja Loka in Zavodom O, nekatere pa je v lastni režiji organiziral tudi Zavod Poljanska dolina. Veliko vsebin, predavanj in drugih kulturnih prireditev so v poročni dvorani pripravili v sodelovanju s Kulturnim društvom dr. Ivan Tavčar Poljane. Vsebine dogodkov so bile namenjene različnim generacijam in interesom – od ustvarjalnih delavnic do družboslovnih tematik. Skozi leto so potekala redna mesečna vodenja vsako drugo soboto v mesecu ob 10. uri ter vodenja številnih skupin različnih generacij in zanimanj, med katerimi so prevladovala šolske, na katerih so lahko obiskovalci spoznali bogato zgodbo Dvorca, pa tudi Poljanske doline.

Letos se je sredi junija ponovno odvil dogodek *Tenis v bellem*, kjer so igralci, oblečeni po navdihu preteklosti, gospodje v belih srajcah in hlačah, dame pa v belih krilih in bluzah, tekmovali na naravnem travnatem teniškem igrišču, ki je naslednik prvega teniškega igrišča na Slovenskem. Igrišče je v sezoni v toplejšem delu leta, ko je primerno igranje na travi, na voljo za oddajo posameznikom ali skupinam, ki si zaželejo igre v okolju visoškega dvorca. Od junija do avgusta so obiskovalci lahko uživali v petkovih glasbenih večerih in

dveh filmskih večerih, na katerih so predvajali kulturna filma po Tavčarjevi predlogi *Cvetje v jeseni* in *Ravbarskega cesarja* v poljanskem narečju, posebej slednji je pritegnil množico domačega občinstva. Sredi julija je bil dogodek *Visoški lonec*, namenjen ljubiteljem domače hrane po starih receptih nekdanje visoške gospodinje Ane Kalan. September se je začel s festivalom *Rokodelsko na Visokem*, proti koncu meseca pa je dogajanje ob Dvorcu razgibal tradicionalni *Oktoberfejs*t, na katerem ni manjkalo dobre hrane in pijače, za zabavo pa je poskrbel ansambel Raubarji. V začetku oktobra sta se odvila *Lovska večerja* in *Lovski praznik*, kjer je bilo možno поблиže spoznati, kaj vse delajo lovci.

November je zaznamovala dobro obiskana *Martinova večerja*, kjer ni manjkalo izbranih jedi, ki pritičejo martinovemu. Tudi v tem letu je bil Dvorec prizorišče nepozabnih trenutkov za številne pare, saj je priljubljena izbira za poročna slavlja. Pod kozolcem ali v dvorani pod velbi v nekdanjem gospodarskem objektu se je skozi leto zbralo lepo število zaključenih družb za pogostitve ob praznovanjih ali piknikih različnih kolektivov, ker visoški ambient na obrobju gozdov Polhograjskega hribovja nudi mir in zasebnost za obeleževanje pomembnih življenjskih dogodkov in sproščeno druženje. To okolje je primerno tudi za tiskovne konference, ki jih je bilo nekaj tudi v tem letu. Skozi celo leto je obratovala Kavarna Dvorca Visoko, kjer je možno dobiti različne napitke, slaščice in poljansko posebnost – bezgov terjak, ki ga strežejo samo tu in nikjer drugje.

Tabor Raubarjada – vrhunec desetletja skavtov v Poljanski dolini

Izak Debeljak

Letos smo skavti stega Poljanska dolina 1 praznovali pomemben mejnik – deseto obletnico samostojnega delovanja. Pred tem smo sicer že delovali na območju Poljanske doline, vendar smo bili uradno del stega Škofja Loka 1. Pred desetimi leti je takratna voditeljska ekipa pod okriljem Roka Rupnika sprejela odločitev in s tem tudi veliko odgovornost, da se popolnoma osamosvojimo.

Druženje ob tabornem ognju (Foto: Gaja Markelj)

Skavtska obljuba župnika Jožeta Pluta (Foto: Gaja Markelj)

Da smo obletnico obeležili, kakor se spodobi, smo pripravili in izvedli poletni tabor Raubarjada. Običajno čez poletje izvedemo tri ločene tabore za tri starostne skupine – volčiče in volkuljice, izvidnike in vodnice, popotnike in popotnice. Tokrat pa smo se vsi zbrali na enem taboru in skupaj ustvarili teden, ki ga ne bomo pozabili.

Najprej smo se na pot podali popotniki in popotnice, ki smo v štirih dneh prehodili pot od Višnje Gore do Dolenjih Dol. Na tem potovalnem delu smo imeli le približno načrtano pot, vse drugo smo urejali sproti – od spanja do hrane, kar pa seveda s pomočjo prijaznih domačinov, ki smo jih srečali, ni bil nikakršen problem. Kljub vročinskemu valu in nepredvidljivim plogam smo se na vsakem koraku zabavali ter se povezali in utrdili kot skupina.

V tem času je skupina izvidnikov in izvidnic pridno postavila taborni prostor v Dolenjih Dolah ter pripravila vse potrebno za prihod drugih. Hkrati so se tudi sami odpravili na krajši potep in preizkušali veščine v naravi, ki so jih skozi vse leto pridno vadili na srečanjih.

Tudi volčiči in volkuljice so nekaj dni pred skupnim taborom preživel v lovskem domu v Dolenjih Dolah, kjer so spoznavali *Zgodbe iz Narnije*, ki so bile osrednja tema Raubarjade. V zadnjih dneh so se nam pridružili še na skupnem tabornem prostoru in tabor je postal prava mala vas – polna smeha, petja, raziskovanja in skavtskega duha.

Cel steg, ki je v desetem letu že presegel 90 članov, se je tako zbral na enem travniku, kjer smo vsi spali v šotorih. Tam se je zabava šele zares začela – od blatne poti preživetja do nočnih velikih iger pa do enega izmed najboljših delov vsakega poletnega tabora: večernega petja in druženja ob velikih tabornih ognjih. Takrat skavtski duh zares oživi.

Na taboru nas je čakala še ena, za skavte izjemno pomembna stvar: skavtske obljube. Novi skavti in tisti, ki so napredovali, podajo slovesno obljubo in prejmejo novo rutko. Letos je bil trenutek še posebej slovesen, saj je obljubo dal tudi naš duhovni asistent, župnik Jože Plut, in tako postal pravi skavt.

Zaključka tabora s sveto mašo in obljubami so se udeležili tudi starši. Ker je bila ravno obletnica, smo povabili tudi vse nekdane voditelje, ki so v preteklem desetletju soustvarjali našo zgodbo. Ob zaključnem kosilu, ki so ga starši pripravili vsak po malo, smo skupaj obujali spomine, se smejali starim prigodam in ugotovili, kako močno nas skavtstvo povezuje.

Znova smo dokazali, da skavtski duh v Poljanski dolini živi z vso močjo. Zgradili smo močno in povezano skupnost, ki temelji na prijateljstvu, prostovoljstvu in odgovornosti. Vsako leto z veseljem sprejemamo nove izzive, se učimo taborniških veščin, pomagamo v župnijah in sodelujemo v dobrodelnih akcijah.

Ko pogledamo nazaj, se spomnimo nešteti trenutkov – tabornih ognjev, dolgih pohodov, razmočenih šotorov, pesmi ob dežju in zgodb, ki jih še danes pripovedujemo ob večerih. Vsak od nas nosi v sebi delček teh spominov in prav vsi skupaj tvorimo zgodbo, ki raste z nami.

A bolj kot preteklost nas navdihuje prihodnost. Pred nami so novi izzivi, novi obrazi in nove pustolovščine. Novo skavtsko leto smo že temeljito začeli, med jesenskimi počitnicami pa smo sezono odprli tudi s kratkimi enodnevni tabori.

Deset let ni le številka – je dokaz, da skavtstvo v Poljanski dolini živi. Živi v vsaki naši pesmi, v vsakem ognju, v vsakem klicu »Bodi pripravljen!«, ki si ga rečemo v pozdrav. In dokler bomo znali stopiti skupaj, deliti pomoč in nasmeh, bomo še naprej pisali zgodbo prijateljstva, poguma in veselja do življenja.

Novo vozilo – nova pridobitev za kakovostnejše delo

Matija Božnar, GČ,
poveljnik PGD Poljane

Leto 2025 si bomo poljanski gasilci zapomnili po za nas zelo pomembnem dogodku – pridobitvi novega vozila GVC-3. Vozilo nam bo omogočilo kakovostnejše in učinkovitejše delo, saj je opremljeno z najnovejšo opremo, ki bo omogočila izvedbo vseh vrst intervencij. Vredno je bilo tristo tisoč evrov, tretjino je prispevala Občina Gorenja vas - Poljane, drugo smo pokrili sami. Naj omenim, da prispevke in donacije za novo vozilo še vedno zbiramo, tako da bomo hvaležni, če boste vaščani Krajevne skupnosti Poljane zanj namenili še kakšen evro.

Prevzem novega gasilskega vozila GVC-3 (Foto: Matija Božnar)

Leta 2025 pa si ne bomo zapomnili samo po nakupu novega vozila, saj smo bili dejavni vse leto. Izvedli in udeležili smo se naslednjih dogodkov:

- V januarju smo do konca uredili štabno sobo za lažje vodenje večjih intervencij. V njej smo namestili dva računalnika, dve stacionarni postaji in mobilni telefon. Tako bo koordinacija dela ekip na terenu lažja.
- V februarju so članice organizirale tradicionalni nočni pohod na Blegoš. Na pot se je podalo 19 gasilk in gasilcev PGD Poljane in en član iz PDG Javorje.
- 30. aprila smo na Visokem pripravili kresovanje z ansamblom Maxi, ki se ga je udeležilo veliko število obiskovalcev od blizu in od daleč.
- 4. maja 2025 smo se udeležili Florjanove maše v kozolcu pri Dvorcu Visoko ob 70-letnici Gasilske Zveze Škofja Loka.
- 8. junija 2025 so članice organizirale tradicionalni občinski krog gasilskih društev v Občini Gorenja vas - Poljane, na katerega se je podalo 21 kolesark in kolesarjev.
- 15. junija 2025 smo se udeležili gasilske svete maše v cerkvi sv. Martina v Poljanah. Mašo sta darovala domači župnik Jože Plut in nadškof Stanislav Zore. Gasilska enota Poljane je med sveto mašo prejela nadškofovo priznanje za nesebično pomoč ob poplavih.
- Letos smo po dolgih letih veselico podaljšali na dva dni. V petek, 25. julija 2025, je mladino zabaval ansambel Poskočni muzikanti, v nedeljo, 27. julija 2025, pa Ansambel Banovšek.
- V mesecu avgustu smo obiskali pobrateno društvo na Češkem.
- 25. oktobra 2025 smo organizirali Dan odprtih vrat, ko smo prikazovali gašenje z gasilniki, omogočili ogled voznega parka, obiskovalce seznanili s temeljnimi postopki oživiljanja. Čez dan smo omogočili tudi pregled gasilnikov.
- V oktobru smo izvedli tudi vajo evakuacije v Osnovni šoli Poljane.

- 7. novembra 2025 smo v Poljane pripeljali novo vozilo GVC-3. Ob sprejemu nas je pričakalo veliko število sovaščanov in sotovarišev iz sosednjih gasilskih društev.

Poleg omenjenih dogodkov smo se v društvu stalno izobraževali, dodatno usposabljali in sodelovali na mesečnih vajah, društvenih in občinskih vajah. Gasilska enota Poljane ves čas skrbi za stalno pripravljenost in ustrezno usposobljenost svoje operativne enote preko vsakotedenskih torkovih vaj, vaj v sodelovanju z drugim društvom, z Ekipo prve pomoči Občine Gorenja vas - Poljane, s Kinološkim društvom Žiri in še mnogimi drugimi.

Že od nekdaj velja rek »na mladih svet stoji«, zato se tudi v PGD Poljane trudimo, da v naše vrste privabimo čim več mladih vedoželjnih bodočih gasilcev in gasilk in jih seveda usposobimo za kasnejše delovanje v društvu. Skupina, ki skrbi za motivacijo mladih, se je v tem letu še posebej potrudila in zanje pripravila več dogodkov: gasilska noč v avgustu, pohod na Blegoš v organizaciji GZ Škofja Loka v oktobru in peka pic v novembru. Mladi so se med letom udeležili številnih tekmovanj in dosegli res odlične rezultate. V juliju se je kar nekaj od njih udeležilo tudi zelo znanega gasilskega taborjenja v Savudriji.

Na tekmovanja so odšle tudi ekipe članic in članov ter veteranov, ki so prav tako dosegli odlične rezultate.

Vsa usposabljanja, izobraževanja in praktične vaje so dokaz, da na intervencije odhajamo pripravljeni. V letu 2025 smo do sredine meseca novembra zabeležili že 18 intervencij. Vsi si bomo zagotovo najbolj zapomnili požar pri Drnovšku v Bukovem Vrh, kjer je zagorel gospodarski objekt. Na intervencijo so poleg našega društva prišli še PGD Javorje, PGD Gorenja vas, PGD Trebija, PGD Lučine, PGD Sovodenj, PGD Hotavlje in PGD Škofja Loka. Na

kraju so bili prisotni tudi policisti PU Kranj, požarni inšpektor in NMP Škofja Loka. Šlo je za večjo intervencijo v zadnjih letih.

Z veseljem opažamo, da postaja v zadnjih letih delo gasilcev vedno bolj cenjeno in spoštovano. Ko zapiskajo pozivniki, se pozabijo zamere med ljudmi, v ozadje stopijo težave, v ospredje pa se postavijo nesebična pomoč drugemu, spoštovanje drug drugega in znanje za čim uspešnejše delo na intervenciji. Ponosni smo, da se naše društvo krepi z vse več usposobljenimi prvimi posredovalci, ki lahko pomagajo sovaščanom do prihoda nujne medicinske pomoči. Krajevna skupnost Poljane je razdrobljena v hribovskem območju, ponekod težko dostopnem terenu, zato je takšna pomoč še kako dragocena.

Ob koncu bi se rad zahvalil vsem gasilkam in gasilcem za njihov trud, čas in nesebično pomoč ter našim družinam, ki nas pri tem podpirajo in razumejo. Brez vas naše društvo ne bi bilo tako mogočno, kot je.

Hvala tudi vsem prebivalcem Krajevne skupnosti Poljane, ki ste nam že ali pa nam še boste finančno pomagali pri nakupu novega vozila, ali pa ste nam pomagali na kakršen koli drugačen način. Tudi če le s pozdravom na cesti, ko hitimo na intervencijo.

Leto 2025 bomo gasilci zaključili s tradicionalnim raznosom gasilskih kolarjev do prebivalcev Krajevne skupnosti Poljane. Veliko nam pomeni, da sovaščane lahko osebno obiščemo, si izrečemo kakšno lepo besedo in ob tem podamo tudi kakšen preventivni nasvet, ki lahko prepreči marsikatero nezgodo. Verjamemo, da bomo tudi letos lepo sprejeti prav v vsakem domu.

Poljanski gasilci vsem želimo srečno, zdravo in uspešno leto 2026.

Z gasilskim pozdravom Na pomoč!

Poljanci ne gojimo veliko različnih športov, a smo v tistih v špici

Primož Drnovšek,
predsednik ŠD Poljane

Nastop dveh mladinskih ekip Polanske bande na mednarodnem floorball turnirju v Pragi (Foto: arhiv ŠD Poljane)

Koledarsko leto 2025 društvu ni prineslo kaj prida veliko novosti. Amaterski kolesarji rezultatsko še vedno blestijo na tekmah za pokal Republike Slovenije, podmladek floorball kluba Polanska banda še naprej posega po naslovih državnih prvakov v različnih starostnih kategorijah, rekreacijske sekcije še vedno skrbijo za druženje svojih članov na uricah badmintona, namiznega tenisa in telovadbe za starejše gospe.

Društvo je spet organiziralo dva tradicionalna športna dogodka, in sicer 18. Floorball turnir Švicbol in 25. Kolesarsko dirko iz Poljan na Stari vrh.

Članska ekipa floorball kluba Polanska banda vsako leto v začetku meseca junija goji simpatičen športni dogodek. Turnir v floorballu na zunanjem igrišču OŠ Poljane vedno privabi tako aktivne igralce iz organiziranih klubov kot tudi rekreativce, ki preskusijo svoje znanje vihtenja palice po plastični žogici. Dogodek je popestren s tekmovalnim v beer pongu (metanje namiznoteniške žogice nasprotniku v kozarec piva), kopanjem v bazenu z ne preveč toplo vodo, vse skupaj pa spremlja raznolika glasba in simpatično moderiranje dogajanja. Po končanem tekmovalnem delu sledi podelitev nagrad najboljšim in skupinski ogled finalne tekme nogometne lige prvakov na malo večjem zaslону. Za hrano in pijačo je poskrbljeno, saj je dan dolg, temperature pa zahtevajo frekventno hidracijo.

Dober mesec kasneje središče Poljan za nekaj ur preplavijo amaterski in rekreativni kolesarji. Povprečna udeležba dirke za državni amaterski pokal šteje 120 tekmovalcev, ki v vročem nedeljskem dopoldnevu lovijo osebne rekorde na relaciji od pokopališča pa do adrenalinskega parka na Starem vrhu. Vsaj polovica obrazov je zadnjih nekaj let ista. Zmagovalci se menjajo iz leta v leto. Letos smo bili organizatorji posebej ponosni na prenovljene odseke ceste, kjer je novi asfalt prekril sanirane odseke po hudobni ujmi izpred dveh let. Velika hvala spretni občinski upravi z županom na čelu, saj je v nasprotju z mnogimi prizadetimi občinami znala učinkovito izrabiti ponujeno evropsko finančno pomoč.

Poleg naštetih dogodkov pa lahko izpostavimo še nekatere posameznike, ki s svojo prisotnostjo, rezultati ali delom v društvu omogočajo prepoznavnost poljanskega športa.

Aleš Hren in Andrej Dolenc sta tandem amaterskih kolesarjev v veteranski starostni kategoriji, hkrati tudi glavna organizatorja kolesarske dirke na Stari vrh.

Aleš je letos v državnem amaterskem pokalu osvojil skupno zmago v veteranski kategoriji, posamično zmagal tudi v seštevku cestnih dirk in kronometrov ter bil tretji v seštevku vzponov, eden izmed dveh organizatorjev kolesa. Andrej je v skupni razvrstitvi državnega amaterskega pokala končal stopničko za Alešem, a še vedno dosegal vrhunske rezultate.

Nejc Šega, vodja mladinskih ekip floorball kluba Polanska banda, je v društvu prisoten zadnjih 13 let in od leta 2016 skrbi za vzgajanje novih igralcev. Trenutno s pomočjo treh varovancev vodi šest starostnih kategorij, s katerimi je letos osvojil tri prva, dve drugi in eno tretje mesto na državnih prvenstvih Floorball zveze Slovenije. V floorballu je prisoten

20 let, prav toliko, kot šteje starost floorball kluba Polanska banda, s to razliko, da je Nejc ta šport spoznaval na Hotavljah. Precej let je deloval kot pomočnik selektorja moške članske in mladinske državne floorball reprezentance. Ustanovil je tudi žensko ekipo Polanske bande in eno leto vodil žensko člansko floorball reprezentanco. Nejc je letos z ekipama do 15 in do 13 let nastopil na odmevnem mednarodnem floorball turnirju v Pragi, imenovanem Prague Cup Spring 2025. S starejšo ekipo U15 je osvojil končno tretje mesto, kar predstavlja vrhunski dosežek, če upoštevamo dejstvo, da češki floorball spada med tri najboljše na svetu.

Milka Cvirn, dolgoletna vodja rekreacije za starejše krajanke, se je letos zaradi zdravstvenih razlogov morala odpovedati svoji funkciji. Gospe Cvirn se iz vsega srca zahvaljujemo za njeno predanost društvu in ji želimo vse dobro.

Frenk Tavčar, vodja namiznoteniške sekcije in koordinater vseh treh rekreacijskih sekcij, je funkcijo prevzel od Mirana Osredkarja, ki je zaradi zdravstvenih razlogov moral opustiti vihtenje loparja.

Andrej Košir, vodja badminton sekcije, koordinira dve skupini športnikov, starih od 12 do 57 let.

Brata **Gašper in Matej Mesec** ter **Jaka Logar** za vodenje članske ekipe floorball kluba Polanska banda. Fantje predstavljajo gonilno silo pri organizaciji turnirja Švicbol, hkrati pa svojo energijo usmerjajo v nastopanje na državnem članskem prvenstvu.

Gašper Klinec je bil s strani ŠD nominiran za priznanje Krajevne skupnosti Poljane. Podelitev je potekala 23. junija v telovadnici OŠ Poljane. Gašper si je priznanje prislužil z vestnim predsedovanjem društvu v obdobju od leta 2017 do 2024.

Omeniti velja tudi dva posameznika Polanske bande, ki sta v pretekli sezoni 2024/25 nastopila na svetovnem prvenstvu v floorballu.

Sašo Bizjak s Hotavelj se je po večletnem nastopanju v dresu z državnim grbom lani decembra v švedskem Malmu poslovil od reprezentance in to na svojem prvem članskem svetovnem prvenstvu, kjer je s soigralci osvojil 13. mesto.

Gašper Drnovšek iz Poljan je z vsega petnajstimi leti aprila letos nastopil na mladinskem svetovnem prvenstvu do 19 let v švicarskem Zürichu. S soigralci je osvojil 12. mesto.

Društvo svoje tekmovalne dosežke promovira na dveh straneh družbenega omrežja Facebook, in sicer:

- kolesarske dogodke na strani www.facebook.com/sdpoljane
- floorball dogodke na strani www.facebook.com/polanskabanda.

Plezalna zgodba Cempina se začne doma

Silva Pustavrh

Smer Nosorog – 4c (Foto: Jurij Pustavrh)

Ljubezen do gora je nekaj, kar človeka najde samo od sebe. Nekateri se vanje zaljubijo na prvem pohodu, drugi šele visoko v steni, ko jih ujame svetloba jutranjega sonca; tisti, ki stopijo v svet plezanja, jo nosijo v sebi in vedo, da je to način življenja.

Odnos do narave in iskra, ki človeka spremlja vse življenje. Ta iskra je tudi temelj plezalnega društva Cempin, ki ga danes poznamo kot skupnost, prepleteno s strastjo, prijateljstvom in pogumom.

Cempin združuje plezalce vseh generacij, od tistih, ki svoje prve kilometre nabirajo v domačih stenah, do izkušenih alpinistov, ki se odpravljajo na daljše in zahtevnejše ture. Čez leto se srečujemo na enodnevnih plezalnih izletih, pozimi na tedenski rekreaciji v OŠ Gorenja vas. Posamezni člani pogosto raziskujejo vrhove tujih gora, v vseh letnih časih, še zlasti pozimi, ko je sezona lednega plezanja.

Eden izmed najživahnejših trenutkov letošnje sezone je bil oktobrski tradicionalni Cempinov tabor v Paklenici, kjer je zaživela tista prava plezalska energija, ki se rodi v naravi, z ljudmi, ki razumejo to strast. Med letošnjimi vzponi so se naši člani preizkusili v širokem naboru smeri, od lažjih, klasičnih linij do zahtevnejših izzivov. Najprej so ogrevalno stopili v Nosoroga (4c) in Severno rebro (4+), nato pa nadaljevali po nekoliko težjem Bridu za Veliki Čekić (5b+) in solidno napeti smeri Centralni kamin (5b). Za bolj izkušene sta bila pravi preizkus Klin (6c) ter lepo razgibani Zimski cvijet (6a+). Za zaključek pa ni manjkala niti sproščena tura v Ovcji kuk (3+), ki je prijetno zaokrožila nabor smeri in poskrbela, da je vsak našel nekaj zase. Dan se je zaključil s sproščenim frikanjem v kanjonu, večer pa v enem od naših priljubljenih kampov, kjer je ob dobri družbi drugih plezalcev pustolovski duh trajal še dolgo po tem, ko je sonce zašlo za stene Aniča Kuka.

A čeprav društvo živi zaradi svojih izkušenih članov, je v zadnjih letih poseben poudarek namenjen mlajši generaciji. Otroški tečaj, ki smo ga letos pričeli, je pokazal, da imamo v občini Gorenja vas - Poljane veliko mlajših, ki jih plezanje privlači.

Društvo Cempin nosi tudi osebni pečat enega od ustanoviteljev, Draga Freliha. Preprost, neposreden in iskren zapis o sebi najlepše pove, kaj plezanje pomeni njemu. **»Ljubezen do gora je pot, ki te spremlja vse življenje. Ni mi bilo mar, kaj mislijo drugi, vedno sem sledil svojemu notranjemu glasu. V gorah sem spoznal, da slava izgine hitro, občutki pa ostanejo. Toplina sončnega žarka po mrzli noči, tišina na vrhu, spust po bleščečem celcu. Vse to so trenutki, ki naredijo življenje vredno.«** Takšne občutke je začel spoznavati že leta 1984, ko se je pridružil alpinistom iz Železnikov.

Od takrat je preplezal številne zahtevne smeri – med njimi tudi legendarne severne stene, ki jih alpinisti poznajo kot zadnje tri velike izzive Alp: severno steno Eigerja, Matterhorna in Grandes Jorasses. To so kraji, kjer imajo skale svoj značaj, vreme svoje zakonitosti in odločitve svojo težo. Pot ga je vodila še dlje, v Ande v Južno Ameriko, med ledene vrhove Tjanšana pod Khan Tengrijem in v Himalajo, tudi v območje Broad Peaka. A kljub vsem tem vzponom Frelih ostaja zvest iskrenemu spoštovanju do gora in njihove nepredvidljivosti.

S hudomušnim nasmehom doda, da bo morda prav zaradi te resnosti nekoč postal »star alpinist«.

Da je plezanje resen, zahteven in hkrati izjemno lep šport, ki svoje zgodbe piše v skali, najbolje dokazujejo naši člani na terenu. Blaž Dolenc je eden naših izjemnih plezalcev, ki je zagotovo navdih mlajši generaciji. Z letošnjo turo v Turnu Gamsove Matere je pokazal, kam lahko pelje vztrajnost: skupaj s soplezalcem Žanom sta preplezala zahtevno smer Peters–Deye (VII/V+, 550 m). Po zgodnjem jutranjem dostopu in prvih raztežajih, ki že takoj postrežejo s strmim plezanjem, ju je čakal ključ smeri, osemmetrski previs. Blažu ga je uspelo preplezati prosto, Žan pa si je pomagal s tehnikami Ao. Po več urah napetega plezanja sta dosegla Božje police in se po izpostavljenem sestopu vrnila v dolino, kjer sta v koči Pelarini nazdravila enemu najlepših vzponov v Julijcih. Takšni uspehi naših članov dokazujejo, kako daleč lahko vodi želja do plezanja in

zato je še toliko pomembnejše, da mladim omogočimo dobre pogoje.

Eden največjih izzivov, ki ga v društvu težko prezremo, so prostori. V zadnjih letih smo doživeli tudi manj prijetne trenutke, najtežji med njimi je bil gotovo dan, ko je z rušitvijo starega kulturnega doma izginil tudi naš glavni vadbeni prostor. Tisti prostor, kjer so se leta nabirali znanje, napredek, novi stiski rok in preprosto dobro razpoloženje. Z njim so izginile tudi priložnosti za mlade, ki bi lahko svojo plezalsko pot začeli bistveno prej, če bi imeli kje vaditi.

Občina je nato iskala rešitve in ponudila tudi prostore pri nekdanjem rudniku. Ta pripravljenost je bila dobrodošla, a hkrati smo morali priznati, da takšno okolje za najmlajše preprosto ni primerno; predaleč,

težko dostopno, infrastrukturno neustrezno in brez občutka varnosti, ki ga otroci potrebujejo. Zato je naš glavni cilj razširitev plezalne stene v OŠ Gorenja vas. Obstoječa površina je dragocena, a že dolgo premajhna za zanimanje, ki ga opazamo med mladimi. Več prostora bi pomenilo več možnosti. Po zadnjih pogovorih z županom občine se zdi, da se ta možnost končno odpira, kar vidimo kot pomemben korak naprej. Še posebej, ker po vsej Sloveniji številne občine že vlagajo v nove ali razširjene plezalne stene, prepoznale so, da plezanje postaja eden najbolj privlačnih športov med mladimi. Tega zavedanja si želimo tudi doma. Prizadevamo si, da bomo v sodelovanju z Občino, šolo in društvom našli pot do rešitve, ki bo mladim ponudila spodbudne pogoje. Otrokom želimo dati tisti prvi oprimek, ki pokaže smer navzgor, vse drugo pa bodo zgradili sami. Verjamemo, da bomo do tja prišli skupaj.

Naj nas pri tem spremlja misel Nejca Zaplotnika: »Kdor išče cilj, bo ostal prazen, ko ga bo dosegel. Kdor pa najde pot, bo cilj vedno nosil v sebi.«

Smer v Aniča Kuk – Klin – 6c 350 m, Paklenica
(Foto: Andrej Jesenko)

Osnovna šola Poljane v letu 2025

Tomaž Lang, ravnatelj Osnovne šole Poljane

Spoštovane krajanke in krajani Poljan!

Prvega septembra smo skupaj z županom Milanom Čadežem in podžupanom Antonom Debeljakom slovesno sprejeli letošnje prvošolce. V Poljanah je 37 naših najmlajših radovednežev prvič prestopilo prag šole, v Javorjah pa še 16 – skupaj kar 53 novih obrazov. Letos šolo v Poljanah obiskuje 388 učencev, skupaj s PŠ Javorje pa 444.

Kako hitro mine čas! V lanskem prispevku v *Vaščanu* sem zapisal, kako sem prišel na šolo in skoraj nikogar nisem poznal. Danes, po enem letu ravnateljstva, imam občutek, da sem v Poljanah že precej dlje kot samo eno šolsko leto. Vesel in hvaležen sem, da sem imel priložnost spoznati naše učence, starše in krajanke ter skupaj z njimi soustvarjati šolski utrip in življenje v skupnosti.

V novo šolsko leto smo vstopili s številnimi spremembami in novostmi. Ena najpomembnejših je zagotovo uvedba Razširjenega programa (RaP), s katerim želimo učencem ponuditi pester nabor dejavnosti, ki dopolnjujejo in bogatijo redni pouk. Zasnovan je ob upoštevanju želja ter potreb naših učencev. Letos smo jim ponudili več dejavnosti, ki pomagajo pri učenju, hkrati pa dodali več gibanja in zanimivih vsebin – tudi takšnih, ki jih doslej še nismo izvajali.

Zaradi sprememb v zakonodaji smo posodobili pravila šolskega reda in uvedli novosti v hišnem redu, ki zagotavljajo večjo varnost učencev in zaposlenih. To je bil zahteven organizacijski zaloga, zato sem hvaležen učiteljem, vsem zaposlenim in staršem za podporo in sodelovanje, da smo te spremembe uspešno izpeljali.

V preteklem šolskem letu so se naši učenci izkazali z znanjem in dosegli odlične rezultate na številnih področjih. Učenke so na regijskem tekmovanju z raziskovalno nalogo *Drobnjakovi štrukturi na žup – pristen okus Poljanske doline* osvojile tretje mesto ter svoje veščine predstavile tudi na tiskovni konferenci na Visokem skupaj z županom. Učenci so blesteli na tekmovanjih iz znanja, kjer so osvojili več zlatih in drugih priznanj. Uspešno so zastopali šolo na športnih tekmovanjih v gorskem teku, košarki, badmintonu, atletiki, judu, streljanju, krosu in še marsikje. Tudi letos so sodelovali v programu MEPI, prav tako pa smo ponovno izvedli občinsko tekmovanje Bicikl, na katerem so pokazali znanje prometnih pravil in veščine v spretnostni vožnji.

Branje ostaja ena naših najlepših skupnih dejavnosti. Z bralnimi minutkami, projektom Rastem s knjigo in zaključno prireditvijo bralne značke, na kateri se nam je pridružil ilustrator Uroš Hrovat, smo spodbujali otroke, da odkrivajo svetove, ki jih ponuja knjiga. Še posebno zanimiva je bila Noč knjige, ko se je

šola za en večer spremenila v prostor zgodb. Šolski novinarji so skozi celo leto bogato opisovali dogajanje na šoli in dejavno sodelovali pri pripravi prispevkov za lokalno glasilo ter spletno stran.

Učenke in učenci so sodelovali tudi v številnih projektih, ki bogatijo pouk in jih povezujejo z okoljem ter širšo skupnostjo. V okviru Eko šole in Eko vrtca smo izvajali dejavnosti za varovanje okolja, urejanje šolskih vrtov in odgovorno ravnanje z odpadki. S projektoma Zdrava šola in Zdrav vrtec smo skrbeli za zdravo pre-

hrano, gibanje in dobro počutje otrok. Pomemben del šolskega leta so bili projekti, ki krepijo medsebojne odnose in solidarnost: Sobivanje, Krepimo moč prijaznosti, Pismo za lepši dan (Karitas) ter prostovoljske dejavnosti. Sodelovali smo v projektih Simbioza skupnosti, Simbioza giba, v športnih programih Mali sonček, Zlati sonček in Krpan ter v akciji Varno na kolesu. Izvajali smo program NEON, ki učence uči,

kako prepoznati nasilje in poiskati pomoč. S tem krepimo njihovo varnost in duševno zdravje.

V preteklem letu smo pripravili številne prireditve, ki so obogatile šolski utrip – od kulturnih dogodkov ob Prešernovem dnevu, zaključka bralne značke z Urošem Hrovatom do ganljive vaje devetošolcev. Posebno praznično vzdušje so ustvarile prireditve ob dnevu državnosti in samostojnosti ter dobrodelni sejem, ki je združil učence, starše in krajanke v dobrodelnosti.

V Javorjah smo letos obeležili častitljivo obletnico – 120 let šole. Zgodba javorske šole sega v leto 1905, ko je v vasi zrastle prva šolska stavba z eno učilnico in stanovanjem za učitelja. Ob praznovanju smo pripravili vrsto dogodkov: spomladi smo skupaj s Turističnim društvom Stari vrh zasadili 120 cvetlic v obliki javorjevega lista, povabili upokojene učiteljice, ki so svojo pot začele prav v Javorjah, in gostili učence matične šole ter sedmih podružničnih šol na pohodu po Meteoritkovi poti. Vrhunec praznovanja je bila prireditev *Javorsko srce*, kjer smo na odru uprizorili pravljico o naši šoli, ki jo je napisala Hermina Jelovčan. Nastopili so učenci, nekdanji učenci, Javorski pevci, folklorna skupina in domača glasbena skupina. Dogodek je odmeval tudi v medijih.

Šola je veliko več kot le prostor za učenje. Na OŠ Poljane si prizadevamo ustvariti okolje, kjer se učenci in zaposleni dobro počutimo, gradimo spoštljive odnose ter razvijamo skupne vrednote. Zato me je še posebej razveselilo, kar so v šolskem časopisu *Poljansčice* zapisali prvošolci: »Komaj sem čakal, da bom na prvi šolski dan srečal nove prijatelje.« in »V šoli mi je zelo všeč. Najbolj všeč mi je, ko se skupaj igramo in učimo.«

Vsem krajanke in krajanom KS Poljane želim veliko optimizma, sodelovanja ter vesel božič in srečno novo leto.

Prispevke šolske priloge zbrala in priredila Bernarda Pintar.

Projekt mladi raziskovalci

Raziskovalna naloga v šolskem letu 2024/2025 – Drobnjakovi štruklji na žup – pristen okus Poljanske doline

Namen srečanj mladih raziskovalcev je zgodnje uvajanje mladih v znanost, odkrivanje mladih talentov in spodbujanje k poglobljanju znanja, raziskovanju in ustvarjalnosti.

Na 34. Srečanju mladih raziskovalcev Gorenjske so našo šolo zastopale devetošolke Anamarija Jurčič, Angelika Strel in Maruša Šubic, ki so izdelale raziskovalno nalogo **Drobnjakovi štruklji na žup – pristen okus Poljanske doline**.

Učenke o tem, zakaj so se odločile za to temo:

»V današnjem času se veliko govori o prehrani. Tudi v šolah so v prehrano vedno bolj vključena lokalno pridelana živila. Eno izmed teh je drobnjak, ki ga zagotovo najdemo na vrtu vsakega Poljanca ali Poljanke. Iz drobnjaka lahko pripravimo več jedi, tudi drobnjakove štruklje na žup. Ti so ena od mnogih tradicionalnih jedi Poljanske doline. Poleg tega jih Občina Gorenja vas - Poljane želi uvrstiti na seznam nesnovne kulturne dediščine Slovenije UNESCO.

To so glavni razlogi, zakaj smo se odločile, da bomo raziskale, kako dobro Poljanci, tako starejši kot mlajši, poznajo drobnjakove štruklje na žup. Poleg tega nas je zanimalo, ali poznajo sestavine, iz katerih so narejeni, kdo jih pripravlja doma, kdaj jih pripravljajo ter kakšne oblike in velikosti so. V ta namen smo sestavile dva spletna anketna vprašalnika, enega za učence 7., 8. in 9. razreda ter enega za njihove starše ali skrbnike. Opravile smo pet intervjujev, v katerih so nam sogovorniki iz prve roke povedali, kar nas je zanimalo. S pomočjo analize rešenih anket in intervjujev smo prišle do zanimivih zaključkov. Da bi drobnjakove štruklje predstavile čim širšemu krogu ljudi, smo jih skupaj z mentorico pripravile v šoli. Izkoristile pa smo tudi priložnost in jih pripravile na tiskovni konferenci o drobnjakovih štrukljah na žup, ki se je odvijala na Dvorcu Visoko. Na podlagi pridobljenih rezultatov raziskovanja smo predhodno zastavljene hipoteze potrdile, delno potrdile ali ovrgele.«

Oblikovanju predpostavk je sledilo branje literature, brskanje po spletu, izvedba intervjujev, izpeljava spletnih anket, usvajanje praktičnega dela in veščin, analize rezultatov, oblikovanje celotne naloge, priprava predstavitve ter na koncu nastop pred občinstvom in stro-

kovno komisijo na regijskem srečanju. Anamarija, Angelika in Maruša so bile zelo zadovoljne, da jim je uspelo raziskovalno nalogo dokončati in predstaviti svoje delo.

Na začetku raziskovanja so dekleta postavila nekaj domnev (hipotez).

1. Starši osnovnošolcev tretjega triletja dobro poznajo drobnjakove štruklje na žup.

To domnevo so mlade raziskovalke potrdile.

2. Učenci tretjega triletja ne poznajo drobnjakovih štrukljev na žup.

Predvidevanje učenk je bilo ovrženo – le 19 odstotkov starejših učenk in učencev drobnjakovih štrukljev ne pozna oz. jih še ni jedlo.

3. Anketirani ne poznajo sestavin za pripravo drobnjakovih štrukljev na žup.

Trditev je bila potrjena samo delno.

4. V večini družin drobnjakove štruklje na žup pripravlja mami.

V anketah se je izkazalo, da v večini družin drobnjakove štruklje pripravljajo babice.

5. Drobnjakove štruklje na žup se po navadi pripravlja za nedeljsko kosilo.

Nedeljsko kosilo ni bil najpogostejši odgovor – večinoma so drobnjakovi štruklji na jedilniku med tednom, ob petkih, predvsem kot kosilo brez mesa, včasih pa tudi za sobotno kosilo.

6. Velikost štrukljev se od hiše do hiše razlikuje.

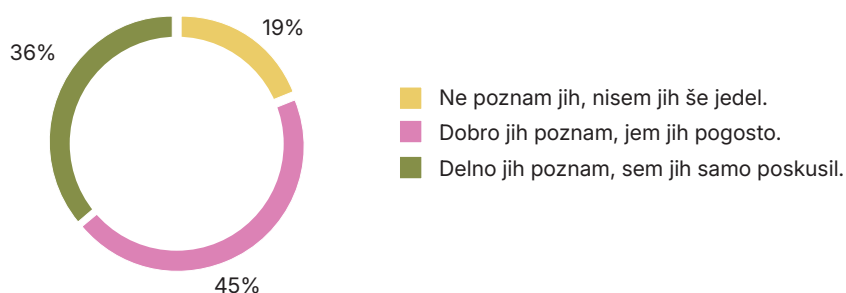
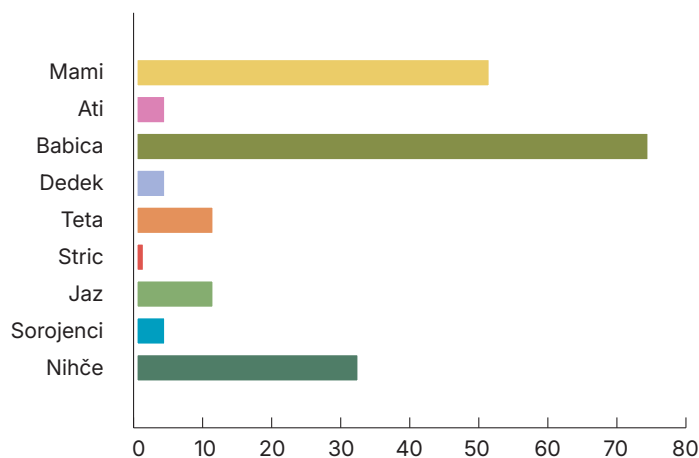
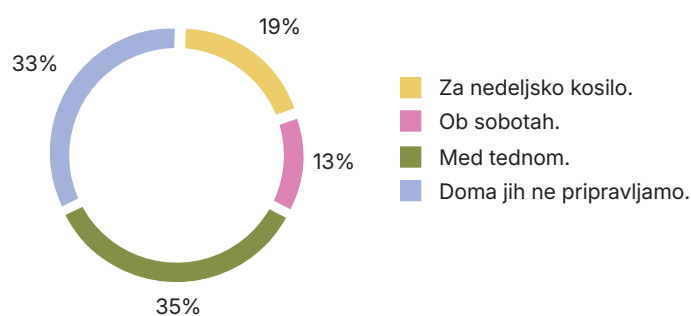
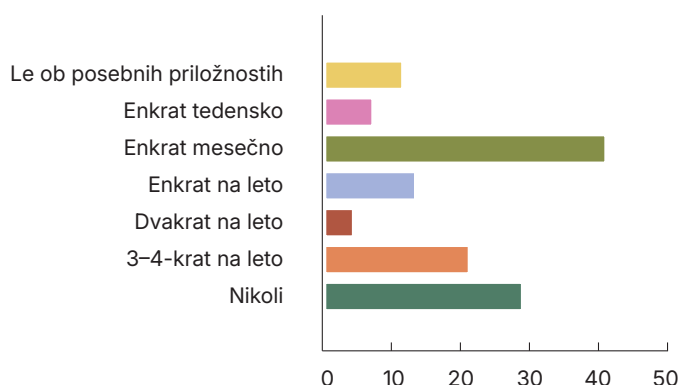
To se je izkazalo za resnično, čeprav so štruklji najpogostejše velikosti tri centimetre krat tri centimetre.

Pri raziskovanju so učenke uporabile metode anketiranja, intervjuja ter praktičnega dela in veščin.

ANKETE

Anonimni spletni anketni vprašalnik je izpolnilo 133 učenk in učencev 7., 8. in 9. razreda OŠ Poljane.

Prikazanih je nekaj odgovorov.

Graf 1: Kako dobro poznaš drobnjakove štruklje na žup?**Graf 2: Kdo pri vas pripravlja drobnjakove štruklje na žup?****Graf 3: Kdaj doma pripravljate drobnjakove štruklje na žup?****Graf 4: Kako pogosto uživaš drobnjakove štruklje na žup?**

INTERVJUJI

»Gospa Petra Potočnik je bila doma v Škofji Loki, kjer drobnjakovih štrukljev na žup niso pripravljali. Njihove priprave se je naučila, ko je bila povabljen na Dvorec Visoko, da prikaže, kako se jih naredi. Zaupala nam je recept, po katerem smo jih pripravile tudi me v šoli. Doma jih pripravlja samo po naročilu. Gospa Petra pravi, da je treba hrano spoštovati ter spodbujati pripravo drobnjakovih štrukljev na žup.«

Gospod župan Milan Čadež prihaja iz Občine Gorenja vas - Poljane in se z drobnjakovimi štruklji srečuje že od otroštva. Zdi se mu, da bi lahko bili pomemben turistični izdelek za našo občino, zaradi česar so to zgodbo sploh zastavili. Predstavljajo jih z delavnicami, mesecem drobnjakovih štrukljev na žup, v ohranjanje tradicije njihove priprave pa so vključili tudi mlade – s tiskovno konferenco na Visokem. Gospod župan pravi, da moramo čim večkrat jesti tradicionalno hrano in da upa, da se še kdaj srečamo na podobnem dogodku, kot je bila tiskovna konferenca na Dvorcu Visoko, ki je bila namenjena prav prepoznavanju drobnjakovih štrukljev.

Iz intervjujev z gospemi Cirilo Burjek, Minko Cankar in Katarino Peternej smo izvedele različne recepte za pripravo drobnjakovih štrukljev. Povedale so nam tudi nekaj več o njihovi zgodovini, vse pa pravijo, da je treba znanje o njihovi pripravi prenašati naprej.«

»Zelo smo se zabavale med pripravo drobnjakovih štrukljev na žup v šoli, zanimiva pa je bila tudi izkušnja na Dvorcu Visoko. Štruklji so dobri in okusni.«

TISKOVNA KONFERENCA NA DVORCU VISOKO

Anamarija Jurčič: »V torek, 14. januarja 2025, je na Dvorcu Visoko potekala tiskovna konferenca z naslovom *Drobnjakovi štruklji na žup, pristen okus Poljanske doline – zavita tradicija, servirana z mladostjo*. Vse tri smo se skupaj z učenkami iz Gorenje vasi odpravile tja in pripravile drobnjakove štruklje. Pripravile smo jih za župana ter za vse, ki so se tiskovne konference udeležili. Med pripravo smo odgovorile tudi na nekaj vprašanj, ki so nam jih zastavili novinarji iz RTV Slovenija. Uspelo nam je narediti okusne drobnjakove štruklje. Za vse nas je bila to zelo zanimiva izkušnja.«

Za konec pa še sklepne misli naših treh učenk:

»Raziskovanje je zanimiva stvar. Čeprav smo sošolke, smo se v času raziskovanja še bolj povezale in se naučile sodelovanja. S pomočjo analiz rezultatov intervjujev in anket smo ugotovile, da smo hipoteze, ki smo jih zastavile na začetku raziskovanja, lahko potrdile, delno potrdile ali ovrgle.«

»Vse tri se strinjamo, da smo se iz priprave te naloge marsikaj naučile, kar je bil tudi naš cilj. Zelo nas veselijo rezultati naše naloge, ki potrjujejo, da veliko Poljancev še pozna drobnjakove štruklje na žup in da tradicija še ni zamrla. Menimo, da se vedno bolj zavedamo pomena lokalno pridelane hrane in lokalnih jedi. Vzpostavljamo kratke verige z njive do krožnika in s tem manj onesnažujemo okolje. Z delom na vrtu pridobivamo delovne navade in iz živil, ki smo jih pridelali sami ali v naši okolici, uživamo bolj kakovostne jedi. Od starejših ljudi se lahko veliko naučimo, to znanje pa mi mladi lahko prenašamo naprej.

Zdi se nam, da je zelo pomembno, kakšen odnos imajo do hrane starši, stari starši, vrstniki ..., saj so nam mladim zgled. Upamo, da bo naša raziskovalna naloga komu v pomoč pri nadaljnjem raziskovanju mogoče še katere od značilnih poljanskih jedi, ki jih ni malo.«

Priprava štrukljev v šoli

Na Dvorcu Visoko

Maruša, Angelika in Anamarija na srečanju mladih raziskovalcev v Naklem

Literarni prispevki učencev OŠ Poljane

1. j – Javorje

1. a – Poljane

1. b – Poljane

TEDEN OTROKA:

»PRIJAZNOST TI BO KRILA DALA – VEDNO RECI PROSIM IN HVALA«

Teden otroka v oktobrski šolski vsakdan prinese igrivost, raziskovanje, čudenje in sproščenost. To je program Zveze prijateljev mladine Slovenije že od leta 1954. Vsako leto se začne na prvi ponedeljek v oktobru in traja do nedelje istega tedna. Ta teden je vsako leto posvečen določeni temi, za katero Zveza prijateljev mladine pripravi poslanico, v duhu katere šole zasnujejo dejavnosti za otroke.

Del letošnje poslanice ob tednu otroka sporoča:

»Prijaznost in hvaležnost sta temelja toplih odnosov. Tako ustvarjamo prijetno vzdušje v igralnicah, razredih, na igriščih in doma. Zato je pomembno, da se že od malih nog učimo, kako pomagati drug drugemu, spoštovati druge in uporabljati prijazen jezik. Odrasli smo otrokov prvi vzor – z besedami, dejanji in iskrenim odnosom.«

Drugošolci v pisanih nogavicah in klobukih

Panj lepih besed – 1. razred

PRIJAZNOST TI BO KRILA DALA – VEDNO RECI PROSIM IN HVALA!

Hvaležnost življenje nam bogati,
saj vsak ima svoje strani:
srečne, hvaležne ter slabe plati.

Prijaznost nikoli nam ni odveč,
saj vsak ima v slabem svoj dobri meč,
ki ga pokaže, kakor ve in zna,
da ga naprej žene svetli žarek sveta.

Prosim je čarobna beseda,
čeprav nevidna je.
Pušča močne, a lepe posledice,
ki se občutijo zelo in takrat nam je lepo,
starejši pa to še bolj občutijo.

In zato je vsem lepo,
ko se vsi potrudimo,
da izgovarjamo lepe besede,
ki nas pogrejejo do globine srca,
kjer se nadaljuje lepa misel ob **Tednu otroka**.

Zdaj se naš besedni zaklad
polni hitro in zelo rad.
Ko se v šoli učimo in ugotovimo,
da lepe besede pošljejo stran
vse slabe izgrede vsak dan.

Ko nekaj dobrega narediš,
je lepo, ko dobro besedo nazaj dobiš.
Ko pa nekaj dobrega ti drugi naredijo,
tudi oni dobro besedo nazaj dobijo.

**Klemen Miklavčič, Zala Šega,
Zala Kržišnik, Hana Čadež**

ČAROBNI BESEDI VČASIH POD MIZO ZBEŽITA

Čarobni besedi PROSIM in HVALA sta se pod mizo pogovarjali.
»No, šmentana reč – spet sva pod mizo ostali! Spet so naju pozabili tu pod mizo. A midve sva raje v ustih, kjer nama je prijetno in toplo. Da naju uporabijo in komu pogrejejo srce.«
»Ah, midve sva že zelo dolgo pod mizo. Zelo rada bi že bila v ustih,« je dejala beseda HVALA. In PROSIM je odvrnila: »Jaz tudi.«
Nato sta besedi HVALA in PROSIM zaslišali, da nekdo prihaja v kuhinjo. Utihnili sta in v kuhinjo sta prišla Peter in njegova mamica. »Mami, žejen sem!« je zavpil Peter. Mamica je odgovorila: »Ja, seveda, ljubček moj, a najprej, prosim, reci čarobno besedo.« HVALA in PROSIM sta komaj čakali, da mu skočita naravnost v usta. A Peter je rekel: »Ne, nočem! Kaj bom govoril te trapaste besede, če pa lahko samo dobiš.« Mamica je dejala: »Daj, no, srček, reci HVALA ali PROSIM.« »Mamiii, nočem in žejen sem,« je zatarnal Peter. »No, prav. Naj ti bo,« je dejala mamica. Peter je dobil vodo in dejal mami: »Lačen sem.« »Na, izvoli,« je dejala mamica. In ko je Peter odprl usta, sta tja takoj skočili PROSIM in HVALA. Ko mu je mamica prinesla hrano, je Peter dejal: HVALA in mamica mu je rekla: PROSIM. Tako je Peter od takrat naprej vedno govoril besedi PROSIM in HVALA. In besedi sta vedno ostali v Petrovih ustih. Ljudje so se pogovarjali: »No, ta naš Peter se je končno spravil k pameti in začel uporabljati čarobni besedi.« In to sta besedi PROSIM in HVALA.

Kiara Dolenc

PESMI O PROMETU

V prometu veljajo res stroga pravila,
oni pa pravijo, da so premila.
Upoštevati je treba vsa navodila,
prometne znake in semaforje,
če ne, ti vozilo v melino zaorje.

S kolesom voziti brez čelade ni varno,
če je nimaš, lahko hitro obiščeš zdravniško pisarno.
Doma ti potem govorijo
in pamet solijo:
»To je nevarno, ljubi otrok!
Si se spet skušal voziti brez rok?
Ali si spet na čelado pozabil,
a se še nisi nanjo navadil?«

Jaz pa jim rečem:
»Mudilo se je,
čelada v garaži čaka na me.
Jutri, obljubim, da je ne pozabim,
upam, da se zdaj hitro nanjo navadim.«

Če upoštevaš pravila vsa,
glava bo cela,
ati in mami pa oba vesela.

Eva Jurčič

Naša cesta je kot presta,
po njej se vozijo vsi –
od mesta do vasi.

Vozim se s kolesom,
avtom in skirojem.
Opazujem znake,
da ne pride do napake.

Preden grem čez cesto,
pogledam levo in desno,
potlej grem čez njo.

Iza Novak

Poznam veliko znakov,
povejo mi, kako
v prometu varno bo.

Tu je znak za levo,
tam je znak za desno,
znak za parkirišče,
tam res ni igrišče.

Semafor je važna stvar,
stoji na robu ceste,
pove ti, kdaj stojiš
in kdaj naprej hitiš.

Vita Novak

Peš od doma do šole, Zala Mur

Jaz čakam kombi, Teo Silvester Jelovčan

NESREČA Z AVTOM

Ko sem bila stara sedem let, smo se jaz, moja sestra in soseda igrale na travniku. Želela sem iti na drug travnik, ki je bil na drugi strani ceste. Steka sem proti travniku.

Preden sem šla čez cesto, nisem bila previdna in nisem pogledala levo in desno pred prečkanjem. V tistem trenutku je z desne strani pripeljal sosed in me odbil na travo. Kaj se je zgodilo potem, se ne spomnim dobro. Meni ni bilo nič hudega, sosedovemu avtu pa sem izbila sprednjo luč. Naslednji dan je sosed postavil znak »otroci na cesti«. Od takrat naprej sem bolj previdna.

V tej nesreči sem se veliko naučila in vedno, preden prečkam cesto, pogledam levo in desno. Vesela sem, da se mi ni zgodilo nič hujšega.

Mirjam Kržišnik

MOJE ŽIVLJENJE

Ime mi je Primož. Star sem skoraj deset let. Živim v Lovskem Brdu. V družini nas je šest članov. Hodim v 4. a razred OŠ Poljane. V šolo in domov me vozi šolski kombi.

Ko pridem domov, najprej pojem kosilo. Nato naredim domačo nalogo. Komaj čakam, da se iz službe vrne ati, skupaj z bratom gremo v delavnico. V delavnici ustvarjamo z lesom. Naredil sem že desko za rezanje. Od spomladi do jeseni smo veliko na travnikih, ker pripravljamo krmo za živali. Zelo se veselim petkov, ko pridejo sosedovi otroci. Veliko časa smo skupaj. Igramo se različne igre.

Spat običajno hodim okoli 9. ure.

Najlepši mi je čas, ko so počitnice, zato se že veselim dolgih poletnih počitnic.

Primož Tratnik

OD PONEDELJKA DO PETKA

Kot že veste, imamo delovne dni. Meni se med njimi zgodi veliko lepega in novega. Ti dnevi so ponedeljek, torek, sreda, četrtek in petek.

Ob ponedeljkih vstanem ob 6.00, se oblečem, pojem in si umijem zobe. Ko končam, grem k našemu kužku Oliju, ga nahranim in peljem na sprehod. Ker imam preduro, moram ob 7.00 iti od doma. Malo grem peš in počakam na kombi. Kombi me odpelje v šolo, tam pa imam preduro, ki se imenuje nemščina. Ob 8.20 se začne pouk, konča pa se ob 12.40. Takrat grem do postaje, kjer me že čaka kombi. S kombijem se odpeljem do postaje, ki jo imenujemo Ovink. Tam naju z mojim bratcem Marcelom pričakujeta Oli in mama. Domov pridem malo čez 13.00. Doma naredim domačo nalogo, kaj preberem ali pogledam televizijo. Preden prideta mami, ati in bratec Vito, grem še k Oliju. Ko prideta, to je okoli 15.00, greva z Marcelom takoj na atletiko. Po atletiki grem domov in nahranim Olija, ga peljem na sprehod in grem noter, kjer se umijem, pojem, zmolim in grem spat.

Ob torkih lahko vstanem pozneje, saj nimam predure in nas pelje kar mama. Potem je spet šola in ob torkih še verouk. Domov pridem ob 14.45, naredim domačo nalogo, grem k Oliju in počakam, da prideta mami in ati. Ob torkih imam atletiko ob 17.00, zato prej peljem še Olija. Ko pridem z atletike, je ura že veliko, zato povečerjam, se umijem, zmolim in grem spat.

Ob sredah imam preduro, zato vstanem prej. Potem je pouk in med poukom nas učiteljica Mojca ali kdo drug kaj pozabava. Sreda je zame bolj prost dan, saj popoldne nimam ničesar. Takrat kam gremo ali pa smo preprosto doma.

Srede je zares hitro konec, zato pa nastopi četrtek, ki je zelo napolnjen s stvarmi. Šola, atletika in Marcel ima še glasbeno. Ko je vsega konec, grem še k Oliju, ga uredim, grem v hišo, se uredim še sama, zmolim in seveda grem spat.

Nastopi pa petek, ki je prijazen in topel. Zjutraj nas mama pelje v šolo, začne se pouk in se konča, kot bi mignil. Doma naredim domačo nalogo, če sploh je, in grem takoj k Oliju. Ko pridejo mami, ati in Vito domov, imamo en zelo lep družinski petek. Uredit grem Olija, se z njim malo poigram in grem noter – kmalu je večer, ko sem urejena, nekaj še zmolim in zaspim.

Eva Jelovčan

Z ZLATO LADJO V DEŽELO ČIREČARE

Tam v deželi Čirečare zajčki plezajo po strehi, mački gloda-jo korenje. Medvedki pojejo pesmi in miši jejo slone. Tam so ptiči gromozanski. V deželi Čirečare avti letijo, tovornjaki pa plujejo. Ladje se tam vozijo po kopnem. Krave govorijo, konji čivkajo. Tam v deželi Čirečare so hiše zgrajene pod vodo. Igrala v deželi Čirečare so manjša od pikapolonic. V deželi Čirečare so ladje večje kot Jupiter. Letala tam vozijo slone namesto potnikov. Tam so pristajalne steze za letala in za helikopterje na ladjah. Tam v deželi Čirečare sadja ni, ker na drevesih rastejo čokolade in bomboni. Morski psi imajo krila in kiti noge. Ptički plavajo, ribe čričkajo. Šola je iz čokolade. Jadrnice so iz bombonov. Papige so iz sladoleda. En sladoled je tako velik kot kombajn.

Dežela Čirečare je večja od vesolja.

Krištof Omovšek

Sara Buh

Alja Justin in Ajda Bogataj

Živim ob morju. Nekega dne, ko sem sedela na plaži, sem opazila nekaj svetlečega. Prišla je zlata ladja in na njej je bil čarovnik Čurimuri. Z njim so bili tudi njegovi prijatelji. Povabil me je, da se jim pridružim. Rekla sem, da lahko, če mi povejo, kam grejo. Povedali so mi, da plujejo v deželo Čirečare, kjer so vse stvari na pare. Potovali smo tri noči in tri dni. Potem smo končno prišli tja in bili smo lačni in žejni. Videla sem dve stojnici s sladoledom. Kupila sem sladoled in dobila dva. Ko smo se najedli, smo šli še v kino. Gledali smo Smrkce in Gargamela. Ko smo se vračali domov, je bila huda nevihta. Na srečo se nam ni nič zgodilo, razen eno jadro se je raztrgalo. Nekaj čudnega je bilo v daljavi in odpluli smo pogledat, kaj je to. Videli smo, da je to dežela Ringaraja in na njej je bila majhna trgovinica. Kupili smo novo jadro in odpluli naprej.

Luca Košir

SREČANJE S ČAROBNI PREDMETOM

Nekega lepega, sončnega popoldneva sem šla na sprehod po gozdu. Hodila sem popolnoma brez skrbi, dokler se ni zgodilo nekaj čudnega.

Na poti sem zagledala klobuk. Pobrala sem ga in si ga dala na glavo. Potem se je zgodilo nekaj čudnega. Znašla sem se v nekem čudnem vrtincu in moje telo se je začelo spreminjati. Ušesa so se mi nekako podaljšala in kar naenkrat sem bila oblečena v dolgo vijoličasto obleko. In potem je vrtnec izginil in padla sem po tleh. Bila sem čisto spremenjena in nisem vedela, kako naj se spremenim nazaj v normalno osebo. Snela sem klobuk. Nič se ni zgodilo. Potem sem se odpravila nazaj domov. Svoji mami sem vse razložila. Povedala mi je, da se je to zgodilo tudi njej in da je taka usoda vilincev. Bila sem začudena, da sem že od rojstva vilinka in da je to tudi moja mama. Tega mi namreč ni nihče povedal. Potem mi je mami povedala, da obstaja tudi čarobna vas, v kateri je polno magičnih bitij, vse od škratov do morskih deklic. Rekla mi je tudi, da lahko, če želim, jutri greva obiskat to vas. Takoj sem bila za. In naslednji dan sva res odšli. Odšli sva tako, da sva v mislih pomislili na to vas, in takoj sva se prikazali v tej vasi, ki je bila na Planetu Čarobnosti. Moja mami je šla na glavni trg malo pogledat po trgovinah, jaz pa sem si šla ogledat vas. Kmalu sem prišla do vodnjaka na robu vasi. Tam sta stali dve postavi. Približala sem se jima. Ena je bila čarovnica, druga vila. Vprašala sem ju, kako jima je ime. Čarovnica mi je odgovorila, da ji je ime Jedrt, vila pa je rekla, da ji je ime Lisa. Lisa mi je povedala, da je vila ledu, jaz pa sem še morala preizkusiti svoje moči. Takoj sem preizkusila svoje moči. Izkazalo se je, da sem vila rastlin. Takoj smo se spoprijateljile. Potem pa je mimo nas prišel škrt. Povedal nam je, da zlobna čarovnica nadleguje škrate. Takoj smo se odpravile do jame, v kateri je čarovnica živela. Jama je bila nedaleč od vasice, zato smo hitro prispele tja. Vstopile smo v jamo. Tam

je bila res čarovnica. Stopile smo do nje. Lisa jo je s svojo ledeno močjo prepričala, naj neha nadlegovati škrate. Jaz sem jo s svojo rastlinsko močjo prepričala, da začne občudovati naravo. Jedrt pa ji je zagrozila, da če naju ne upošteva, jo bo spremenila v prah. Čarovnica je prisegla, da bo pustila škrate pri miru in da bo začela občudovati naravo. Potem smo se jaz, Lisa in Jedrt odpravile nazaj v vas. Mami mi je takoj, ko smo prišle v vas, rekla, da bova odšli nazaj domov. Jaz pa nisem hotela oditi. Mami sem rekla, naj ona kar gre, jaz pa bom ostala v vasi. In res je bilo tako. Mami je odšla nazaj domov, jaz pa sem si tam zgradila hišo in tam živela. Kmalu smo imele vse tri že može. Jedrt je imela tri otroke, Lisa štiri in jaz šest otrok.

Vse smo živele srečno do konca svojih dni in ostale prijateljice do konca.

Zarja Strel

KAKO JE NASTAL PRIIMEK BENEDIČIČ (RAZLAGALNA PRIPOVEDKA)

Nekoč je živel gospod, ki je bil zelo nesramen do drugih in je o vseh grdo govoril. Bil je kmet in vse mu je šlo na živce. Neka dne pa je na njegova vrata potrkal prijazen starec, ki je bil čarovnik. Kmetu je prinesel pismo. Na pismu je bilo skrivno sporočilo – na njem je na veliko pisalo *bene dici*. Ker pa kmet tega seveda ni znal razbrati, se je hitro sprehodil nazaj do vrat, da bi o tem vprašal čarovnika. Ampak starca ni bilo več. Kmet se ni zmenil za to, zato je pismo odložil na omaričo in se ni več ukvarjal z njim, dokler ni neke noči sanjal o pismu in o grozni prihodnosti, ki se je napovedovala kot posledica, ker se ni zmenil za pismo. To ga je prestrašilo, zato je hitro vstal iz postelje, vzel v roke skrivno sporočilo in začel razmišljati o tej zanimivi besedni zvezi. Preiskal je vse slovenske slovarje in ker ni bilo ne duha ne sluha o besedi *bene dici*, je tudi nad pismom godrnjal. Še bolj je razmišljal in takrat zagledal svoje priznanje, ki ga je dobil v osnovni šoli za znanje španščine. Tedaj se je spomnil na druge jezike in prelistal še te slovarje, dokler ni v italijanskem slovarju zagledal te besedne zveze in njenega pomena. *Bene dici* namreč pomeni govori dobro. Od takrat naprej je to upošteval, saj se je bal prihodnosti, ki jo je videl v sanjah. Ker so to njegovi sosedi opazili in je eden izmed njih govoril italijansko, je predlagal, naj ga kličejo Benedičič, ker je kmet naredil hiter preobrat iz grdega v lepo govorjenje.

Veronika Benedičič

PESMI O DREVESU

Kaj sploh je drevo?

Kaj pomeni ta beseda?
Ker tega nihče ne ve,
vprašajmo vseveda.

K vsevedu smo odšli
in smo ga vprašali.
Ko začel je govoriti,
pozorno smo ga poslušali.

Življenje drevesa se začne,
ko iz semena rastlina vzklije.
Nato čez nekaj let drevo
zraste visoko v nebo.

Poleti nam sadove da,
jeseni s ptički klepeta.
Pozimi liste izgubi,
spomladi spet ozeleni.

Drevo živi veliko let,
to ve čisto vsak poet.
Rado nam senco podari
in z otroki se smeji.

Ko to povedal je vseved,
smo hitro šli na sladoled.
Usedli smo se pod drevo
in ga gledali lepo.

Ker zdaj vemo, kaj drevo pomeni,
smo ga hitro okrog debla objeli.
Nato odhiteli smo v vas,
kjer poslušali so nas.

Povedali smo jim, kako drevo živi,
kako se z leti spremeni,
kako z otroki se smeji,
kako sadove obrodi.

Očarani so poslušali
to zgodbo o drevesu.
Ker zdaj vedeli so vse o tem čudesu,
vseveda v zvezde so kovali.

Če kdo česa zdaj ne ve,
hitro naj k vsevedu gre.
Ta mu povedal bo odgovor
in končal se bo pogovor.

**Alenka Miklavčič
in Doroteja Benedičič**

Nekoč smo posadili drevo,
a kmalu ovenelo je bilo.
Potem smo novega sadili
in kmalu jabolka dobili.

Bili smo jih veseli,
da jih bomo za ozimnico imeli.
Pozimi pojedli smo vse,
še zdaj slane nam cedijo se.

Prišla je že pomlad,
mi hitimo drevo obrezovat.
Zdaj pa že cveti,
da nam poleti plodove zapusti.

Zdaj ga moramo zaliti,
če hočemo plodove dobiti.
Na našem vrtu je lepo,
ker ga krasi drevo.

**Lovro Debeljak, Peter Pisk
in Urban Čelik**

Drevo je domišljija
in hkrati prava poezija.
Vsako leto obrodi sad,
tako nastane novi nasad.

Kako drevo živi?
In kako zaživi,
ko dež ga zalije
ter hkrati umije?

Ko sonce nanj posveti,
se drevo zlije z leti.
Ko pride jesen,
listi odpadejo,
kot bi jih odpihnil fen.

Pozimi sneg zapade,
nato pa kakšna veja propade.
Spomladi ga sonce zbudi
iz dolgega spanja in mrzlih noči.

Potem pa pride spet poletje
in na njem ustvari dišeče cvetje.
Tako drevo živi čez celo leto
in naslika sanje kot čopič s paleto.

In kako torej drevo živi?

V resnici drevo živi,
ko se z letnimi časi vrti.
V življenju pa se tudi spoprijatelji
z mnogimi pticami.

Zato varujmo drevesa
in od njih ne zahtevajmo le lesa.
Tudi drevo rado živi
in se v življenju z leti vrti.

Tilen Kavčič in Nace Tušek

Izabela Treven

SREČA

Sreča je občutek, ko se ti kaj lepega zgodi,
sreča je občutek, ki žalost stran podi.
Začutiš jo, ko ti kaj uspe
in ko s prijatelji družiš se.

Sreča je, ko si zdrav in vesel,
ko veš, da si kam varno prispel.
Sreča je, da v šoli naloge narediš
in se kaj novega naučiš.

Sreča je, da živiš v državi,
kjer je mir in so ljudje zdravi.
Sreča je, da dovolj hrane imamo
in da drugim svojo srečo damo.

Lana Ušeničnik in Mojca Debeljak

JEZA IN UPANJE

Jezen sem, ko se mi godi krivica.
Eni vroči so kot vroča pica.
Zdaj na svetu mnogo jeznih je ljudi,
A se jih težko miri.

Imamo se lepo,
Nekateri pa pojo.

Upanje je pomembna stvar,
Pa zato vsem ni mar.
A veliko je ljudi, ki si pustijo upati.
Naša šola je polna upanja, saj skače sem in tja.
Jezo se pomiri z upanjem v lepe stvari.
Eno upanje v vas bedi, uporabi ga, da ne zaspi!

Adam Koblar

PESMI O DOMIŠLJIJI

Domišljija res obstaja
in otrokom rada nagaja.
Včasih jim zapre vsa vrata,
včasih pa nariše krokodila škrate.

Roza konjem daje krila,
da letijo iz čokolina.
Kvadratnim žogam daje noge,
ki jih nosijo skozi zebrine proge.
Včasih nam prinese paket,
v katerem skrit je klarinet.

Domišljija nikoli ne spi,
teče, skače in kriči,
vsak od nas z njo oživi.

Ni meja, ni pravil,
v njej sem lahko, kar si želim,
celo v oblak se spremenim
in z domišljijo do lune poletim.

Oskar Radoševič in Andraž Kavčič

Domišljija je svet,
ki ga vidiš brez besed.
Domišljija se vrne spet,
ko poješ čuden sladoled.

V domišljiji letiš do neba
in gledaš domišljijska tla.
Odpreš čudna vrata
in poletiš v naročje svojega ata.

A ko se vrneš domov,
narediš domišljijski rov,
v katerem je zajet
cel pisan domišljijski svet.

Oton Justin in Erik Stanonik

V domišljiji je vse mogoče,
vsak počne, kar hoče.
Otroci se zabavajo,
starejši po nebu plavajo.

Domišljija je svet čarovnij –
lahko se smeješ, zabavaš
in delaš neskončno traparij.
Otroku se svet okoli obrača,
ker preveč domišljije ima
in vse mu je igrača.

Vsak otrok v sanjah skače po sladkih oblakih,
punce sanjajo o pisanih lakih,
fantje pa smešnih čudakih.

Sara Šadl

Domišljija te ponese,
kamor te srce zanese.
Ko te zvečer domišljija
v čudne sanje popelje,
se vse v vaniljev prah zmelje.
Oblaki v sanjah lepo dišijo,
medtem ko miši v luknjah spijo
in sanjajo vse, kar si želijo.
Naši možgani na počitnice zletijo
in mislijo na vse stvari,
ki lebdiyo.

Anja Božnar in Sara Kržišnik

Nikola Treven

Ko ležeš v posteljo in zaspiš,
kar naenkrat v drugem svetu živiš.

Tam je polno lizik in sladkarij,
da se ti slina cedi!
Ampak tam tudi lev bedi,
da strah ti pride prav do kosti.

V domišljiji se lahko zgodi marsikaj,
dogodkov je poln zalogaj.
Tam je lahko zelo prijetno
ali pa hudo strahopetno.

A ko zjutraj se zbudiš,
nazaj v pravi svet poletiš,
kjer resnično živiš.

**Ana Eržen, Mirjam Kržišnik
in Zarja Strel**

PESMI O PRIJATELJSTVU

Kdor prijatelja ima,
osamljenosti ne pozna.

Kdor prijatelja dobi,
se tega najbolj razveseli.

Če ti je za ljudi mar,
prijateljstvo je prava stvar.

Prijateljstvo je zelo pomembno,
ko pomoč želiš, jo dobiš.

Ko prijatelja imaš,
se z njim vsak dan igraš.

Prijatelj je velik zalogaj,
zame pa najboljša stvar.

**Nace Bernik, Luka Šubic
in Vili Oblak**

Prijateljstvo je čudovito

in v življenje zavito.

Prijatelji te branijo,
da te drugi ne ranijo.

Prijatelj te nikoli ne zapusti,
raje te brani do krvi.

Prijatelj ti je vedno zvest,
z njim lahko prideš do zvezd.

Če prijatelja nimaš ob sebi,
hitro ga najdi, da bo ob tebi.

Maja Debeljak

Prijateljstvo je kot zaklad,

če ga imaš, si bogat.

Paziti ga mora vsak,
tako si le še bolj krepak.

Brez prijatelja si sam,
lahko celo bolan.
To najdragocenejša je stvar,
če zanjo ti je mar.

Prijatelj slabe misli odžene stran,
saj je ob tebi vsak dan.
Zgubiti se ga ne more zaradi srca,
ki ga vsak prijatelj ima.

**Lucija Gantar in
Tjaša Kristan Buh****Prijateljstvo je pomembna stvar**

in je tudi poseben dar.

Prijatelj je lahko vsak, ki ga imaš rad,
je vsak, ki zate postavi se,
vsak, ki v stiski tolaži te.

S prijateljem je res lepo,
ko vidiš, kako ti poda roko.
S prijatelji je lahko,
ker si zmeraj pomagajo.

S prijatelji se lahko igraš
in se zabavno imaš.
S prijateljem lahko hodiš po vseh poteh
in razmišljaš o lepih stvareh.

Skupaj se radi učimo,
po šoli pa na igrišču podimo.
Veseli smo lahko,
da s prijatelji skozi življenje hodimo.

Jakob Dolenc in Matic Oblak**VETER MIRU**

V mnogih deželah vojna je.
Veliko ljudi vsak dan umre.
Na svetu tem ljubezni primanjkuje,
sovrastvo iz leta v leto se stopnjuje.

Veliko ljudi zaradi vojne trpi,
nevarnost na vsakem koraku preti.
Izgubljajo ljudi, vsi so žalostni.
Sproščenosti ni, vedno jih skrbi.

Bombe grmijo, po mestih padajo.
Ljudje tavajo, za hrano prosijo.
Ostanejo brez doma, brez družine.
Nimajo ljubljenih ljudi bližine.

Če bi veter miru zapihljal,
bi vsem ljudem dejal:
»Naj vojna po svetu se neha.
Naj sovrastvo upeha!«

Mir bi naselil se po vseh celinah.
Odpihnilo bi žalost in strah po vseh dolinah.
Vsi bi pomagali si,
in z roko v roki srečni bili.

Lana Ušeničnik

Estera Platiša

Alenka Mažgon

Likovni izdelki učencev OŠ Poljane

Alex Novak

Tina Božnar

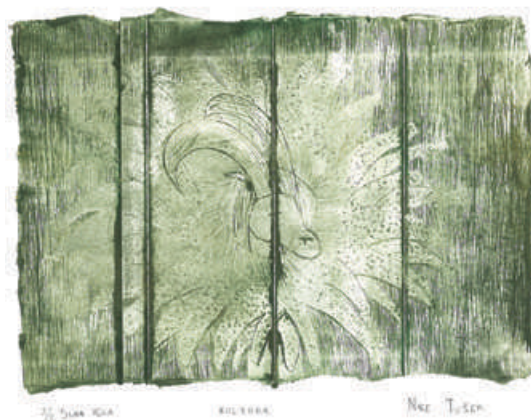
Ana Eržen

Ana Dolenc

Miha Arnolj

Nace Tušek

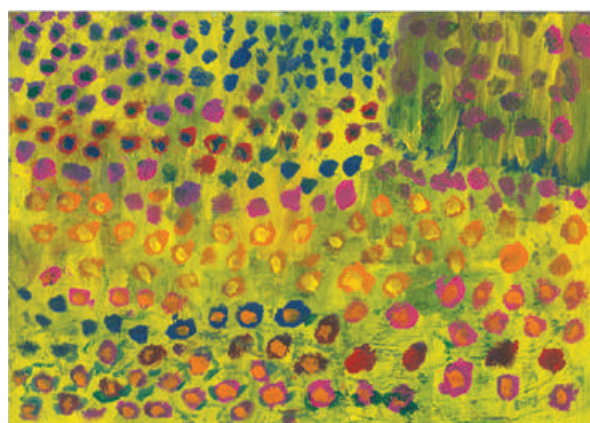
Tinkara Kos

Sara Mlinar

Nina Šubic

Enej Pivk

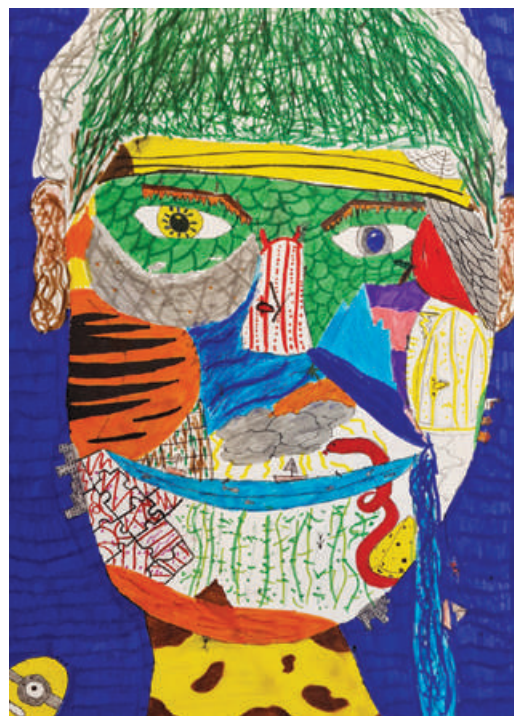
Nika Justin

Zarja Frlan

Filip Kržišnik Dolenc

Jaka Gornik

Sara Guzelj

Vrtec Agata v letu 2025

Mateja Matjašec, pomočnica ravnateljja

Tako kot odrasli so si zelo različni tudi otroci. Ko gradimo samostojnost, moramo vedeti, kaj lahko od posameznega otroka pričakujemo v določenem starostnem obdobju. Naša naloga je, da mu nudimo priložnosti, ga podpiramo in spodbujamo pri spopadanju z vsakdanjimi izzivi, ki krepijo samostojnost in samozavest. V vrtcu Agata se vsako leto trudimo, da bi negovali radovednost, domišljijo, spodbujali čustveno izražanje, jezikovni razvoj, umetniško izražanje in gibalne spretnosti. S prepletanjem dejavnosti z vseh področij in dejavnostmi iz vsakdanjega življenja pomagamo pri vzgoji in izobraževanju samostojnih in odgovornih oseb. Tudi letošnje leto ni bilo izjema.

Tako kot povsod smo tudi v vrtcu Agata novo leto v vrtcu začeli bolj mirno, z dejavnostmi na temo praznikov in zime. Ker se zavedamo, kako je zgodnje uvajanje v kulturo pomembno, smo v mesecu februarju obiskali Lutkovno gledališče Ljubljana. Otroci, stari od tri do šest let, so si ogledali lutkovno predstavo z naslovom *Bi se gnetli na tej metli?* Najstarejši otroci so po predstavi odšli na opazovalni sprehod po središču Ljubljane, kar je bilo za večino, poleg vožnje z avtobusom, posebno doživetje. Tudi mlajši otroci niso bili prikrajšani za kulturne dejavnosti, saj so uživali ob predstavi *Hišica do neba* v izvedbi igralcev iz Gledališča KUKUC. Vzgojiteljice smo se tekom celotnega leta strokovno izobraževale. Na »delovno soboto« smo se udeležile izobraževanja *Komunikacija s težjimi sogovorniki*, pri katerem so se nam pridružile tudi strokovne delavke iz vrtca Zala iz Gorenje vasi. Februarja je v vrtcu vladalo posebno vzdušje, saj je bil na hodniku pri najstarejših otrocih najpogostejše slišani stavek: »Danes se grem vpisat v šolo.«

Po vpisu v šolo je v prvem tednu marca potekal vpis v vrtec. Prejeli smo 53 vlog za vpis v redni program in štiri vloge za premestitve. Starši, ki so prihajali na vpis, so na pustni torek na vrtčevskih hodnikih srečevali otroke v pustnih kostumih. Na rajanju v vrtcu in sprevodu skozi Poljane so odganjali zimo. Na srečanjih s starši so v skupinah pričakali pomlad. V mesecu marcu smo imeli tradicionalno sodelovanje s šolarji, ki so za nas pripravili gibalne urice v telovadnici, pri katerih otroci vedno zelo dejavno sodelujejo. S prebiranjem pisem, plesom prijateljstva in izdelovanjem ptic smo obeležili gregorjevo. Skupine drugega starostnega obdobja so se s kombiji odpravile v Gorenjo vas, kjer so za zaključek bralnih uric obiskali Knjižnico Ivana Tavčarja v Gorenji vasi. Najstarejši otroci so se z udeležbo na plavalnem tečaju v Kranju pripravljali na poletne dogodivščine v vodi. Posebno mesto v našem vrtcu ima tudi skrb za zdravje. V sklopu tega smo imeli delavnico z medicinsko sestro za zobno preventivo. Na obisku smo imeli komisijo iz EKO šole. Z izvedenimi dejavnostmi in videzom vrtca smo zeleno zastavo pridobili za naslednje leto. Najstarejši otroci iz skupin Junakov in Pand so težko pričakovali Pižama žur, na katerem so iskali skriti zaklad, imeli pohod z lučkami skozi Poljane, modno revijo in žur v pižamah. Otroci so tako ob veliki meri smeha in razigranosti doživeli nepozabne trenutke.

Prvega aprila se je zamenjalo vodstvo vrtca, pa to ni bila šala. Po letih odgovornega dela in srčne predanosti predšolski vzgoji se je upokojila Jožica Maček. Hvaležni smo ji za vse, kar je v vrtec doprinesla s svojim vodenjem in ji želimo vse dobro ob zasluženem upokojitvi. V aprilu so si najstarejši otroci v sklopu sodelovanja s šolo ogledali predstavo *Kekec* v izvedbi Gledališkega kluba. Zdaj že skoraj tradicionalno so nas obiskali dijaki Šolskega centra Venca Pilon iz Ajdovščine s predstavo *Medved Jože*. Obeležili smo dneva Zemlje in mladinske književnosti. Gostili smo gozdarja Mateja Šinka, ki se je z otroki odpravil na poučni sprehod skozi gozd. Spoznava-li so poklic gozdarja, gozdne živali, drevesa, poslušali zvoke v naravi in posadili drevo. V sklopu spoznavanja poklicev so otroci obiskali šolsko kuhinjo, šolsko knjižničarko, učitelja športne vzgoje, trgovko in poštarja. Gostili so vojake z vojaškimi vozili, frizerki s pripomočki za urejanje pričesk in policista s policijskim avtom. Tako so poklice, ki jih srečujejo v vsakdanjem življenju, zares doživeli.

Maja so vzgojiteljice najstarejših otrok organizirale kolesarski dan, nato pa nas je na kolesu, zdaj že tradicionalno, obiskal Deželak Junak. Pripravili smo mu kratek program in predali sredstva, ki smo jih zbrali v vrtcu in šoli. Obiskali smo Živalski vrt Ljubljana in izvedli štiridnevno letovanje v Pacugu, ki se ga je udeležilo 41 otrok in šest vzgojiteljic. Letovanje je posebno doživetje, ki večini otrok v spominu ostane za vedno. Na tem mestu bi se še enkrat zahvalili pokroviteljem za donacije. Konec maja smo izvedli zaključne roditeljske sestanke za večino skupin.

V začetku junija sta sledila fotografiranje in uvodni sestanek za starše novincev. V sklopu projekta *Korak k Sončku* so nas obiskali otroci iz šole Jela Janežiča, ki so pri nas preživeli dopoldne. 36 otrok v starosti od štiri do pet let se je skupaj s petimi vzgojiteljicami udeležilo tridnevnega tabora na kmetiji Pri Ožbet. Otroci so začutili utrip življenja na kmetiji in pridobivali samostojnost pri skrbi zase. Tudi za to izvedbo bi se radi pokroviteljem zahvalili za donacije.

Za konec šolskega leta smo pripravili skupen zaključek v veliki telovadnici. Nastopali so otroci vseh skupin, zato je bil zaključek zelo obiskan. Starejši otroci so starše povabili tudi na zaključek in razstavo v sklopu projekta Turizmu pomaga lastna

Mark Pivk

Zala Šink

Tine Bonča

Mia Pivk

glava, pri katerem so dejavno sodelovali z lokalnim ponudnikom jagodičevja in drugih domačih izdelkov Maline z doline.

Poletje je teklo po načrtih, ki smo si jih zadale. Skupine so bile zaradi manjšega števila otrok in dopustov strokovnih delavk združene.

Septembra je vrtčevski prag na novo prestopilo 42 otrok, skupaj z že vpisanimi pa 199. Na novo smo začeli izvajati projekt LAS v sodelovanju z Zavodom za šport Škofja Loka. Predšolske skupine so imele predstavitev Smučarskega kluba Poljane, starši pa so se udeležili roditeljskih sestankov in predavanja o škodljivosti uporabe elektronskih naprav v predšolskem obdobju v izvedbi gospe Maje Vreča iz Arnesa v sklopu projekta Safe.si.

V oktobru smo posebno pozornost dali tednu otroka z letošnjim sloganom *Prijaznost ti bo krila dala – vedno reci prosim in hvala*. Kot vsako leto smo tudi letos načrtovale dejavnosti, v katerih otroci uživajo. Tako smo imeli sodelovanje s šolo in gasilci, dneve odprtih vrat, pohode, predstavo v izvedbi otrok in dejavnosti, skozi katere smo spodbujale uporabo vljudnostnih izrazov, tudi pri najmlajših skupinah.

Otroci od štirih let naprej so se na topla in sončna jesenska dneva odpravili v Družinski park na Starem vrhu, kjer so s spretnostjo gibanja premagovali strah pred višino. V oktobru smo gostili tudi učitelje iz Glasbene šole Škofja Loka, ki so na otrokom zanimiv način predstavili glasbila. V prazni

igralnici smo začele izvajati tematsko sobo. V mesecu oktobru smo pripravile dejavnosti na temo družbe, v novembru pa s področja matematike.

Po krompirjevih počitnicah smo v starejših skupinah izvajali projekt NEON – *Varni brez nasilja*, kjer so se otroci učili tehnik, s katerimi ostanejo »Varni, močni in svobodni«. Kot vsako leto smo za Tradicionalni slovenski zajtrk imeli živila iz lokalne pridelave, dan pa nam je popestril tudi obisk čebelarja. V polnem teku so bile priprave na zdaj že tradicionalni dobrodelni sejem, ki smo ga imeli v prvi polovici decembra. Zahvalili bi se vsem donatorjem za prispevana sredstva, staršem za obisk in prispevanje v šolski sklad ter na prvem mestu otrokom in zaposlenim iz vrtca in šole, ki so tako ali drugače pripomogli k celotni izvedbi.

V decembru je bilo tudi sicer veselo. Poseben čar sta že na hodnikih naredili praznična dekoracija in okrašena novoletna jelka. Skupine so imele medsebojna druženja, otroci so se razveselili novih igračk, ki jim jih je ob obisku prinesel Dedek Mraz, organiziran je bil praznični kino, piko na i vsem dogodivščinam pa je dodalo predčasno vrtčevsko silvestrovanje z odštevanjem, voščili in plesom.

Krajanom želimo, da bi pustili, da v njih znova zaživi tisti otrok, ki verjame v čudeže in dobre ljudi. Naj bo novo leto polno otroške radovednosti, topline, za katero ne potrebujemo daril in upanja, ki se nikoli ne izčrpa.

Novoletni strip

Avtor: Iztok Sitar, Pegi

Kožuhova domačija (Foto: Jaka Šubic)

